



# Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

## Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

**Danskernes Historie Online** er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

### Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

### Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

### Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

For første Fjerdingaar 1896.

# PERSONALHISTORISK TIDSSKRIFT.

TREDIE RÆKKE.

UDGIVET AF

SAMFUNDET FOR DANSK-NORSK GENEALOGI  
OG PERSONALHISTORIE.

VEL

G. L. GROVE.

---

5. BINDS 1STE HEFTE.

---

I KOMMISSION HOS

OTTO B. WROBLEWSKI,  
KJØBENHAVN.

OG

MARIUS LUND,  
CHRISTIANIA.

1896.

Fire Hefter udgjøre et Bind.

## Samfundet for dansk-norsk Genealogi og Personalhistorie.

Medlemsbidraget er 6 Kr. aarlig.

---

Samfundet har udgivet:

### Personalhistorisk Tidsskrift.

1. Række, Bind I—III (1880—82) ved *Fr. Krarup*,
1. — , — IV—VI (1883—85) ved *G. L. Wad*,
2. — , — I—IV (1886—89) ved Samme,
2. — , — V—VI (1890—91) ved *H. W. Harbou*,
3. — , — I—III (1892—94) ved Samme,
3. — , — IV (1895) ved *G. L. Grove*.

**Samfundets Medlemmer** kunne erholde Aargangene 1881—91 (1880 er udsolgt) til nedsat Pris af 3 Kr. for det enkelte Bind, hvorhos Prisen for Aargangene 1881—85 samlede (1. Række) yderligere er nedsat til 10 Kr., for 1886—91 samlede (2. Række) til 15 Kr.

**Bogladeprisen** for det enkelte Bind er 9 Kr. Enkelte Hefter sælges ikke særskilt.

---

### Danmark-Norges Len og Lensmænd 1596—1660, ved **Kr. Erslev**.

For Medlemmer 1 Kr. — Bogladepris 1 Kr. 50 Øre.

---

## Johannes Lassenius.

1636—92.

Ved **Louis Bobé.**

---

Frederik III's og Christian V's Tidsalder frembyder for Personalhistorikeren en ejendommelig Tilløkkelse ved den store Skare af brogede og æventyrlige Existenser, der, sammenføgne fra alle Herrers Lande og Riger, i hine Dage fandt et nyt Fædreland herhjemme. Det yder en egen Tilfredsstillelse, af spredte, ofte tilfældig fundne Optegnelser fra fremmede og hjemlige, trykte og utrykte Kilder at konstruere en saadan sammenslynget, paa omskiftende Tilskikkelser rig Livsbanes Historie.

De fleste af disse fremmede Gjæster vare blevne hjemløse ved Religionsforfølgelserne og Trediveaarskrigens Rædsler, mange af dem havde sét fjendtlige Brande lyse ind i deres fredelige Barnestue, Hjemmet var bleven lagt øde for dem, Familien forarmet, og Vejen gik nu ud i den vide Verden, hvor man havde Brug for deres Kræfter. Megen Nød maatte mange af dem ogsaa senere friste, inden de i Danmark fandt det Land, der optog den trætte Lykkeridder.

Der har været sagt meget imod disse fremmede Indvandrere, der besatte utallige Embeder, medens Landets egne Sønner maatte staa tilbage. Mange tarvelige Personer bleve fremhjulpne, der gjorde Danmark liden Ære og aldrig kom til at føle for Landets Ve og Vel. Men glemmes bør det heller ikke, at mangan god og duelig Kraft tilflød Landet og bragte nye Syner og Frem-

skridt med sig udefra. Særlig er dette Tilfældet paa Industriens og Kunsthaandværkets Omraade. Hvad personligt Mod og Offervillighed angaar, behøver man blot at minde om de tyske Borgerkapitajner, der med Hæder kæmpede paa Kjøbenhavns Volde under Svenskerbelejringen. I Feltmarskal Eberstein havde vi i Farens Stund en dygtig og tapper Hærfører, i Ehrenschild og Plessen en fremragende Diplomat og en ypperlig administrativ Embedsmand. Som theologisk Forfatter og Prædikant vandt Johannes Lassenius et, uden Overdrivelse sagt, evropæisk berømt Navn.

Det er denne sidste, som i det følgende skal beskæftige os. Der har i Tidens Løb dannet sig en hel Sagnkreds om denne mærkelige Mands Personlighed, hans æventyrlige Livsbane og sære Væsen, hvorfor det er vanskeligt at holde Sandhed og Digtning ude fra hinanden. Vi skulle her samle de spredte Træk til hans Biografi, medens en egentlig Vurdering af hans hele kirkelige Retning og Forfattervirksomhed, — der her, ogsaa af Hensyn til det Sprog han benyttede, kun kan antydes, — maa overlades til en Sagkyndigs sikre Haand.

Den lille By eller rettere Landsby Waldow i Kredsen Neufahrwasser i Pommern, som man i Reglen selv paa et Specialkort forgæves vil søge, har sendt to berømte Theologer op til os, Lassenius og Josua Schwartz, begge fødte i Waldows Præstegaard.

Lassenius' Fader, Jeschius (Johannes), var 1635 bleven Præst i det samme Aar oprettede Kirkesogn Waldow, og her fødtes Sønnen 26. April 1636<sup>1)</sup>. Familien var en Gren af den polske Adelsslægt Laszczyński, der efterhaanden var bleven forarmet og havde maattet søge Brøderhverv. Bestefaderen, der havde været Præst i Friedland, var gift med en Datter af Kurfyrsten af Sachsens bekendte Hofpræst Gallus Sommer. Johannes' Moder var Anna

---

<sup>1)</sup> I Almindelighed henvises til følgende Kilder: Møller, *Cimbria literata* II, 449 ff. Chr. Brämer, *Leichenpred. üb. Dr. Joh. Lassenium* (1693). „Lebenslauff“ i Lassenius' *Biblischer Weyrauch* (Udg. 1709). Pontoppidan, *Annales eccl. dan.* II, 666 (Mskr.). Universitetets Ligprogram. Johannes Fabricius, *Hist. bibl. fabricianæ* II, 196. *Beweis des Glaubens*, hg. von O. Andreae u. C. Brochmann, *Monatsschrift*, Gütersloh 1856, XII, 449 ff. *Allgemeine Deutsche Biographie* XVII, S. 788 ff.

Sieverts, Datter af en Sekretær i Büttau. Han undervistes privat i Hjemmet, besøgte derefter til sit fjortende Aar Gymnasiet i Stolp og derefter i Danzig og blev 1654 dimitteret til Universitetet i Rostock. Faderen<sup>1)</sup> døde omtrent paa samme Tid, og kun ved en rig Velynders Hjælp blev det muligt for ham at fortsætte sine Studeringer. I tre Aar studerede han med Iver og Flid Theologi i Rostock og „blomstrede der“, som det hedder, „wie eine schöne Ros' am Stock“. 1657 kaldtes han til Danzig for som Hovmester at ledsage en ung Mand af fornem Familie paa Rejser. Vejen gik over Holland, Braband, Flandern og Frankrig. Under et længere Ophold i Paris, hvor han benyttede det kongelige Bibliothek, satte han sig i Gunst hos Mazarin, der gav ham Adgang til sin store Bogsamling. Ved Hoffet gjorde han sig bekendt ved et sindrigt Anagram paa Ludvig XIVs Navn, som behagede Kongen meget<sup>2)</sup>. I det cromwellske Protektorats sidste Dage indskibede begge sig til England. Her lærte Lassenius Digteren af det tabte Paradis at kjende og studerede en Tid lang i Oxford, berejste derpaa Irland og Skotland og vendte saa med sin Discipel tilbage til Danzig. Da der ikke vilde aabne sig nogen lovende Stilling for ham i Fædrelandet, begav han sig atter som Hovmester for to unge Prinser paa Rejser og ledsagede dem til Holland, Frankrig, England, Spanien og Portugal. Efter hans Hjemkomst blev der gjort ham flere fordelagtige Tilbud om at træde i verdslig Tjeneste, men han afslog dem og besluttede at fortsætte sine theologiske Studier. Han begav sig nu til Berlin, hvor han en kort Tid var Kustos ved det kurfyrstelige Bibliothek. Ved Hjælp af et større Stipendium, som Geheimeraad Meinders skaffede ham, blev han sat i Stand til at tiltræde en Studierejse til de anseteste Universiteter i Tyskland og Schweiz. Efter at have erhvervet

---

<sup>1)</sup> Waldows Kirkearkiv brændte 1810. I Kirkebogen (fra 1767) hedder det i Series pastorum: Jeschius Lassenius pater illius celeberrimi Pastoris in aula regum Daniae (Medd. af Hr. Pastor Diederichs i Waldow).

<sup>2)</sup> Anagrammet er ikke bevaret, men Lassenius' Valgsprog: Jesu leni, sana nos, der indeholder en Omstilling af Bogstaverne i hans For- og Efternavn, giver en Prøve paa hans Evne i denne Retning.

Magistergraden i Strassburg rejste han til Nürnberg, hvor han prædikede for en stadig voxende Kreds. Her rettede han gjentagne heftige Angreb mod den katholske Kirke og særlig mod nogle fornemme bajerske Prælater af Jesu Selskab, hvorved han paadrog sig deres Forbitrelse. Da Løfter og Trudsler fra deres Side ikke kunde bevæge ham til at gjenkalde de Beskyldninger, han i sine opsigtsvækkende Stridsskrifter<sup>1)</sup> havde udslynget mod dem, besluttede hans Modstandere at bringe ham til Tavshed ved at rydde ham af Vejen. Paa deres Foranledning blev Lassenius, som han selv fortæller<sup>2)</sup>, paa sin Rejse fra Nürnberg i Nærheden af Donauwörth paagreben af en bajersk Soldat, ført fangen til Wien og tilsidst stillet for Kejseren i Pressburg. Da han ogsaa her erklærede ikke at ville svigte sin Overbevisning, førte man ham til Mailand. Under stræng Bevogtning blev han slæbt fra et Kloster til et andet og kom tilsidst til den tyrkiske Grænse, hvor man vilde bringe ham i Tyrkernes Hænder. Her lykkedes det ham „ved et næsten utroligt Tilfælde“ at undslippe, og efter lang Omflakken kom han mod Slutningen af Aaret 1665 tilbage til Tyskland; ofte maatte han, som han selv bekjender, i sin Nød tigge sit Brød ved Dørene.

Paa denne Vandring skal han en Tid lang have levet som Skuespiller ved en omvandrende Trup. Denne Fortælling, der gaar igjen i alle tyske Theaterhistorier<sup>3)</sup> fra ældre Tid og især hos Plümecke<sup>4)</sup>, der paastaar at have hentet sin Kundskab fra en af Lassenius' Descendenter, opfriskedes paany 1831<sup>5)</sup> og gav Anledning til en lille Pennefejde i Schleswig-Holsteinische Pro-

---

<sup>1)</sup> Theologische Sammlungen 1720, 1072—3.

<sup>2)</sup> XXXII Uhrsachen, warumb kein Evangelischer bey Verlust der Seligkeit ein Papist werden könne, Nördl. — Abscheuliches Gott u. Christ-lästerliches Pabstthum. Wider die Saltzburgische Jesuiten (Se Moller, 451).

<sup>3)</sup> Først hos J. F. Löwen, Schriften, 4. Del (som jeg ikke har kunnet benytte fra første Haand), hvori det hedder, at han var en af de ypperste Skuespillere ved den Treuske Trup, der først optræder i Begyndelsen af det 17. Aarhundrede, men synes at have existeret under dette Navn gennem flere Generationer.

<sup>4)</sup> Theatergeschichte von Berlin, S. 40.

<sup>5)</sup> Blätter für litterarische Unterhaltung 1831, Nr. 47.

vinzialberichte 1833—34<sup>1)</sup>. Den første Indsender, Pastor, Dr. Kuss, mener at give „et uomstødeligt Bevis“ for, at Lassenius aldrig kan have været Skuespiller, ved at henvise til hans ulastelige Person og store Kundskaber, der næppe vilde have bragt ham i saa stor Nød og tilladt ham at gjøre Tjeneste ved et omrejsende Selskab, som Forf. karakteriserer som en raa og sædelig forvildet Bande. Mod denne Anskuelse hævder H. Schröder i en ny Artikel, at der den Gang ogsaa gaves højst agtværdige Skuespillerselskaber, og at Lassenius virkelig var kommen i saa stor Nød, at han, der, som det senere skal ses, „havde en stærk Tilbøjelighed til at agere“, har maattet tage til Takke med et saadant Levebrød. En tredje Indsender, Pastor Knickbein, en foregiven Descendent af Lassenius, synes at stille sig paa den førstes Standpunkt, og han meddeler en Række Oplysninger om Lassenius' berømmelige Livsvandel, der skulle afkræfte Paastanden. At tage Parti for eller imod denne, vilde være ørkesløst, da afgjørende Beviser næppe kunne fremføres, men Beretningen finder Støtte i de Udslag af et højst excentrisk Væsen, vi kjende fra hans senere Alder.

Over Magdeburg, Helmstadt og Kremepe kom Lassenius altsaa 1665 til Itzehoe. Borgmesteren i denne By traf ham paa en Spadseretur sidde grædende foran en Bryggers Hus med et Brød og et Krus Øl foran sig og spurgte ham om Aarsagen til hans Graad. Lassenius fortalte nu, at Pigen hos den Bager, hvor han havde kjøbt Brødet, havde udskjældt ham for en Bedrager, fordi den Mønt, hvormed han havde betalt, ikke var i Kurs. Dette Møde blev ikke uden Følger for den prøvede Mand, thi efter at han nærmere havde gjort Rede for sin Person, blev han kort efter sin Ankomst 1666 indsat i det netop ledige Embede som Rektor og Mandagspræst i Itzehoe. Det lykkedes ham snart at indynde sig hos det grevelige Herskab paa Breitenburg. Grev Ditlev Rantzau, der 1664 efter Faderens Død havde tiltraadt Grevskaftet, levede som en lille Fyrste paa sine Godser,

<sup>1)</sup> Schleswig-Holstein-Lauenburgische Provinzialberichte 1833, 554—58. Neue Prov. Ber. 1834, 168—72, 396—403. Se ogsaa Werlauff, Historiske Aetnelser til Holbergs Lystspil, 283 f.



førte Hof og yndede at se fremragende Lærde og Digtere hos sig som Gjæster. Hans Gemalinde Catharine Hedevig, født Brockdorff. hvem den tyske Satiriker Christian Wernicke har fejret i sine Amaryllis-Inschriften, var ikke alene ifølge Samtidens Vidnesbyrd „une des plus belles dames du monde“, men ogsaa vidt bekjendt for sin Lærdom. Hun støttede rundhaandet Videnskaben og førte lærde Brevvexlinger. Fra Aarene 1666 og 68 er der bevaret Festdigte paa tysk og fransk fra Lassenius' Haand i Anledning af glædelige Begivenheder i den grevelige Familie<sup>1</sup>).

Den 12. Dec. 1666 blev Lassenius i Greifswald kreeret til Licentiat i Theologien<sup>2</sup>). Kort efter fejrede han sit Bryllup med en Kjøbmandsdatter fra Rostock, Elisabeth Diesteler, men hun døde allerede i første Barselseng og jordedes 22. Septbr. 1667 i Kirken i Itzehoe<sup>3</sup>). Aaret efter ægtede han Geske Wilde, Datter af Kjøbmand Ties Wilde i Wilster, Epke efter Magister Peter Gade, Sognepræst i Beyenfleth<sup>4</sup>). 1669 udnævnte Grev Rantzau ham til sin Hofpræst og Provst for samtlige Kirker i Grevskabet. Under et Besøg hos Greven hørte Christian V. ham prædike og følte sig i høj Grad opbygget derved. Dette var uden Tvivl Aarsag til, at den af Kongen saa begunstigede tyske St. Petri Menighed i Aaret 1675 valgte Lassenius til sin Sjølesørger. Den rantzauske Familie vilde nødigt give Slip paa ham og lod sig forlyde med, „at de hellere vilde miste et af deres Godser end ham.“

Efter nogen Tids Uvished besluttede Lassenius sig til at

---

<sup>1</sup>) Se Julius Elias, Christian Wernicke, Inaugural Diss., München, 1888, 176 ff. J. Lassenius: Hoch-Gräfflich Rantzowscher Erster Frewden Blick (I Anledning af Datteren Sofie Amalies Fødsel 29. Aug. 1666) i Hamborgs Stadtbibliothek (kaldes paa Titelbladet kun S. S. Theol. Cand.), udk. i Rostock; Samme, Reiouissance sur le festin du baptesme de Friedrich Rantzau, premier fils (f. 8. Juli 1668), trykt i Glückstadt.

<sup>2</sup>) Friedländer, Matrikel der Univ. Greifswald, 1894, II, 111. Han kaldes her „illustrissimi comitis Rantzovii a concionibus et Gymnasii Itzehoensis rector, s. s. theologiae candidatus“. Senere er tilføjet theologus Hafniensis.

<sup>3</sup>) Itzehoe Kirkebog ved Hr. Pastor Schrøder.

<sup>4</sup>) J. A. Bolten, Hist. Kirchen Nachrichten v. Altona, S. 36, 71. Fehse, Norderditmarsch. Prediger Hist. S. 246.

modtage Kaldet. Bestallingen var dateret d. 5. Jan. 1676 og 12. Marts holdt han sin Tiltrædelsesprædiken for Menigheden<sup>1)</sup>. Han sattes i lige Rang med sin Kollega, Sognepræst Christian Bræmer og hans Løn bestemtes til 400 Slettedalere<sup>2)</sup>.

Det er en bekjendt Sag, at de tyske Præster i Kjøbenhavn fra gammel Tid af førte et frit Sprog i deres Prædikener. Lige ned til vore Dage har Embedet paa Grund af dets Uafhængighed af danske kirkelige Autoriteter været eftertragtet af Tysklands navnkundigste Theologer af frisindet Retning. Hos Lassenius kom hertil ogsaa Tilbøjeligheden til at drage Dagens brændende politiske Spørgsmaal ind i sine Prædikener og at revse de store Folks private Synder offentlig og paa en højst nærgaaende Maade.

Allerede faa, Maaneder efter sin Embedstiltrædelse havde han den ikke lette Opgave at skulle holde Gravtalen over Danmarks dygtige, men hensynsløse politiske Modstander, Lederen af den gottorpske Politik gennem mange Aar, Regeringspræsident Johan Adolf Kielman v. Kielmansegg, der den 8. Juli 1676 var død som Statsfange i Citadellet<sup>3)</sup>. Det lader sig ikke nægte, at man ved at bortføre den aldrende, værkrudne Mand fra dennes Hus i Hertugens Residens til Kjøbenhavn, hvor man hensatte ham bag Citadellets Gitter uden at unde ham Lys og Luft nok eller at give Præst eller Læge Adgang til ham samt endelig, inden han endte sine Dage, afpressede ham den uhyre Sum af 100,000 Rdlr., gjorde sig skyldig i en brutal Gjerning. Vel nægtede man ikke den Afdøde de sidste Æresbevisninger i Form af „Klokkeklang og Kjærtetkin“, men hadefuldt og bittert løde Ordene til den af Dr. Lassenius aandfuldt, men ikke synderlig kristenkjærligt valgte Text (efter Jesaja 22, 16—19): Hvad haver du her, og hvem haver du her, åt du her søger dig en Grav? Se Herren skal slynge dig som en Bold til et vidt og bredt Land, der skal du dø, og der skulle dine herlige Vogne komme hen, du som er en Skændsel for din Herres Hus<sup>4)</sup>.

<sup>1)</sup> Patente 1676, fol. 173, do. 1678—80, fol. 292.

<sup>2)</sup> Haupt und Gedenkbuch der St. Petri Kirche I, i Kirkens Arkiv.

<sup>3)</sup> A. D. Jørgensen, Griffenfeld, II, 532.

<sup>4)</sup> Af Geheimeraad Ditlev Ahlefeldts Memoirer, Dagbøger og Breve, 1895, S. 207.

Uden Tvivl har Lassenius, ved at vælge denne Text i høj Grad henledet Opmærksomheden paa sig og indyndet sig paa højeste Steder. Anvendelsen af Texten er desværre ikke bleven overleveret os.

I Maj 1678 lagde han fra Prædikestolen sin Tilhørerkreds indstændig paa Sinde ved andægtig Bøn at afvende den Fare, der otte Dage senere vilde true Kongen og Souverainiteten. Da han i Kongens Navn blev opfordret til at forklare sig tydeligt angaaende disse Ytringer, svarede han, at det var bleven ham aabenbaret i Skriftestolen<sup>1)</sup>.

Hans Tilbøjelighed til at blande sig i Politiken maa oftere have givet sig Luft, men stærkest vistnok i Aaret 1685, da han i haarde Ord ytrede sig mod Danmarks Forbund med Frankrig, hvilket vistnok har indbragt ham en alvorlig Tilrettevisning. De enkelte Grundtræk i denne Begivenhed ere ikke overleverede, men vist er det, at driftige Avissskrivere i Tyskland, under hvis Haand Snebolten voxede til en Lavine, benyttede den til Stof for sensationelle Flyveskrifter og Viser, der spredtes over hele Tyskland. Sagen, der vakte stor Opsigt og drog en retslig Forfølgelse efter sig, indeholder et ikke uinteressant Bidrag til Kundskaben om Flyveblades Vandrings og Skæbne paa hin Tid.

Først udkom uden Angivelse af Trykkested et Flyveblad under Titlen: *Extract-Schreiben aus Copenhagen, Eigntlicher Bericht von dem Hoff-Prediger, der hat sollen enthauptet werden, welcher auff der Bibel gestorben.* Gedruckt im Jahr 1685. Kort efter fremkom et Optryk af samme Blad, dog med forandret Titel: *Extract-Schreiben auss Copenhagen, vom letzten Januarii Oder Eigntlicher Bericht, Von dem Königlichen Hoff Prediger Doctor Lassenius, welcher wegen seiner scharffen Straff-Predigt an den König Seine Majestät Christian den V. sollen enthauptet werden, Aber wunderbar und über Vermuthen in seiner Studier Stube über der Bibel vom Königlichen Laqueien todt gefunden worden.* Erstlich gedruckt zu Dresden, 1685<sup>2)</sup>.

<sup>1)</sup> Brevsamlingen Chr. v. Lente i Rigsarkivet III, 230. Brev dat. Glückstadt 5. Juni 1678.

<sup>2)</sup> Exemplarer findes i Hjelmstjerneske Samling 4to 597, samt i Oldenborgske Sager, Regjeringsrelationer 1685, og en Afskrift i Rigsarkivet.

Indholdet af dette usle Styverfængerprodukt er i Korthed dette. Lassenius skulde efter en frygtelig Straffeprædiken, hvori han havde ivret mod Danmarks Forbund med Frankrig og endog beskyldt Kongens Raad for at være bestukket af franske Penge, være bleven indbudt til Taffels hos Kongen. Efter at dette var til Ende, havde Kongen rakt ham en Bibel paa en Sølv tallerken med Befaling, i Løbet af en halv Time at bevise alt, hvad han havde sagt, med Citater af den hellige Skrift; hvis han ikke var i Stand dertil, skulde han bøde med Livet. Lassenius var da skyndsomt gaaet hjem for at opsøge de paagjældende Steder, men da den kongelige Lakai indfandt sig hos ham for at hente Besked, havde han fundet den ulykkelige Præst død af Skræk med Bibelen i Haanden. I Byen var der opstaaet stor Tumult og opløftet Graad og Klage over den almindelig afholdte Gejstliges bratte Død, Kongen og Hoffet var i største Bestyrtelse derover, Pøbelen havde sat sig op mod Øvrigheden og vilde de franske Gesandter til Livs, der dog til al Held havde forladt Byen.

De første Exemplarer af dette Makværk solgtes i Oldenburg, og saasart man her hjemme havde faaet Nys om Paskvillens Indhold, udgik 12. Juni (1685) en kongelig Ordre til det oldenburgske Kancelli om at standse Salget og udfinde Forfatteren af Flyvebladet<sup>1)</sup>. Der udsendtes derpaa en Advokat Franz Wilhelm Hoberg til Byerne Osnabrück, Hervörde og Lemgo, hvor Exemplarer af Skriftet vare solgte, for at anstille Undersøgelser. Resultatet af disse blev i Korthed følgende.

I Herfort anholdtes en Bogbinder og Bogsælger Rudolf Giessenbier, der erklærede at have kjøbt en Bog (25) falsede Exemplarer paa Brunsviger Messen af en „Bogfører“ med sorte Haar, der boede i Hjørnehuset paa Torvet, og som personlig var ham ubekjendt. Selv havde han kun solgt to Exemplarer, men hans Kone havde forhandlet flere, Resten havde han solgt til sin Kollega Heinrich Dibrock i samme By. Denne Mand be- kjendte atter at have solgt en Del Exemplarer, Eftertryk efter Giessenbiers Exemplar, tagne af en Bogtrykkersvend. Han havde

<sup>1)</sup> Inländ. Reg. 1685, fol. 128.

solgt 24 Exemplarer og byttet dem med katholske Evangeliebøger, hvilket fandtes at være yderligt graverende. I Osnabrück forhørtes to andre Bogbindere, der havde solgt adskillige Exemplarer, men Synderen selv opdagedes først i Lemgo i Bogtrykkeren Albert Meyers Person, der efter en i Brunsvig udkommen Original havde trykt 250 Exemplarer med Signaturen „gedruckt zu Dresden“, en Bemærkning, som dog skyldtes hans „kloge“ Svend. Et stort Parti havde han realiseret til Gadesangere.

Efter at have modtaget Kancelliets Relation herom bestemte Kongen, at man skulde standse Efterforskningerne angaaende Forfatteren til „de skændige Paskviller“, da det ikke maatte ansés for Umagen værd at fortsætte dem; de Exemplarer, der vare konfiskerede, skulde brændes af Skarpretteren.

En ny Udgave af Flyvebladet havde imidlertid under en forandret Titel set Lyset i Dresden, og Udgiveren havde endog heri angivet en bestemt Dag for den grufulde Begivenhed, nemlig den 25. April. To Billeder viste „Generalsuperintendent (!) Lassenius“ paa Prædikestolen og senere paa Knæ foran Kongen og Dronningen. Efter „Beretningen“ fulgte „Visen“, at synge til Melodien, „Auff, auff, ihr frommen Christen“. Det er tilstrækkeligt heraf at anføre et Vers som Prøve:

„In der Stadt Koppenhagen, im Dähn'schen Königreich  
Hat sich in wenig Tagen, Ihr Christen, merckets euch,  
Ein Grausamkeit begeben, mit Herrn Lassenius.“

Det værste var, at Udgiveren havde haft den Frækhed paa Titelbladet at angive en Række af Dresdens Gejstlige ved Navn, paa hvilke „fortræffelige Theologers“ Foranledning Bladet skulde være bleven trykt. Disse Herrer indkom i Oktober 1685 med en Besværing til Kurfyrsten over dette Misbrug af deres Navne og de forlangte tillige en „Exkulpation“, der skulde overbringes Kongen af Danmark, Magistraten i Breslau, Hertugen af Oels og andre Autoriteter, da Visen, hvis Forfatter efter deres Formening burde udfindes og straffes haardt, var bleven afsungen paa Markederne i Schlesien af „Landstrygere“ og solgt tilligemed det „præfigerede“ Træsnit. Sagens videre Forløb kjendes ikke<sup>1)</sup>.

<sup>1)</sup> Vierteljahrsschrift f. Litteraturgeschichte III, 394—8.

I Forbindelse med denne Historie, hvis sande Kjærne, om en saadan har existeret, vi som sagt ikke kjende, staar en iøvrigt meget kjendt Fortælling om Lassenius' Bodsprædiken. Overleveringen beretter, at han i sine Prædikener tillod sig tydelige Allusioner til Kongens Privatliv og ved Christian V's Nærværelse i St. Petri Kirke under Fortolkningen af det sjette Bud skal have sigtet til Kongens Forhold til Grevinde Sofie Amalie Moth. Da Kongen krævede ham til Ansvar for hans Ytringer, skal han have fremvist sin Ligskjorte, som han havde medbragt, og erklæret sig beredt til, hvad Stund det skulde være, at følge Johannes den Døbers Exempel.

I sit Effekjtjægeri greb han stundum til vel plumpe Midler. Han var, som Søren Lintrup i sin ganske vist uforsigtige Tale havde ytret, „inklineret til mores comicos.“<sup>1)</sup> Ret bekjendt er i saa Henseende følgende Træk. Da en Del af hans Tilhørere en varm Sommerdag var slumret ind under den lange Prædiken, holdt han pludselig inde i sin Tale, knyttede sit Lommetørklæde sammen til en Bolt, og begyndte at lege dermed. Den ene stødte til den anden, og snart vare alle lysvaagne, hvorpaa han strængt tog til Orde: „Tænkte jeg det ikke nok? Var jeg en Gjøgler, der diverterede Eder med Narrestreger, vilde nok alle være opmærksomme, men nu, da jeg for Alvor lægger Eder de vigtigste Sandheder paa Hjærte, kunne I sove ind derved. Ak, dorske Hjærter skaber dorske Øjne og Øren.“

Det fortælles ogsaa, at han i sine sidste Leveaar, da han var meget svagelig, ofte midt under Prædikenen tog Medicinflaske og Ske frem og iskjænkede sig Draaber, som han indtog med største Ro.

Mangen mere eller mindre troværdig Anekdot er endnu bevaret om hans sære Væsen, men de førnævnte ere betegnende for hele Arten<sup>2)</sup>.

Det vilde være urigtigt, at opholde sig længere ved de mindre tiltalende Egenskaber hos denne i mange Henseender saa fremragende og mærkelige Mand. Hans mægtige og betagende Vel-

<sup>1)</sup> Kirkehist. Saml. III. R. 6. Bd., 788.

<sup>2)</sup> Kirkehist. Saml. IV. R. 2. Bd., 736.

talenhed, der af Samtiden berømmes i de stærkeste Udtryk, hans næsten exempelløse, alsidige Kundskabsfyldte og fremfor alt den uberegneligt vidtstrakte Indflydelse, han udøvede som frugtbar Forfatter af opbyggelige Skrifter, der lige op til Nutiden ere blevne forlagte paany og oversatte paa forskjellige Sprog, have bragt hans Navn til vore Dage. Det kan kun beklages, at Anekdoten, der altid finder frodig Bund i Overleveringen, i for høj Grad har bemægtiget sig de mindre heldige Sider af hans Personlighed, der hellere burde være gaaede i Forglemmelse.

Med Rette har man paa Lassenius' Mindesmærke i St. Petri Kirke sat Ordene: „Han skænkede denne Helligdom Liv med sin Røst.“ Hans Prædikener samlede en saa stor Tilhørerkreds, at Kirken, der i hans Tid var den mest besøgte i Hovedstaden, maatte udvides betydelig<sup>1)</sup>, og Aar for Aar smykkedes den med kostbare Prydelser. I kort Tid forstod han at skaffe de fornødne Penge til Dækning af Byggeomkostningerne. Paa en eneste Dag fandtes, hvad der stadfæstes af Kirkeregnskaberne, henved 1000 Daler i store og smaa Penge. „Naar en Dame ikke havde Penge hos sig, kastede hun en Fingerring eller et andet kostbart Smykke i Kirkebøssen. Andre skreve i Hast Obligationer paa bestemte Summer og lagde dem deri.“ Om hans store Godhed og Gavnildhed mod Fattige fortælles mangt et Træk, ved hans Bord spiste daglig et anseligt Antal Studerende, og han gav alt bort lige til det Tøj, han bar paa Kroppen.

Som Bevis paa Kongens Naade erholdt Lassenius d. 4. Juni 1678 anvist Indtægterne af et til St. Thomas og St. Elisabeths Alter ved Kirken i Lyneborg hørende Vikarie, som den 1677 afdøde Regeringsraad Frederik Lente havde oppebaaret. Den 10.

---

<sup>1)</sup> Om Kirkens Udbygning 26 Alen i Længden mod Nord minder endnu følgende Indskrift paa den nordvestlige Mur af Kirken. Anno 1691 den 27. April Hat zu dieses Gottes Hauses erweiterung den ersten Stein geleet hiesiger Teutschen Gemeine Hoher Patron Herr Conradt Graff zu Rewentlau, wornechst das gantze werk unter direction, vorsorge und auff-sicht derer Herren eltesten Lorenz Kreyers und Abraham Lehns, d. Herren Curatores Andreas Kellinghusen, Peter Weinbergs, Johan Ihsings, Jacob Eschenborgs, derer Herren Vorsteher Gerdt Pohlmann, Heinrich Bechmann glücklich vollenführet worden. Soli deo gloria. Hebr. X. 24. 25. Lasset uns nicht verlassen unsere Versammlung

Aug. s. A. beskikkedes han til Professor i Theologi ved Universitetet, og 1686 blev han ved Dr. Bircherods Afgang Professor primarius under dette Fakultet.

Lassenius har ialt udgivet 36 større og mindre Skrifter og efterlod 23 i Manuskript, som aldrig saa Lyset. Nogle af de bekendteste med Angivelse af Udgavernes og Oplagens Antal bør nævnes her<sup>1)</sup>. Af de polemiske kan fremhæves *Arcana politico-atheistica* oder *Politische Geheimnis vieler versteckten Atheisten*, u. St. 1666 og 1693<sup>2)</sup> samt *Besiegte Atheisterey*, Hamb. 1673, u. St. 1693. I den sidstnævnte Bog „løses“ følgende mærkelige Spørgsmaal: Om Kvinderne ogsaa skulle opstaa; om Aristoteles kan blive salig; hvorledes de vilde Dyr efter Syndfloden ere komne til Amerika; om Mandragoraen eller Alrunerne; hvis Hustru Cain var; om Overgangen over det røde Hav var et Under; om Djævelen kan gjøre Undere; hvor Gud var, før Verden blev til o. s. v. Et Forsvar for den lutherske Tro udgav han i Skriftet *Ad collegium theologicum pro vindicanda orthodoxia Lutherana omnibus haereticis opponendum invitatio*, Hafn. 1686. I Jena udgav han 1661 *Historische und schriftmässige Erörterung der neuen Secte der Quäker*. Af Lærebøger har han skrevet *Heilsame Lehr-Fackel oder Evangelisches Licht zum Unterricht in Fragen und Antworten*, Lpzg. 1696, samt *Biblischer Kern in Fragen*, Kph. 1699. Hans Bønebog: *Morgen og Aften Bønner* udkom paa Dansk ved P. Møller 1680, paa Islandsk af Thorstein Gunnarson 1681, paa Tysk 1703. Særlig Berømmelse have Lassenius' Opbyggelsesbøger vundet. Disse Bøger, der tryktes i store og talrige Oplag, findes nævnte i hvert Bogkatalog fra hine Dage. De bekendteste ere: *Heiliger Perlen-Schatz*, Kph. 1687—89, Lpzg. 1727 (5. Opl.), Culmbach 1739 (2. Opl.), 1743 ib. (3. Opl.); *Biblischer Weyrauch*, Kph. 1689, 1692, 1699, Kph. u. Lpzg. 1701, 1702, 1706, Darmstadt 1696, 1699, Eisenberg 1697, 1709 ib. (8. Edit.), Lpzg. 1697, 1700, 1712, 1720,

<sup>1)</sup> Se Bruun, *Bibliotheca danica* 222, 252, 263, 271, 311, 421, 456, 506 f.

<sup>2)</sup> Modskrift af J. C. Kilian, *Eines Schülers Lection einem Schulmeister aufgegeben wegen der in Jo. Lass. A. atheistica enthaltenen Injurien*, Hemipolit. 1666.



samt Hermannsburg (1878), Lpzg. 1735 (3. Opl.), Königsberg 1736, 1742, Kgsbg. u. Lpzg. 1764, oversat paa Dansk af Peter Møller (Bibelske Wirach) 1706 (3. Udg.), 1721 (4. Udg.), 1748 (5. Udg.); Verliebte Sulamithin, Kph. 1728 (3. Udg.), Lpzg. 1742 (4. Udg.); Das für seinen Untergang gewarnete Capernaum, Kph. 1700, Lpzg. 1739; Himmlischer Morgenthau, Kph. 1704, ib. 1730, ib. 1747; Sionitische Erquick Stunden, Hamb. 1687, ib. 1694, ib. 1698; Der betrübte u. von Gott reichlich getröstete Ephraim, Kph. 1692, Dresden 1739, samt Ewig wäherender Freuden Saal der Kinder Gottes, Lpz. 1741. De fleste af de nævnte Udgaver findes paa det kgl. Bibliothek, men et stort Antal ud over disse har yderligere existeret. Det kan anføres, at Der betrübte Ephraim endnu 1861 er bleven optrykt i St. Louis. Meget læst og maaske ved Siden af Biblischer Weyrauch det værdifuldeste af Lassenius' geistlige Skrifter er Passions-Andachten, Kph. 1696, 2. Udg. ib. (1696?), Breslau og Lpzg. (1734), paa Dansk ved Peter Møller, Kbh. 1697, paa Islandsk af Steinur Jonsen (1723). En ny Udgave er besørget (Lpz. 1857) med Forord af afd. Prof. C. F. A. Kahnis. 1867 udkom endnu i Kbh. (Priors Forlag) Nogle gudelige Betragtninger af J. Lassenius. Hans Communiionsandagter udgaves 1702 paa Dansk af P. Witt i Kbhvn. Af hans Prædikener er særskilt trykt Nach Predigt, gehalten 2. Feb. 1692, Kph. 1699, Aandelig Betenckning over enhver Time paa Dagen (overs. Odense 1731), Heilige Moralien über die Evangelien u. Episteln, Rostock 1698, Kph. 1702—3. Ligprædikener holdt han over Mikael Wibe (1690), dennes Hustru (1683), Charlotte Sofia Weiberg (Weigbers), Overkammertjener W.s Datter (1685) samt over Godske Buchwalds Hustru Mette v. Ahlefeldt (1668).

Ogsaa som Salmedigter har Lassenius vundet et anset Navn. Forskjellige af disse synges endnu trindt om i Kirkerne i Tyskland. Ikke faa udmærke sig ved en varm, ukunstlet Følelse og lette Rim. Paul Gerhardts Indflydelse er her gennemgaaende fremtrædende.

Sit filosofiske System har han fremsat i *Idea philosophiae moralis* (Glückstadt 1668). I Löblicher, christlicher u. wohl-

regierender Fürst (Helmstädt 1664), der i et friskt og kraftigt Sprog behandler Fyrsters Dyder og Lyder med ægte luthersk Djærvhed, træder hans Person (under Navnet Philalethes) stærkt frem. Den er skrevet i hans Trængselstid, og han fortæller heri, at han har nedskrevet mangt et Ark Papir ved tørt Brød og Vand og været glad ved at have det, og at det Sted, hvor han sad, i et Aar havde været hans eneste Seng og Leje.

Af hans verdslige Skrifter bør nævnes Bürgerliche Reis- und Tischreden. I 12 Sanitaler, der ikke lade Forfatterens gejstlige Stand skimte igjennem, drøftes i et sjældent klart og smukt, om end til Tider vel ugenert Sprog, allehaande nyttige Materier: om Banco Ordningen i Hamborg og Nürnberg, om Bogholderi, om Markeds-livet (et yderst livligt skrevet Afsnit af megen kulturhistorisk Værd), om Kys og deres Tilladelighed, om Vin- og Øl-Ruse o. s. v. Ogsaa Amorheus, Der Gewissen Lohse, in einem Gespräch angestellet (Augsburg 1662) kan endnu læses med virkelig Udbytte; heri omhandles Blomsterkulturen, Tobakkens Skadelighed, ledsaget af flere lystige Viser (Konen til sin tobakrygende Mand) og andre den Gang brændende Spørgsmaal.

Lassenius havde ogsaa megen Interesse for Historien. Han havde paatænkt Udgivelsen af et Værk om Christian Vs Regering samt et kirkehistorisk Arbejde, Historisches Lutherthum in seinem Anfang u. Fortgang in Dänemark. Titlen blev trykt, men ved Forfatterens Død standsedes Udgivelsen<sup>1)</sup>.

Lassenius havde i Aarenes Løb langt ud over Danmarks og selv Tysklands Grænser erhvervet sig et berømt Navn. Folk kom langvejs fra for at høre den store Bodsprædikant, i hvis Person Haardhed og Mildhed vare blandede i en forunderlig Grad, og som forstod at rive Hjærterne med sig. Skjønt Lassenius oftere havde modtaget ærefulde og fordelagtige Tilbud om højere Embeder i Udlandet, vilde han dog ikke forlade sin Menighed, hvem han kalder „sin Ære, Glæde og Forhaabning“<sup>2)</sup>.

<sup>1)</sup> Kirkehist. Saml. IV. R. 1. Bd., 36.

<sup>2)</sup> Paa det kgl. Bibl. fandtes før (Breve til Danmarks litt. Hist., Aflev. fra Geheimearch. 1826) men nu i Rigsarkivet en original Supplik fra Forstanderen for St. Michaelskirke i Hamborg til Kongen af Danmark, dat. 24.

I sine sidste Leveaar var han en slagen Mand, hjemsøgt af hæftig Podagra og anden Svaghed. Faa Dage før sin Død betraadte han Prædikestolen for i Følelsen af sit tilstundende Endeligt at tage Afsked med sine Tilhørere. Lassenius hensov d. 29. (19.) August 1692<sup>1)</sup>. Der herskede i Kjøbenhavn almindelig Sorg over hans Død. Der prægedes en Guldmedaille og fire Sølvmedailler til hans Ære<sup>2)</sup>. I St. Petri Kirke rejstes ham et Monument af Marmor, som endnu ses der<sup>3)</sup>. Hans Lig jordedes i Kapellet, hvor det hviler i en Gravkjælder, uden dog at nogen Indskrift eller Mindesten beretter om, at han her har fundet sit Hvilested. Hans Enke jordedes 13. Marts 1709 ved hans Side. Af hans fire Børn døde en Søn og en Datter tidligt; af de overlevende to Døtre ægtede den ældste Kjøbmand Jakob Eschenburg og efter dennes Død Kjøbmand Hans Munch. Den yngste, Margrethe Sofie blev gift med Pastor Piper i Wilster, der havde begyndt sine Læreaar som Farverdreng. I Nationalmusæet paa Frederiksborg Slot findes et Oliemaleri, fremstillende Dr. Lassenius, omgivet af sin Familie. Hans Portræt er mindst tolv Gange stukket i Kobber<sup>4)</sup>. Han var efter Billedet at dømme, navnlig i yngre Aar (Portræt fra 1661), en særlig smuk Mand. Hans skjægløse Ansigt viser meget harmoniske Træk. Han bærer naturligt, langt Haar, der falder ned over Skuldrene, i senere Aar Kalot. Et uden Tvivl vellignende og ypperligt Billede af ham findes paa den store, fortrinligt prægede Guldmedaille fra 1692.

Lassenius efterlod et Bibliothek, særlig rigt paa Disputatser, omfattende 5885 Bind, der solgtes ved offentlig Auktion.

Literaturhistorikeren Frantz Horn regner Lassenius til det 17. Aarhundredes største Stilister og Rhetorikere. Om Theo-

---

Sept. 1678, om at give Dr. Lassenius, hvem Menigheden enstemmig har valgt til Sognepræst, naadig Dimission og forunde dem, at han skyndsomt maa følge denne Kaldelse, og derved stille mange Tusind Menneskers Længsel og Trang til Sjøleopbyggelse.“

<sup>1)</sup> Angivelsen i Kirkehist. Saml. III. R. 4. Bd., 124 er ikke rigtig, Dødsdatum i Allg. d. Biogr. ej heller.

<sup>2)</sup> Danske Mønter og Medailler II, Tavle 60, Nr. 451 ff.

<sup>3)</sup> Hofbilledhugger J. G. Grund fik 1783 for Monumentets Restauration tildelt et arveligt Gravsted paa Urtegaarden.

<sup>4)</sup> Strunck, Portrait-Catalog I, 343 ff.

logen og Mennesket Lassenius siger Kahnis, at enhver Læser af hans Skrifter vil finde ham „beundringsværdig hjemme i Skriften, fast og tro i sin Lære, varm og dyb af Hjærte, rig paa Tanker og fyndig i sin Fremstilling.“

---

## **Fortegnelse over de i Slaget ved Helsingborg faldne, saarede og fangne danske Officerer.**

Af Oberstlieutenant **J. C. W. Hirsch.**

---

Den 10. Marts 1710 fik de Danskes sidste Forsøg paa at generhverve de tabte Provinser hinsides Sundet en brat Afslutning ved det ulykkelige Slag ved Helsingborg, og den danske Hær maatte i opløst Tilstand vende tilbage til Sjælland. Magnus Stenbocks overlegne Feltherredygtighed havde fravristet den iltre Jørgen Rantzau Sejren, men flere af de engagerede danske Afdelinger havde kæmpet med en saa glimrende Tapperhed og ydet en saa sejt Modstand, at dette Slag er blevet et af de blodigste af de mange blodige Kampe, der ere udfægtede imellem de to Broderationer. Felttoget, der var begyndt under de heldigste Auspicier, var hermed endt. Den offentlige Mening i Danmark, der følte sig skuffet i Haabet om Genforening med de fraskildte Landsdele, søgte en Syndebuk, der kunde bære Skylden for den nationale Ulykke, da man ikke kunde forstaa, at den veludrustede Hær, der 4 Maaneder tidligere havde passeret Sundet, saa fuldstændig kunde være knust af det, som man troede, udmattede Sverige. Istedetfor at søge Skylden, hvor den virkelig var — i den midlertidig kommanderendes uheldige Dispositioner og Manøvrer — raabte man paa Forræderi af Generalerne og bebrejdede Armeen, at den ikke havde gjort sin Pligt fuldtud. Senere Tidens Historie-skrivere have da, for at tilfredsstille den krænkede Nationalstolthed, søgt at rense de udskrevne Regimenter paa de hvervedes Bekostning og skaffe den Mening Indgang, at der hvor de hvervede Regimenter af begge Hære stødte sammen, var der saa

godt som intet Mandefald, medens de døde laa Geled for Geled der, hvor vore nationale Regimenter stødte sammen med Stenbocks Bonderegimenter. Men Hovedmassen af vore nationale Tropper blødte dengang paa andre Valpladse i engelsk-hollandsk Tjeneste, og kun 4 Batailloner Fodfolk, 5 Regimenter Kyrasserer og 1 Dragonregiment<sup>1)</sup> af den nationale Hær deltog i Slaget, og ingen af disse Afdelinger fik Lejlighed til særlig at udmærke sig. Derimod knytter Interessen sig hovedsagelig til nogle af de hvervede Regimenter, der, omringede paa alle Kanter, med Bevidstheden om at Slaget uigenkaldeligt var tabt, kæmpede en fortvivlet Kamp for at standse den fremtrængende Sejrherre og dække den oprevne Hærs Tilbagetog til Helsingborg.

Det Tab af faldne, saarede og fangne Officerer, som Regimenterne kunde opvise, vilde bedst være i Stand til at illustrere, hvor Kampen virkelig har raset i dette i Partielkampe opløste Slag, hvor Rytteriet saa at sige eskadronsvis førtes frem til Indhug, og Fodregimenterne enkeltvis udvikledes i Kamp paa et nedadskraanende Glacis under deres Bevægelse frem fra den oprindelig indtagne gunstige Stilling. Men uheldigvis ere alle Opførelser af Afdelingernes Tab nu forsvundne. At der straks efter Slaget maa have været affattet en Liste — idetmindste over de fangne Officerer — kan ses af et Brev fra Hertug Carl Rudolf af Würtemberg-Neustadt, der kommanderede det danske Hjælpekorps i Braband; thi denne takker den 5te April fra Haag Overkrigssekretæren<sup>2)</sup> for „den tilsendte Liste over de fangne danske Officerer“ og beder om en Specifikation over „vore“ døde og saarede Officerer, naar en saadan kan blive affattet. Regjeringen havde ogsaa udstedt Befaling<sup>3)</sup> til at alle de Afdelinger, der havde deltaget i Slaget, skulde indsende dettaillerede For-

<sup>1)</sup> 2 Batailloner af vest sjæll. nationale Inf. Regmt.

1 — — øst — — —  
 1 af de lollandske Batailloner af Viborgske natl. Inf. Rgmt.  
 1ste og 3die sjæll. natl. Rytt. Rgmt.  
 1ste og 2det fynske - - - samt 1ste jyske.  
 sjæll. Land Dragoner (Sprengels Drag.).

<sup>2)</sup> Indkomne Breve til Overkrigssekretæren 1710 Ltr. W.

<sup>3)</sup> Registratur No. <sup>729</sup>/<sub>1710</sub> af 5te April.

tegnelser over Tabet af saavel Personel som Materiel, men alle disse Indberetninger ere desværre nu sporløst forsvundne, og den eneste Opgørelse over Tabene, der er efterladt os, er en i Hamburg trykt ukorrekt Liste<sup>1)</sup>, hvoraf der findes et Eksemplar i det store kongl. Bibliothek.

Da en Henvendelse til Arkiverne i Stuttgart om at erholde en Afskrift af den, Hertugen af Würtemberg tilstillede Liste har vist sig resultatløs, bliver der altsaa ingen anden Udvej tilbage end at rekonstruere Tabslisterne ved Hjælp af de Oplysninger, der kunne uddrages af de endnu til Raadighed staaende Kilder. Dette er imidlertid ikke nogen let Opgave, idet disse Oplysninger maa plukkes sammen fra mange forskellige Steder og sprede sig ud over et Tidsrum af flere Aar. Hertil kommer endnu, at den Dødelighed, der herskede i Armeen umiddelbart før og efter Slaget ved Helsingborg, let kan forlede til, at man medregner som faldne, Officerer, der ere døde af Blodgang, ondartet Influenza eller Hospitalsfeber, og kun naar Oplysningerne indeholde bestemte Meddelelser, eller der udtrykkelig findes bemærket, at vedkommende er „geblieben“, tør man med Sikkerhed anføre en af de omkring den 10<sup>de</sup> Marts døde Officerer blandt de faldne. Da imidlertid hverken de kongl. Resolutioner eller Indstillingerne fra Regimentscheferne i saa Henseende ere tilstrækkelig stringente eller konsekvente, kunne nedenstaaende Lister vel ikke være helt udtømmende, men de Oplysninger, man hidtil har havt, ere dog formentlig blevne korrigerede og fuldstændiggjorte saaledes, at man kan faa et bedre Overblik over Tabene end tidligere, da man kun havde den unøjagtige hamburgske Liste som eneste Ledetraad.

Denne Liste er da her benyttet som Underlag, saaledes at dens Angivelser af døde, saarede og faldne Officerer opføres regimentsvis med Vedføjelser af, hvor der findes Bekræftelse paa Listens Udsigende, eller hvad man i modsat Fald veed om den

---

<sup>1)</sup> Liste derjenigen, so in der Bataille bey Helsingborg den 10ten Martii 1710 todt geschossen, blessiret und gefangen worden. — Hamburg zu bekommen bey Henrich Hensz, nebst der Banco.

paagjældende Person. Hvor ingen Tilføjelse af Kilder findes, har man altsaa kun den oprindelige Listes Autoritet at holde sig til.

De med \* betegnede Officerer findes ikke optagne paa Hamburgerlisten, men det er tilstrækkesigt godtgjort i den ved hver enkelt Person citerede Kilde, at vedkommende henhører under den Kategori, under hvilken han er opført.

Ved Affattelsen af Fangelisten møder man en ny Vanskelighed i den Omstændighed, at mange af de fangne Officerer fik Tilladelse til — mod givet Æresord — at tage Ophold i Danmark, indtil Udveksling kunde finde Sted. — Man har altsaa ikke, som f. Eks. i den skaanske Føjde, Afregningerne med Kvarterværterne og den svenske Regjering som Korrektiv til at bestemme, hvem der have været fangne; thi et Par opbevarede Regimentslister angive kun, hvilke Officerer der til et vist Tidspunkt endnu ikke vare udløste, men give ingen Oplysning om, hvor stort Regimentets hele Tab har været. Heldigvis findes der imidlertid i en af Provst Jørgen Michelsen Huulbech samtidig med Krigsbegivenhederne forfattet Relation<sup>1)</sup>, en meget minutøs Angivelse af, hvad hver enkelt Vaabenart mistede af Fanger, saa at man ledes paa den Tanke, at Relationen i dette Tilfælde har haft en nu ukjendt Liste at støtte sig til, da den ellers næppe kunde have givet saa detaillerede Oplysninger.

Tabet af Fanger opgives her til 2608, fordelt saaledes:

Af Infanteriet: 1 Oberst, 2 Oberst-Lt., 4 Maj., 23 Kapt., 3 Kapt.-Lt., 38 Lt., 3 Fændr., 1 Auditor, 6 Kadetter, 129 Unoff., 46 Tambourer, 6 Knægte, 2146 Gemene: er 2408.

Af Kavalleriet: 1 Ritm., 3 Unoff., 1 Pauker, 89 Gemene: er 94.

Af Artilleriet: 1 Kapt., 3 Lt., 3 Fyrværkere, 6 Underfyrværkere, 57 Konstabler, 33 Stykknægte, 3 Tambourer: er 106.

Den fangne Oberst kaldes andetsteds i den Huulbechske Relation for Breger; men der fandtes dengang ingen Oberst af dette eller et lignende Navn, i den danske Hær. Der maa der-

---

<sup>1)</sup> En historisk Extract udaf adskillige Relationer, Spergementer og Beretninger, som udi disse vidtudseende Krigstider imellem Danmark og Sverrig kand indløbe o. s. v. (Museum 1895, 2. Bd. 30). Huulbech fungerede i 1710 som Feltpræst.

for vist her foreligge en Fejltagelse, navnlig da man bestemt kan paavise, at ingen Oberst af Infanteriet (Regimentschef) er bleven taget tilfange i Slaget ved Helsingborg, eftersom man er istand til at følge Cheferne for de engagerede Afdelinger i de nærmeste Dage efter den 10<sup>de</sup> Marts. Iøvrigt stemme Listerne godt overens med de Oplysninger, man kan samle andetsteds fra; thi naar undtages Auditøren, 2 Kaptajner og 1 Kapt.-Lt., ser man sig istand til — som nedenstaaende Fortegnelse vil udvise — at udfylde Tallene med Navnene paa de Officerer og ligestillede, der bleve tagne tilfange den 10<sup>de</sup> Marts. De 2 manglende Kaptajner vare vist af Marineregimentet og fynske hvervede Inf. Rgmt.

**Saaret:** Genlt. Jørgen Rantzau (v. der Pfordtens Brev af  $11\frac{1}{3}$  1710, indk. Brev til Overk. Sektr. 1710 Ltr. P). Chef for Korpset. (Regimenterne ere opførte i den Orden, i hvilken de findes nævnte i den omtalte Liste, uden at der er taget Hensyn til deres indbyrdes Rang i Armeen.)

#### Livregiment Dragoner (Rodsteen).

**Døde:** (Obrist Holst), skal være Christian Adolph Holsten, Chef for Regimentet fra  $7\frac{1}{12}$  1709 (ref. Sag.  $1\frac{1}{9}$  1710 § 9).

— \*Frederik Christoph Rohr, Lt.  $29\frac{1}{7}$  1702 (ref. Sag.  $29\frac{1}{4}$  1710 § 1).

**Saarede:** Jørgen Christoph Koplau (Koppelau)<sup>1)</sup>, Premier Oblt.  $21\frac{1}{10}$  1709.

— Lehnert August v. Ehlern, Kapt.  $26\frac{1}{11}$  1701.

— Adolf Frederik Staffeldt, Kapt.  $16\frac{1}{7}$  1702 (ref. Sag.  $29\frac{1}{3}$  1710 § 9).

**Bülows Dragoner** (de saakaldte ungarske, Gotschalch Ernst Bülow).

**Døde:** Ulrik Frederik Mösting, Sec. Major  $26\frac{1}{4}$  1708 (ref. Sag.  $8\frac{1}{4}$  1710 § 3).

— Hans Adam Luschau (ell. Lüschau), Kapt.  $16\frac{1}{4}$  1709 (ref. Sag.  $3\frac{1}{5}$  1710 § 18, hvor han dog kun angives som „gestorben“ (ikke geblieben). Han nævnes dog ikke i Etaterne efter  $10\frac{1}{3}$  1710. <sup>2)</sup>

#### Sjællandske Landdragoner (Sprengel).

**Døde:** Frants Henrik Claus Sprengel, Chef for Regimentet  $22\frac{1}{4}$  1704 (ref. Sag.  $7\frac{1}{6}$  1710 § 19).

— \*Christian Jansen Gandorff, Lt.  $10\frac{1}{5}$  1702 (ref. Sag.  $3\frac{1}{6}$  1710 § 3).

**Saarede:** Wilhelm Soltou, Kapt.  $26\frac{1}{4}$  1704.

— Mikkel Moritz, Fændr.  $29\frac{1}{7}$  1707. — I 1708 Afsked uden

<sup>1)</sup> Han blev afskediget med Obersts Karakt. og 100 Rdl. Pension  $28\frac{1}{9}$  1711.

<sup>2)</sup> Endvidere er Kapt. Gottfried Budæus død før  $31\frac{1}{6}$  1710, uden at Dødsarsagen kan konstateres (ref. Sag.  $31\frac{1}{5}$  1710 § 18).



Rest og Pas for „røde Behandling“ af Dragonerne og for at have taget Penge og Forrøinger af dem“. Deltog som Volontær i Slaget (vist i Genrmaj. Dewitz Stab) og erholdt 7 Saar. (ref. Sag.  $23/6$  1710 § 30). <sup>1)</sup>

#### Livgarden tilhest (Mörner).

- Døde:** Otto Christopher v. Gram, Major  $2/3$  1709<sup>2)</sup>. Han nævnes ikke i Etaterne efter  $10/3$  1710.
- Saarede:** Bernhard Jochim Mörner, Oberst  $2/2$  1708, Oberstløjtnant (Kommandør) for Livgarden tilhest  $2/3$  1709. (v. der Pfordtens Breve af  $11/3$  1710, indk. Breve til Overk. Sektr. 1710 Ltr P).
- Claus Langhaar, Ritm.  $15/6$  1706 og fungerende Kapt. Lt. i Garden  $7/12$  1709.
  - Baltzer Frederik v. Øertzen, Ritmt.  $16/3$  1708.
  - Mogens Kaas, Kapt. Lt. i Løjtnants No.  $23/3$  1708.
  - \*Otto Frederik Below, Lt.  $23/3$  1708, haardt saaret (Mörners Brev af  $2/4$  1710, Memorialier 1710 Ltr. M).
  - Samuel Ludvig Kalckreuth (Kalckreuter), Lt.  $3/5$  1707, Kornet i Garden  $23/5$  1708.
  - Jørgen Ludvig Øertz (Øertzen), Kornet  $9/8$  1709.

#### 1ste sjæll. nationale Rytterregiment (Lövenhjem).

- Saarede:** Jacob Møller, Kapt. Lt.  $22/1$  1707. (ref. Sag.  $27/10$  1713 § 17) — Lövenhjem erklærer dog, at han kun har faaet „eine einzige kleine Blessüre hinters Ohr.“ (ref. Sag.  $6/11$  1713).

#### 3die sjæll. nationale Rytterregiment (Leegel og Donop).

- Døde:** (Ritm. Reutz), skal være Caspar Henrik Pentz, Major  $19/10$  1706 (ref. Sag.  $29/3$  1710 § 10).
- Pros Mund, Ritm.  $26/3$  1702 (ref. Sag.  $29/3$  1710 § 10).
  - Axel Frijs (af Slægten med rødt Egern), Kapt. Lt.  $6/2$  1706. Han faldt dog ikke, men blev fanget og først udvekslet i 1713 mod Kapt. Lt. Lewenhaupt, uagtet det saavel i ref. Sag.  $29/3$  1710 § 3 som i Regist. No.  $735/1710$  udsiges, at han var „geblieben“ ved Overfaldet paa Pæstrop (Peerstrup).<sup>3)</sup>
  - \*Johan Henrik Grim (ikke Grün, som han undertiden kaldes), Lt.  $23/1$  1708. (ref. Sag.  $29/3$  1710 § 10 og Regist. No.  $735/1710$ ).
- Saarede:** Hans Frederik Leegel, Oberst og Chef for Regimentet  $26/3$  1707, som han afstod til S. H. v. Donop 2 Dage før Slaget. Han var den  $27/2$  bleven saaret i en Forpostfægtning ved et Sabelhug over Ansigtet og har rimeligvis ikke deltaget i Slaget.
- Simon Henrik v. Donop, Chef for Regimentet fra  $8/3$  1710, haardt saaret, den ene Arm skudt istykker.

<sup>1)</sup> Endvidere døde Løjtnanterne Jørgen Biehl(e)feldt og Jobst Ludolf Kumme samt Regimentskvartermester Henrik Galenbeck før den 3. Juni uden at Dødsaarsagerne angives (ref. Sag.  $3/6$  1710 § 3).

<sup>2)</sup> Benzons Stamtavler angiver ligeledes, at han faldt ved Helsingborg.

<sup>3)</sup> Afskediget i 1713 med 4 Rdl. maanedlig Pension af Krigshospitalskassen. (ref. Sag.  $12/8$  1713 § 33.)

**Saarede:** \*Christian Bernt v. Blücher, Ritm.  $17/6$  1702. „Nu sidst i Skaane saaret med en Kaarde gennem Ryggen“ (ref. Sag.  $15/4$  1710). Han fik Afsked med Pension (200 Rdl.) og Majors Karakter  $3/5$  1710. <sup>1)</sup>

**1ste jyske nationale Rytterregiment (Eyffler).**

**Døde:** Heine Christian Rabe, Pr. Oblt.  $14/1$  1710. (ref. Sag.  $10/6$  1710 § 23 og  $12/12$  1711).

— Peter Jochum Dambeck, Kapt. Lt.  $1/3$  1710. (Regist. No.  $736/1710$ ).

**Saarede:** Carsten Bruhn (eller Braun), Ritm.  $3/7$  1701. <sup>2)</sup>

**1ste fynske nationale Rytterregiment (Holck).**

**Saarede:** Frederik Christian (eller Christian Frederik) Holck, Chef for Regimentet  $24/10$  1705, saaret i Øjet og † nogle Dage efter Slaget.

— \*Frederik Nabock, Oblt.  $7/11$  1705, † af sine Saar før  $8/4$ . (ref. Sag.  $8/4$  1710 § 13)

— \*Hans Esche, Lt.  $27/10$  1705, haardt saaret. (ref. Sag.  $3/11$  1713 § 13).

**Fangne:** Jost Henrik Royahn, Ritm.  $8/5$  1703, udvekslet imod svensk Ritmester Falkengreen. (Bornemans Brev af  $29/8$  1710, Memorialier 1710 Ltr. B).

**2det fynske nationale Rytterregiment (Danneskjold-Laurvig).**

**Døde:** Engelbrecht-Sohn, Ritm.  $3/12$  1705. (ref. Sag.  $5/4$  1710 § 9 og  $13/5$  1710 § 14).

**Saarede:** \*Adam Levin Linstow, Lt.  $11/9$  1710. (Kap. Lt. Heinsohns Brev, indk. Breve 1710 Ltr. H). <sup>3)</sup>

**Livgarden tilfods (Danckwardt).**

**Døde:** Christian Albrecht Danckwardt, Oblt. og Kommandør for Garden  $27/9$  1709. (ref. Sag.  $26/3$  1710 § 1).

[Major Frijs — hermed kan der kun sigtes til Premier Majoren i Garden, Jesper Frijs, men han faldt først  $3/3$  1716 for Stralsund, som sidste Mand af sin Slægt (de sorte Frijser). Han blev fanget ved Helsingborg, se nedenfor.]

— Christen Jensen Steerup (Stürup), Kapt.  $20/3$  1703. (ref. Sag.  $24/5$  1710 § 24).

— Hans Bille, Kapt.  $20/9$  1704. (Eickstedts Brev af  $30/3$  1710, Memorialier 1710 Ltr. E, og ref. Sag.  $29/3$  1710 § 26).

<sup>1)</sup> Endvidere meldes Lt. Hans Jørgen Firck død før  $27/6$ , uden at Dødsarsagen angives.

<sup>2)</sup> I personalhist. Tidskr. III. 2. 186 angives Sc. Maj. Christopher Moritz v. Donop som saaret ved Helsingborg, men det er snarere Saar fra en tidligere Periode — fra Flandern — der voldte ham saa megen Besvær under Udøvelsen af Major Tjenesten ved Regimentet, at han i 1711 fandt sig foranlediget til at ansøge om Oberstløjtnants Karakter (ref. Sag.  $16/10$  1711 § 1).

<sup>3)</sup> Ritmester Christoph Otto v. Grambow meldt død for 6. Juni uden Angivelse af Dødsarsag (Regist. No.  $1850/1710$ ).

- Døde:** Gebhardt Didrik Fischer, Kapt.  $27/2$  1708. (Eickstedts Brev af  $30/3$  1710, Memorialier 1710 Ltr. E, og Regist. No.  $668/1710$ ).  
 [Frants Henrik Glasau, Kapt.  $30/8$  1709, ikke falden, men fanget og saaret, se nedenfor, han blev Sc. Maj. i Garden  $15/9$  1710 og faldt ved Gadebusch  $20/12$  1712.]  
 — Erik Banner, Kapt.  $10/12$  1709. (Eickstedts Brev af  $30/3$  1710, Memorialier 1710 Ltr. E og Regist. No.  $668/1710$ ).  
 — \*Johan Daniel Heideman (Heitman), Kapt.  $23/9$  1709. (Eickstedts Brev af  $30/3$  1710, Memorialier 1710 Ltr. E og Regist. No.  $668/1710$ ).  
 [Andreas Augustin v. der Lühe, Kapt., faldt ikke, men blev saaret og fanget; se nedenfor, han døde som Genrmaj. i Rendsborg  $2/1$  1730.]  
 — \*Philip Teutscher v. Lisfeldt, Prmlt.  $25/11$  1707. (Regist. No.  $864/1710$ ).  
 — \*Casper Parsler (ell. Paszler), Sclt.  $2/8$  1709. (Regist. No.  $864/1710$ ).  
 — \*Frederik Liebeherr, Sclt.  $13/2$  1708. (Regist. No.  $864/1710$ ).  
 — \*Christian Ulrik Siedenburg, Prmlt. i Norge  $8/12$  1705; Sclt. i Livgarden  $2/8$  1709. (Regist. No.  $864/1710$ ). <sup>1)</sup>
- Fangne:** Jesper Frijs, Prm. Maj.  $10/12$  1709 (jfr. foran). Han blev udvekslet imod General Burensköld. Løsesummen var ansat til 250 hollandske Floriner. (ref. Sag.  $29/3$  1710 § 8 og Bornemans Brev af  $29/8$  1710, Memorialier 1710 Ltr. B).  
 — Daniel Berstenbörstel, Kapt.  $20/9$  1704, har ligget 2 Timer paa Valpladsen og blødt. (ref. Sag.  $31/3$  1710 § 8).  
 — Frants Henrik Glasau, Kapt.  $30/8$  1709 (jfr. foran). (ref. Sag.  $3/10$  1710 § 7).  
 — Andreas Augustin v. der Lühe, Kapt.  $21/10$  1707 (jfr. foran), beklager, at han ikke kan gjøre sin Devoir, da han er fangen. (ref. Sag.  $8/4$  1710 § 15). Udveksles imod Gen. Burensköld; Løsesummen ansat til 150 holl. Floriner. (Bornemans Brev af  $29/8$  1710, Mem. 1710 Ltr. B).  
 — \*Christian Ulrik Bjelke, Kapt.  $21/10$  1707. (Carl Rudolf af Würtembergs Brev af  $5/4$  1710, indk. Breve 1710 Ltr. W). Udvekslet imod Gen. Burensköld; Løsesummen ansat til 150 holl. Flor. (Bornemans Brev af  $29/8$  1710, Memorialier 1710 Ltr. B). Saaret.  
 — \*Christian Frederik Wangelin, Prmlt.  $3/5$  1704. (Regist. No.  $864/1710$ ).  
 — \*Thomas Christian Weinygel, Prmlt.  $2/8$  1709. (Regist. No.  $864/1710$ ).  
 — \*Christian Bülow, Sclt.  $7/11$  1707. (ref. Sag.  $3/10$  1710).  
 — \*Christian Wilhelm Stolling, Sclt.  $7/11$  1707, „bey Helsingburg gefangen aber wieder rancioniert.“ (Etat 1713).  
 — \*Christian West, Sclt.  $28/9$  1706 (Regist. Nr.  $864/1710$ ). Ud-

<sup>1)</sup> Adjutant Jacob Frigast meldt død før 20. Juni uden Angivelse af Dødsarsag (ref. Sag.  $28/6$  1710 § 3), han levede dog endnu den 19. April (Regist. No.  $864/1710$ ).

- vekslet mod svensk Kornet Hans Hultzen. (Bornemans Brev af  $\frac{29}{8}$  1710, Memorialier 1710 Ltr. B).<sup>1)</sup>
- \*Paul Otto Gamm, Fændr.  $\frac{5}{11}$  1709. (ref. Sag.  $\frac{26}{8}$  1711 § 8). Var endnu ikke udvekslet i August 1711.
  - Johan Mathias Øetken, Kadet. (Memorialier 1712 Ltr. Ø.)

#### Grenaderkorpset (Eickstedt).

- Døde:** [Hans Jørgen Schack, Kapt.  $\frac{19}{12}$  1707, faldt ikke; han blev Major  $\frac{22}{8}$  1712 og sendt som Oblt. til 2. Batl. Pr. Georg i Braband  $\frac{17}{10}$  1712.]
- [Kapt. Legel, skal være Georg Frederik Lepel, Kapt.  $\frac{19}{12}$  1707, haardt saaret. (ref. Sag.  $\frac{5}{4}$  1710 § 4, hvor han angives som død. Han udveksles dog i 1713 mod svenske Major Silfversparre. (Krigsforhold under Fred. IV 1713 B.)]
  - Carl Gustav v. Plessen, Kapt.  $\frac{12}{10}$  1709. (ref. Sag.  $\frac{24}{5}$  1710 § 15.)
  - \*Andreas Larsson, Prmlt.  $\frac{21}{10}$  1704. (ref. Sag.  $\frac{23}{6}$  1710 § 27).
- Saarede:** Gothard Wilhelm v. Eldern, Kapt.  $\frac{4}{11}$  1709.
- Sievert v. Øertz (Øertzen), Prmlt.  $\frac{28}{10}$  1709, bliver  $\frac{3}{5}$  1710 Kapt. i Liv Regimt. Drag., men der omtales ikke her, at han har været saaret (Regist. No. <sup>1053</sup> og <sup>1055</sup>/<sub>1710</sub>).
  - \*Gustav Wilhelm Nicolaus Geistler (ell. Geisler), Prmlt.  $\frac{23}{9}$  1707. (ref. Sag.  $\frac{24}{5}$  1710 § 16).
  - Ehrenreich Sperling, Sct.  $\frac{5}{11}$  1708, angives som haardt saaret i Hamburgerlisten, bliver  $\frac{4}{7}$  1710 karakt. Prmlt. og erholder  $\frac{19}{6}$  1711 Afsked med Majors Karakter. (Regist. No. <sup>949</sup>/<sub>1711</sub>).<sup>2)</sup>
- Fangne:** Carl Ulrik v. Kleist, Kapt.  $\frac{22}{3}$  1707, opgivet som saaret(?) Udvekslet imod Gen. Burensköld; Løsesummen ansat til 150 holl. Flor. (Bornemans Brev af  $\frac{29}{8}$  1710, Memorialier 1710 Ltr. B).
- Volrath Augustin v. Vieregg, Kadet ved Grenad. Korps. Holdt fangen i 3 Aar. (ref. Sag.  $\frac{11}{13}$  1735 § 6).

#### Dronningens Livregiment (Due).

- Døde:** Manderup Due, Oberst og Chef for Regimentet  $\frac{2}{7}$  1708. (ref. Sag.  $\frac{10}{6}$  1710 § 22).
- Johan Detlef Walther, Kapt.  $\frac{26}{7}$  1701, nævnes ikke i Etaterne efter  $\frac{10}{3}$  1710.
  - Jacob Conrad Apitz, opført som Prmlt. i Etat 1708. (ref. Sag.  $\frac{8}{4}$  1710 § 30).
  - Ludolf Didrik Petersen, Prmlt.  $\frac{13}{5}$  1704. (ref. Sag.  $\frac{7}{6}$  1710 § 20).
  - . . . . Schlösser, Sct.  $\frac{13}{5}$  1704, nævnes ikke i Etaterne efter  $\frac{10}{3}$  1710.

<sup>1)</sup> Søn af 1ste Borgmester i Odense Jens Christensen Schouboe og Margrethe West — † i Wittenberg i Meklenburg af sine Saar fra Slaget ved Gadebusch. (ref. Sag.  $\frac{11}{2}$  1713 § 8.)

<sup>2)</sup> Endvidere er Auditor Christian Jochim Scharffenberg død før 9. April, Adjutant Martin Jacob Mohr før 6. Maj og Sct. Johan Andreas Weisenborg før 31. Juni, uden at Dødsaarsagerne ere angivne.

**Døde:** [Balthazar Jünger mann, Sc lt.  $\frac{5}{8}$  1707, ikke død, men fanget. (jfr. nedenfor).]

- (Fændrik Falert) findes ikke opført i Etaterne. — Der findes i det hele kun 2 af dette Navn i Armeen i 1710: Reinhardt Gottlieb Vallert, der endnu i 1719 stod som Kapt. Lt. i Marineregimentet og Johan Adolf Vahlert, der fra  $\frac{30}{11}$  1709 —  $\frac{18}{2}$  1710 stod som Sc lt. i Arts Herreds Komp. af vest sjæll. natl. Inf. Rgmt. Denne sidste kan muligvis i Februar 1710 være bleven forsat til Drongs. Liv Rgmt. og Forsætelsen ikke anført i Etaterne, fordi han allerede er falden den 10<sup>de</sup> Marts.

**Saarede:** (Lt. Devaldt), der menes Johan Devaldt Diener, Sc lt.  $\frac{6}{1}$  1705.

- Hans Frederik v. Born, Fændr.  $\frac{5}{8}$  1707, „mit Pferden überra itten“. Han blev dog Prmlt. i samme Regmt.  $\frac{20}{6}$  1710.

**Fangne:** Hans Jacob Arnoldt, Oblt.  $\frac{30}{7}$  1708. (indk. Breve 1710 Ltr. A). Udvekslet mod Gen. Burensköld; Løsesummen ansat til 250 holl. Flor. (Bornemans Brev af  $\frac{29}{8}$  1710, Memorialier 1710 Ltr. B).<sup>1)</sup>

- Johan Ludolf (ell. Rudolf) Reusch, Major  $\frac{17}{2}$  1708. (i en Opgjørelse i Memorialier 1710 Ltr. B).
- Henrik Werner v. Diethardt, Kapt.  $\frac{12}{8}$  1697. (ref. Sag.  $\frac{26}{4}$  1710 § 32).
- Gerhardt v. Scholten, Kapt.  $\frac{25}{1}$  1698, † i Malmø af sine Saar før  $\frac{8}{5}$ . (Arnolds Brev af  $\frac{8}{5}$  1710, indk. Breve 1710 Ltr. A).
- Gothard Kierkering, Kapt.  $\frac{11}{3}$  1702 (i en Opgjørelse i Memorialier 1710 Ltr. B).
- Henrik Sebald Gebhardt, Kapt.  $\frac{31}{3}$  1703, saaret. (ref. Sag.  $\frac{3}{6}$  1710 § 20).
- (Kapt. Schlutz) skal vel være Jochim Schütz (ell. Schulz), Kapt.  $\frac{7}{11}$  1705. (i en Opgjørelse i Memorialier 1710 Ltr. B).
- Henrik Jordan Dexter, Kapt. Lt.  $\frac{26}{11}$  1709. (i en Opgjørelse i Memorialier 1710 Ltr. B).
- Christian Ziegler, Prmlt.  $\frac{23}{5}$  1702. (i en Opgjørelse i Memorialier 1710 Ltr. B).
- Christoph Ernst Thiele, Prmlt.  $\frac{12}{6}$  1702. (ref. Sag.  $\frac{26}{4}$  1710 § 33).
- Johan Ludvig Løvenklau, Prmlt.  $\frac{6}{1}$  1705. (ref. Sag.  $\frac{3}{7}$  1711 § 18), ikke løsladt endnu i Juli 1711, men fik da Tilladelse til mod Parol at opholde sig i Danmark, fik Kapt.s Karakter  $\frac{6}{6}$  1711).
- Frederik Anthon Sager, Prmlt.  $\frac{29}{8}$  1705. (i en Opgjørelse i Memorialier 1710 Ltr. B).
- Didrik Benedict Meyer, Prmlt.  $\frac{20}{12}$  1704, ansattes igen som Prmlt.  $\frac{12}{9}$  1713 i sit gamle Regiment med Vedtegning at være rançoneret fra Skaane. (Et. 1713 og ref. Sag.  $\frac{3}{5}$  1710 § 26). I Hamburgerlisten angives han som saaret og fanget.
- (Fisher), skal være Johan Daniel Frisch, Prmlt.  $\frac{13}{5}$  1704 (i en Opgjørelse i Memorialier 1710 Ltr. B).

<sup>1)</sup> I Vaupels den dansk-norske Krigsmagts Historie meddeles, at han var saaret, men dette har man ikke kunnet finde.

- Fangne:** (Oehlsen), skal være Martin Olsen, Sclt.  $20/12$  1704. (i en Opgjørelse i Memorialier 1710 Ltr. B).
- Christoph Burchard v. Witzleben, Sclt.  $1/3$  1707. (i en Opgjørelse i Memorialier 1710 Ltr. B). I Provst Huulbechs Relation angives han som falden, men det er vist den Christoph Burchard W., der i 1721 var dansk Jægermester.
  - Benedict Grätz, Sclt.  $28/8$  1705. (i en Opgjørelse i Memorialier 1710 Ltr. B).
  - \*Oluf Bagger, Sclt.  $26/11$  1709. (ref. Sag.  $9/1$  1713 § 18).
  - Baltzer Jüngermann, Sclt.  $5/8$  1707. (jfr. ovenfor.) Regist. No.  $1662/1713$ .

#### Prins Christians Regiment (Lattorff).

- Døde:** Johan Didrik Lattorff<sup>1)</sup>, Chef for Regimentet  $9/1$  1708. (ref. Sag.  $29/3$  1710).
- Levin Ernst v. Ditten, Kapt.  $19/2$  1709. (ref. Sag.  $29/3$  1710 § 40 og Regist. No.  $822/1710$ ).
  - \*Georg Simon Schorr, Kapt.  $4/11$  1709. (ref. Sag.  $29/3$  1710 § 30 og Regist. No.  $790/1710$ ).
  - \*Johan Mathias Gleidner, Adjutant  $2/3$  1708. (ref. Sag.  $15/4$  1710 § 10).
- Saarede:** \*Jacob Seyer, Sclt.  $11/1$  1709, haardt saaret i Hovedet. (ref. Sag.  $5/4$  1710 § 6).
- Fangne:** \*Johan Heidenreich Münster, Oblt.  $27/9$  1709 (ref. Sag.  $3/5$  1710 § 2), udvekslet imod Gen. Burensköld, Løsesummen ansat til 250 holl. Floriner. (Bornemanns Brev af  $29/8$  1710, Memorialier 1710 Ltr. B).
- Erik Frederik Barnekow, Sc. Maj.  $4/11$  1709. (ref. Sag.  $3/5$  1710 § 2), udvekslet imod svensk Gen. Adjutant Bildstein og Løsesummen ansat til 150 holl. Flor. (Bornemanns Brev af  $29/8$  1710, Memorialier 1710 Ltr. E).
  - Christoph August Vieregg, Kapt.  $6/5$  1704. (ref. Sag.  $3/5$  1710 § 2 og  $16/11$  1711 § 4).
  - [Kapt. Bjelk. — Der findes ingen Bjelke ved Prins Christians Regiment. Der foreligger vist en Forveksling med Major Christian Ulrik B. af Livgarden tilfods.] se ovenfor.
  - \*Johan David Botzheim, Kapt.  $19/8$  1709, † af sine Saar i Fangenskabet. (ref. Sag.  $26/4$  1710 § 21).
  - \*Hans Detlev Kaas, Kapt.  $27/9$  1709. (ref. Sag.  $3/5$  1710 § 2).
  - \*Frants Christian Rawe (Rabe), Kapt.  $21/12$  1709. (ref. Sag.  $3/5$  1710 § 2).
  - \*Wentzel Rothkirck (Röttger) Kaas, Kapt. Lt. og k. Kapt.  $2/3$  1708. (ref. Sag.  $3/5$  1710 § 29).
  - \*Urban Jacobsen Gesman, Prmlt.  $4/7$  1709, † i Fangenskabet før  $15/4$  1710. (Regist. No.  $822/1710$ ).

<sup>1)</sup> Lattorff havde indgivet Ansøgning om Dimission, da hans Helbred var saa svækket, at han skulde bruge varme Bade. Denne Ansøgning refereredes for Kongen i Kjøbenhavn Dagen efter at Lattorff var falden ved Helsingborg og erholdt da ved et mærkeligt Spil af Skæbnen den Paategning „wird ausgesetzt“ (ref. Sag.  $11/3$  1710).

- Fangne:** \*Jacob Moritz Rupe (Ruppe), Prmlt.  $\frac{4}{7}$  1709. (ref. Sag.  $\frac{3}{5}$  1710 § 2).  
 — \*Johan Frederik Hoffmann, Prmlt.  $\frac{13}{6}$  1705, † i Fangens-  
 skabet før  $\frac{15}{4}$  1710 (Regist. No.  $\frac{822}{1710}$ ).  
 — \*Levin Henrik v. Bassewitz, Sclt.  $\frac{1}{11}$  1709. (ref. Sag.  $\frac{3}{5}$   
 1710 § 2).  
 — \*Johan Rudolf Huser, Sclt.  $\frac{25}{11}$  1709. (ref. Sag.  $\frac{3}{5}$  1710 § 2).  
 — \*Jørgen Wilhelm Hansen, Fændr.  $\frac{1}{11}$  1709, † i Fangens-  
 skabet før  $\frac{12}{4}$  1710. (ref. Sag.  $\frac{12}{4}$  1710 § 2).  
 — \*Nicolai Baltzersen, Fændr.  $\frac{31}{12}$  1709. (ref. Sag.  $\frac{3}{5}$  1710 § 2).

**Jyske hvervede Inf.-Regiment (Ingenhaven).**

- Døde:** \*Charles Maçon du Bois, Prmlt.  $\frac{13}{5}$  1702. Ifølge ref. Sag.  $\frac{3}{5}$  1710 § 3 er han vel „gestorben“, men hans Kompagnichef, Kapt. Mitzlaff skriver under 8de August, at Mitzlaff var eneste Officer ved Kompagniet i Slaget ved Helsingborg, eftersom Premierløjtnanten (du Bois) var fraværende paa Grund af Sygdom, og Secondløjtnanten (Rudolf Frederik Oldenburg) da allerede var død (ref. Sag.  $\frac{8}{8}$  1710 § 5).  
**Saarede:** [I Vaupels Den dansk norske Hærs Historie angives Oblt. Christoffer Henrik Moltke som saaret, men dette har det ikke været muligt at finde.] <sup>1)</sup>  
**Fangne:** Andreas Otto Eberhardt, Sclt.  $\frac{11}{7}$  1707, † i Fangens-  
 skabet før  $\frac{3}{5}$  1710. (ref. Sag.  $\frac{3}{5}$  1710 § 3).

**Fynske hvervede Inf.-Regiment (Eyndten).**

- Døde:** Philip Christian Hagedorn, Major  $\frac{27}{1}$  1708. (ref. Sag.  $\frac{25}{3}$   
 1710 § 6 og  $\frac{29}{3}$  1710 § 27).  
**Saarede:** \*Paul Bertram Eggers, Prmlt.  $\frac{24}{8}$  1708. Erholdt i  
 Slaget ved Helsingborg et inkurabelt Brud, saa at han maatte  
 tage sin Afsked. (ref. Sag.  $\frac{12}{4}$  1710 § 5). Senere Løjtnant  
 ved Frikompagniet paa Fladstrand.  
 — \*Johan Ludvig Grim, Prmlt.  $\frac{24}{11}$  1705. Erholdt et inkura-  
 belt Brud, saa at han blev utjenstdygtig. (ref. Sag.  $\frac{3}{5}$   
 1710 § 4).  
 — \*Johan Kirchner, Sclt.  $\frac{22}{5}$  1706. Erholdt et inkurabelt Brud,  
 saa at han blev utjenstdygtig. (ref. Sag.  $\frac{3}{5}$  1710 § 4).

**Prins Carl af Hessens hvervede Inf. Regiment**  
 (senere Zepelins og sjæll. hverv.)

- Døde:** [Kaptajnerne Schindel, Vieregg og Grambou opgivne som  
 „todt oder gefangen“, de vare fangne, se nedenfor.]  
 — \*David Walther, Prmlt.  $\frac{26}{4}$  1701. (ref. Sag.  $\frac{16}{6}$  1710 § 20  
 og  $\frac{3}{7}$  1711 § 4).  
**Saarede:** Prins Carl af Hessen, Chef for Regimentet  $\frac{20}{9}$  1704,  
 Brigader  $\frac{16}{10}$  1709.  
**Fangne:** Gotlieb (Gotlob) Bernhard Schindel, Kapt.  $\frac{2}{4}$  1709, ud-

<sup>1)</sup> Sclt. Conrad Windsheim, død før 29. Marts, uden at Dødsaaarsagen er an-  
 givet (Regist. No.  $\frac{638}{1710}$ ).

vekslet mod svensk Gen. Adjutant Bildstein, Løsesummen ansat til 100 holl. Floriner. (Bornemans Brev af  $29/8$  1710, Memorialier 1710 Ltr. B).

- Fangne:** Frederik Wilhelm v. Vieregg, Kapt.  $20/4$  1706, udvekslet imod svensk Gen. Adjutant Bildstein, Løsesummen ansat til 150 holl. Flor. (Bornemans Brev af  $29/8$  1710, Memorialier 1710 Ltr. B).
- Johan Henrik Grambou, Kapt.  $5/11$  1709. (ref. Sag.  $30/6$  1710 § 2).
  - \*Johan Grabofsky, Prmlt.  $14/11$  1707, † i Fangenskabet før  $20/3$  1711 (ref. Sag.  $20/3$  1711 § 6); var da Kapitajn.
  - \*Nicolaus Wilhelm Bodendich, Prmlt.  $16/4$  1708, † af sine Saar i Malmø før  $8/5$  1710. (Arnoldts Brev af  $8/5$  1710, indk. Breve Ltr. A).
  - \*Albrecht Henrik (Wilhelm ell. August) Schröter, Prmlt.  $16/1$  1708. (Oberst Zepelins Liste af  $20/9$  1710, Memorialier 1710 Ltr. W).
  - \*Frederik Arnold Bartram, Prmlt.  $16/9$  1709. (Oberst Zepelins Liste af  $20/9$  1710, Memorialier 1710 Ltr. W).
  - \*Johan Schelcke, Prmlt.  $12/5$  1708. (ref. Sag.  $3/10$  1710 § 16).
  - \*Johan Albrecht Teutscher v. Lisfeldt, Prmlt.  $21/10$  1709 (Oberst Zepelins Liste af  $20/9$  1710, Memorialier 1710 Ltr. W).
  - \*Jacob Lorentz Schmidt, Prmlt. og Adjutant  $25/11$  1709. (Oberst Zepelins Liste af  $20/9$  1710, Memorialier 1710 Ltr. W).
  - \*Augge Caspar Schachtafel, Sclt.  $4/11$  1709, meldes † af sine Saar i Malmø før  $8/5$  1710. (Arnoldts Brev af  $8/5$  1710, indk. Breve 1710 Ltr. A), men udveksles i 1713 mod svensk Lt. Litzner. (Krigsforhold under Fred. IV 1713 B.)
  - \*Woller v. Meden, Sclt.  $21/10$  1709, † af sine Saar i Fangenskabet. (ref. Sag.  $8/5$  1711).
  - \*Hans Westerswaldt, Sclt.  $16/9$  1709. (Oberst Zepelins Liste af  $20/9$  1710, Memorialier 1710 Ltr. W).
  - \*Jørgen Reinholdt Bartram, Sclt.  $8/2$  1710. (Oberst Zepelins Liste af  $20/9$  1710, Memorialier 1710 Ltr. W).
  - \*Johan Mathias Toppel, Sclt.  $1/3$  1707, saaret. (ref. Sag.  $3/10$  1710 § 16).
  - \*Casimir Henrik Weinygel, Sclt.  $23/1$  1708. (Oberst Zepelins Liste af  $20/9$  1710, Memorialier 1710 Ltr. W).
  - \*Henning Otto v. Lützwow, Sclt.  $25/1$  1707, tilbageholdes af en Proces i Stockholm. (Hans Elias v. der Weydes Selvbiografi, Personalthist. Tidsskr. III. 1—207). Han ansattes først igen som Sclt. i sjæll. hverv.  $16/8$  1720.
  - . . . . Bomgart (Baumgarten?) Fændrik. Sad fangen i Vesterås. Blev i Slaget ved Helsingborg trampet ned af Heste og saaret paa venstre Ben. (ref. Sag.  $10/10$  1710 § 4).

#### Marineregimentet (Gaffron).

**Døde:** Peter Bugge, Lt. i December 1702, kondemneret fra sin Charge, men igen ansat som Lt.  $23/10$  1703. (ref. Sag.  $12/4$  1710 § 3 og Regist. No.  $878/1710$ ).



**Saarede:** Adam Abraham Gaffron, Chef for Regimentet  $\frac{9}{1}$  1708. <sup>1)</sup>  
**Fangne:** \*Iver Krabbe Linderoth, Selt.  $\frac{5}{2}$  1707. (ref. Sag.  $\frac{21}{7}$  1713 § 29).

**Vestsjæll. nationale Inf. Regiment (Bippen).**

**Døde:** \*Johan Dichman, Kapt.  $\frac{30}{10}$  1703. (Regist. No.  $\frac{662}{1710}$ ).  
**Fangne:** \*Fabian Henrik v. Hohendorff. Major  $\frac{9}{3}$  1708, sad endnu fangen i April 1711. (ref. Sag.  $\frac{26}{4}$  1710 § 46).  
 — \*Brostrop Misset (Mislæt), Kapt. for Baarse Herreds Komp.  $\frac{6}{5}$  1704. (ref. Sag.  $\frac{26}{4}$  1710 § 46).  
 — \*Christopher Sommer, Kapt. for Arts Herreds Komp.  $\frac{4}{11}$  1709. (ref. Sag.  $\frac{3}{7}$  1711 § 7).  
 — \*Hans Jørgen Ziegler, Prmlt.  $\frac{26}{3}$  1701. (ref. Sag.  $\frac{13}{7}$  1711 § 13 og Regist. No.  $\frac{1026}{1710}$ ). Saaret.  
 — \*Peter Christian Wolde, Selt.  $\frac{30}{11}$  1709. (ref. Sag.  $\frac{26}{4}$  1710 § 46).

**Øst sjæll. nationale Inf. Regiment (Biegen).**

**Fangne:** \*Detlef Buchwaldt, Kapt. for Ølstykke Komp.  $\frac{26}{3}$  1701. (ref. Sag.  $\frac{24}{5}$  1710 § 13).  
 — \*Jochim Christensen Schmidt, Selt.  $\frac{28}{12}$  1709. (Regist. No.  $\frac{285}{1711}$ ).  
 — Frederik Wrede, Fændrik  $\frac{28}{12}$  1709. (ref. Sag.  $\frac{12}{8}$  1713 § 40).

**Artilleriet.**

**Døde:** \*Frants Petersen, Stykjunker ved danske Artl.  $\frac{22}{11}$  1709. (ref. Sag.  $\frac{4}{7}$  1710 § 2). <sup>2)</sup>  
**Fangne:** Thiel Erik Becker, Kapt. i Artl.  $\frac{6}{4}$  1706, Chef for Komp. paa Kronborg fra  $\frac{6}{8}$  1708. (ref. Sag.  $\frac{20}{6}$  1710 § 2).  
 — (Lt. Fort), skal være Ulrich Wilhelm v. der Pfordten, Lt. i danske Artl.  $\frac{14}{10}$  1709, haardt saaret. (ref. Sag.  $\frac{29}{3}$  1710 § 16). Udveksles mod svensk Kornet Hasselgreen (Bornemans Brev af  $\frac{29}{8}$  1710, Memorialier 1710 Ltr. B).  
 — \*Niels Elbing, Lt. i dansk Artl.  $\frac{19}{6}$  1706, † af sine Saar i Fangenskabet (ref. Sag.  $\frac{30}{6}$  1710 § 27).  
 — \*Isebrand v. Holten, Stykjunker i holstenske Artl.  $\frac{14}{10}$  1709, saaret (ref. Sag.  $\frac{20}{6}$  1710 § 2).  
 — \*Bartholomæus Brandt, Fyrværker i holst. Artl.  $\frac{13}{1}$  1703, † i Malmø før  $\frac{8}{5}$ . (Arnolds Brev af  $\frac{8}{5}$  1710, indk. Breve 1710 Ltr. A). Vist saaret.  
 — \*Alexander Ragozki (Ragozy), Fyrværker ved Haubitzerne under Oberst Wilster, † i Fangenskabet af sine Saar. (kgl. Resolution af  $\frac{9}{6}$  1710 No.  $\frac{1465}{1710}$ ).

<sup>1)</sup> Desuden er Kaptajnerne Michel Petersen og Axel Bille døde henholdsvis før den 26. April og 1. August, uden at Dødsarsagen er angivet (Regist. No.  $\frac{948}{1710}$  og ref. Sag.  $\frac{1}{8}$  1710 § 7).

<sup>2)</sup> Maaske er Oblt. Johan Petersen Wildschütt ligeledes falden. Hans Død kjendtes allerede den 29. Marts i Brabant. (Schweder Christensens Brev af  $\frac{28}{3}$ , Memorialier Ltr. C).

**Fangne:** \*Mathias Rahn, Fyrværker ved Haubitzerne under Oberst Wilster, † i Fangenskabet (vgl. Resolution No <sup>1465</sup>/<sub>1710</sub>). Vist saaret.

— \*Underfyrværker Pockenthal af holst. Artl., † i Malmø før <sup>8</sup>/<sub>5</sub> 1710 (Arnolds Brev af <sup>8</sup>/<sub>5</sub> 1710, indk. Breve 1710 Ltr. A). Vist saaret.

Foruden ovennævnte Officerer opholdt karakt. Oblt. i Liv Rgmt. Dragoner, Hans Henrik Bibou, sig som Fange i Sverrig. Han var bleven fanget ved en Rekognoscering ved Hæstveda den 22. Februar og blev udvekslet imod General Burenköld samtidig med Oblt. Arnoldt og Münster m. fl. Hans Løsesum var ansat til 150 holl. Flor. (Bornemans Brev af <sup>29</sup>/<sub>8</sub> 1710, Memorialer 1710 Ltr. B).

Der er en Mulighed for, at en Del af de i Anmærkningerne som døde nævnte Officerer ere døde som Følge af modtagne Saar, dog kan saadant nu ikke afgjøres. Foruden disse forsvinder 30 Officerer af de i Slaget engagerede Afdelinger af Etaterne i Løbet af Maanederne fra 1. Marts til ultimo Maj, og af disse er det kun lykkedes at faa konstateret, at 9 ere døde af Sygdomme. De resterende 21 fordeles paa Regimenterne saaledes: Liv Rgmt. Drag. 2; 3. sjæll. natl. Rytt. Rgmt. 1; 2. fynske natl. Rytt. Rgmt. 1; Livgarden tilfods 3; Grenader Korpset 2; Drong. Liv Rgmt. 2; Prins Chr. Rgmt. 3; Marine Rgmt. 1; jyske hv. Inf. Rgmt. 1; fynske hv. Inf. Rgmt. 1; fynske natl. Inf. Rgmt. 1; vest sjæll. natl. Inf. Rgmt. 3.

Artilleriets Tab har været uforholdsmæssig stort, idet der af de 19 Officerer, der havde fulgt Landgangshæren til Skaane, kun vendte 10 tilbage; men dette forklares ved den Omstændighed, at Kanonerne ikke hurtig nok kunde bringes frem fra deres Placements i den valgte Kampstilling for at følge Infanteriets Forskyden fremad og tilhøjre, og saaledes stode uden Bedækning, da de danske Linier vare brudte.

Mærkeligt er det, at Rytteriet i al den Forvirring, der maatte fremkomme ved de idelige tilbageslaaede Attaker, ikke led et større Tab af Fanger. For Fodfolkets Vedkommende vil foranstaaende Opgjørelse formentlig tydeligt vise, hvilke Regimente, der have ydet haardnakket Modstand, og hvilke der have ladet sig overvælde af den trøstesløse Situation, i hvilken de vare stedte.

---

## Borgerlige rigsdagsmænd fra 1660.

Ved **Frederik Barfod**.

(Fortsat fra 3 R., B. IV).

### Lundt (Jörgen Lavritsen),

1ste rigsdagsmand for Nykøbing p. F., findes ikke hos *L. P.*, men hos alle de andre; deltog ifølge *P. V.* og *R.* i alle gejstlighedens og borgerskabets fællesandragender såvel som i de særlige fynske, underskrev både *H. T.* og *E.* og tilsagdes til arvehyldingen.

Jörgen Lundt var en søn af *Lavrits Hansen* i Nakskov, sædvanlig kaldet Lars Skriver, og *Margrete Olsdatter* (vistnok † 1624)<sup>1)</sup>. Faderen „blev i slutningen af 1624 eller i begyndelsen af 1625 borgmester i Nakskov, efter at han i forvejen havde været rådmand“<sup>2)</sup>. „Rimeligt er det, at Laurids Skriver har fået stillingen som skriver ved Halsted amt omtr. samtidig med Nikkel Lundts [se nedenfor!] ansættelse som slotsskriver ved Nykb. slot, og dygtige folk har det været, for dronning Sofia var selv hjemme“<sup>3)</sup>. [Mulig vare de tillige, hvad jeg næsten skulde mene, tyskfødte, og altsaa hendes landsmænd.] „Moderen var måske en Lundt, efter hvem sønnen har taget tilnavnet; i alt fald ved jeg, at hun havde haft en broder, som hed Hans Lund“<sup>4)</sup>. [Mig synes det imidlertid sandsynligt, at faderen selv bar navnet Lundt.] — „Lavrids Skriver giftede sig efter Margretes død med *Katrine Jostdtr.* [jd. 28/6 50], der siden som enke stadig kaldtes Katrine hr. (!) Lauridses“<sup>5)</sup>.

Af sit 2det ægteskab havde Lavrits Hansen følgende tre døtre [der altsaa bleve Jörgen Lundts halvsysstre]: *Margrete Lavritsd.* (jd. 6/6 58); \* 1) 9/6 1643 Karsten Lyes i Nakskov († 10/12 45); \* 2) i Nysted 1647 Jörgen Kristensen, dengang slotsskriver på Ålholm († som borgmester i Nysted 1655; skiftet begyndt 26/6 efter forudgående registrering); — 2) *Katrine Lavritsd.*, \* Sören Tomsen på Mel-

<sup>1)</sup> Provst *I. Barfod* 6/9 1892, kordegn *V. Holm* 26/3, 8/11 og 10/11 1894. —  
<sup>2)</sup> *V. Holm* 26/3 94. — <sup>3)</sup> *samme* 10/12 94. — <sup>4)</sup> *samme* 26/3 94. — <sup>5)</sup> *ss*teds og 10/12 94.

toftegård (jd. i Nakskov  $\frac{8}{2}$  52); — 3) *Sara Lavritsd.* (jd.  $\frac{13}{12}$  40),  
 \* Peder Jörgensen Hammer i Nakskov (jd.  $\frac{16}{4}$  41)<sup>1)</sup>.

En broder til borgm. Lavrits Hansen var borgm. Nikkel Hansen Lundt i Nykøbing (†  $\frac{7}{3}$  1630), \* Margrete Mechlenburg, hvis datter Anna Nikkelsd. L. (f.  $\frac{19}{11}$  1605. †  $\frac{29}{10}$  85) var \*  
 1) Daniel Faber, enkedronning Sofies kansler, \* 2) Henning Arni-sæus, Kristian IV.s livmedikus, \* 3)  $\frac{27}{6}$  1647 Jörgen Witzleben, prof. theol. i Sorø<sup>2)</sup>; — og hvis ene søn var den bekendte dygtige borgm. Hans Nikkelsen Lundt i Kbhvn\*), der altså var en kødelig fætter til vor Jörgen Lundt; — medens en anden søn: „Oluf Nikkelsen Lundt, † som rådmand i Nykb. i slutningen af tretierne, var den første af de fire mænd, som den mærkelige Karen Andersd. Skytte (livlæge Anders Nielsen Skyttes eneste efterladte barn) gjorde ende på“<sup>3)</sup>. — En anden broder til borgm. Lavrits Hansen „var måske Peder Hansen (Lundt), fhv. tolder og byfoged i Nykb., fader til Karen Pedersd., som var \* 1) rådmand Hans v. Westen i Nysted, \* 2) præsten Povl Nielsen Danckel, hvis enke hun også blev“<sup>4)</sup>.

„Jeg [o: V. Holm] har en note fra „tegnelser“ af  $\frac{28}{2}$  1628, ifølge hvilken der udgik skrivelse til Jost Høg om at udvirke, at to borgmestersønner, *Otto* og *Jörgen Laursen*, kunde komme paa den adelige skole i Soer, så snart der kunde skaffes plads. Faderen **hed** Laurids Skriver (han må altså dengang være død). Her er ingen tvil, det er Jörgen L. Lundt og hans ældre broder Otto“<sup>5)</sup>. — „Det kan gerne være, at Laurids Hansen og i det hele familien har haft lidt store fornemmelser, mulig troende sig henhørende til adelskabet. I det mindste ved jeg med vished, at den gren, der levede her i Nykb., førte et skjold, der så helt adeligt ud, og som den dag i dag kan ses på opgangen til prædikestolen. Her ses på de tre fyldinger, den udvendige side, tre navne i følgende orden oppe fra: H. N. S., A. N. D., O. N. S.,

---

<sup>1)</sup> *I. Barfod*  $\frac{8}{11}$  94, *V. Holm*  $\frac{19}{12}$  94. — <sup>2)</sup> *Worm* I. 40 og 293, II. 611 og III. 29; *Hundrup* „Doct. theol.“ s. 25-26; *Rørdam* „Saml. og Stud.“ I. 529; *V. Holm*  $\frac{10}{12}$  94. — <sup>3)</sup> *V. Holm*  $\frac{19}{12}$  1894. — <sup>4)</sup> ssteds. — <sup>5)</sup> *V. Holm*  $\frac{26}{9}$  1894. — \*) Om ham se *O. Nielsen*, „Kbhvns Hist.“ III. 213-14, IV. 386-87 og m. fl. st.; *Rørdam*, „Saml. og Stud.“ I. 529.

hvad der åbenbart skal sige *Hans Nickelsen, Anna Nickelsdatter og Oluf Nickelsen* . . . med tre våbenskjolde malede under neden . . . Foroven to vesselhorn, et blått og et rødt, imellem disse en opstigende hjort, så kommer harnisket, så ridderligt, som kan ønskes, i brunlig farve. Selve hovedskjoldet er blått, ligeledes med en opstigende hjort . . . Tilstedeværelsen af disse våbenskjolde er vel ikke noget afgjort bevis for adelskab, ligeså lidt som at Laur. Hansens to sønner skulde optages på den adelige skole i Soer, for der var jo også borgerlig fødte drenge, men vist er det, at Jörgen Lauridsen Lundts stiftmoder i Nakskov skifteprotokoller stadig kaldes *Katrine hr. Lauridses* . . . For fuldstændigheds skyld anføres, at i gavebrevet [udstedt strags efter Nikkel Hansens død] kalder enken og børnene den Nykb. borgm.: *ærlig og velforstandig* mand, nu salig Nielaus Hanssen, fordum borgmester“ osv.<sup>1)</sup>

Altså blev der 1628 søgt om at få Otte og Jörgen Lundt i Sorø skole. Om Otte savne vi enhver senere efterretning. Om Jörgen ville vi håbe, at han virkelig er kommen i skolen og har haft gavn af den, men det første, vi atter høre til ham, er tyve år senere, er fra <sup>29</sup>/<sub>5</sub> 48. Da blev han optagen i købmandslavet i Nykb. og skrev i den anledning i lavsbogen: „Dette Offuenskrevne er mig cunt, Behager Jörgen Lauritzen Lundt“<sup>2)</sup>. Han synes altså at have været tilfreds med lavsartiklerne, men et andet synes ligeledes at turde fræmgå deraf: han har vistnok senere, som almindeligt i den tid, været i Tyskland for at lægge sig efter skrivning og regning („cunt“ — „Behager“) og således dygtiggøre sig som handelsmand.

Næste gang træffe vi ham dog i en helt anden stilling: <sup>14</sup>/<sub>11</sub> 52 udgik der missive til Fr. Barnewitz, at nærværende Jörgen Laursen i Nykb. er antagen og bestillet til at have inspektion med gemakkerne og hvis der findes på Nykb. slot efter bestallingsbrevet<sup>3)</sup>; men den samme stilling havde allerede hans farbroder indtaget. — <sup>22</sup>/<sub>12</sub> 53 udgik et andet missive til Ove Skade, at Jörgen Laursen, „tilsynsmand på vort slot Nykøbing.

<sup>1)</sup> V. Holm <sup>19</sup>/<sub>12</sub> 1894. — <sup>2)</sup> I. Barfod <sup>6</sup>/<sub>9</sub> 1892. — <sup>3)</sup> Smålandske Tegn. 1652 nr. 41.

må årlig herefter, indtil vi derom anderledes nådigst tilsigendes vorder, af skriverstuen dør på slottet bekomme sin besolding<sup>1)</sup>. — „1652 og 54 var han tillige byskriver, 1655 træffes han som byfoged og tolder ssteds; 1659 ses han at være borgmester, hvilket jeg antager at han blev 1657, og hvilken stilling han beklædte til sin død<sup>2)</sup>. —  $\frac{18}{11}$  1660 var han en af de fjorten mænd (to herremænd, segs provster og segs borgere), hvem det blev pålagt at skaffe 1555 soldater indkvartering „blandt alle stænder i Låland og Falster, ligeligen at dele<sup>3)</sup>. —  $\frac{12}{8}$  1661 fik magistraten i Nykb. ordre at tilholde Márten Lavritsen at stille borgm. J. L. nøjagtig kvation eller deponere pengene i retten indtil sagens endelige udfald<sup>4)</sup>; men selve sagen kende vi intet til. —  $\frac{25}{10}$  1662 udgik kommissorium i en sag „om nogen irring og tvistighed“ mellem Kr. Bastiansen på den ene side samt J. L. og rådmand Hans Lange på den anden side<sup>5)</sup>.

Jörgen Lavritsen Lund jordedes i Nykb. kirke d. 20. marts 1665, „hvorfor enken skulde udrede 15 sldr., hvad hun ikke kunde, og pengene eftergaves hende ifølge stiftsøvrighedens resolution, fordi han havde tjænt både byen og kirken [måske været kirkeværge], og *ringe midler skal have efter sig ladet*. — Enken, *Lisbet Jörgensd. (Birch?)*, var datter af sognepræst Jörgen Kristensen i Nakskov, altså søster til hr. Gregers Rasmussens hustru Karen i Branderslev og hr. Jörgen Bangs hustru Ingeborg i Sandager“ [og et kødeligt syskindbarn til borgm. Jörgen Kristensen i Nysted, der var gift med hendes svigerinde Margrete Lavritsd.]. „Hun boede efter sin mands død en snes år i Nykb., men tilbragte sine sidste dage i huset hos sin søn Oluf i Væggerløse, hvor hun døde, vist i slutningen af 1690, begr. i Nykb.“<sup>6)</sup> — Denne „hans efterleverske“ lod  $\frac{9}{12}$  1668 [!] for retten fræmstille alle nøgler til hans „lykkelser“ udi den gård, hun bebor, eftersom endnu udi boet og inden dets lykkelser består en del gods, kreditorerne til betaling udlagt“; nøglerne afleverede hun,

<sup>1)</sup> Smål. Tegn. 1653 fol. 77. — <sup>2)</sup> V. Holm  $\frac{26}{9}$  1894. — <sup>3)</sup> Sæll. Tegn. 1660 nr. 305. — <sup>4)</sup> Falst. Miss. 1661, nr. 96. — <sup>5)</sup> Falst. Miss. 1662, nr. 84. — <sup>6)</sup> V. Holm  $\frac{26}{9}$  1894, jfr. *Wiberg* III. 488.

for ikke videre at svare til udlæget; byfogden tog dem, men vilde ikke svare til gården eller noget deri værende gods<sup>1)</sup>.

Af Jörgen Lundts og Lisbets børn kende vi følgende: 1) *Lavrits Jörgensen Lundt*, præst i Toreby 1678, † 1699, \* Anna Rostrup, som først havde været gift med den berømte provst mag. Jesse Jessen i Nykb. (f. 1625, † 1675), dernæst med Lundts formand, mag. Anders Eriksen Stenkelstrup (f. 1640, præst i Toreby 1676, †  $\frac{3}{4}$  78)<sup>2)</sup>. — 2) *mag. Oluf Jörgensen Lundt*, f.  $\frac{11}{8}$  1652, kapellan i Branderslev  $\frac{7}{6}$  75. res. kap. i Nykb.  $\frac{21}{12}$  78, præst i Væggerløse  $\frac{9}{12}$  82, †  $\frac{24}{12}$  1730, \* Dorte Jensd. Ravn (f. i Nykb. 1659, jd. ssteds  $\frac{10}{3}$  1740)\*). — 3) *Elisabet Jörgensd. Lundt*, \* <sup>1)</sup> Mikkel Madsen Wibe (f. 1637, præst i Østofte  $\frac{30}{7}$  69, † 1670), \* <sup>2)</sup> Falentin Karstensen (f. 1642, præst i Østofte  $\frac{20}{3}$  70, † 1695); af deres børn blev datteren Anna Falentinsd. gift med sin faders eftermand Holger Jakobsen Tryde fra Skåne<sup>3)</sup>. — Men „der var vistnok flere børn efter J. L. L. Således begravedes ifølge skolebogen  $\frac{18}{6}$  56 Jörgen Lauritzens søn *Nickell*, og præsten Oluf Lundt i Væggerløse nævner et par gange sin søsterdatter Frederikke Amalie v. Andersen (ordet søster var dog dengang et rummeligere begreb end nu til dags)<sup>4)</sup>. — En *Jörgen Lundt*, som 1665-66 gik i Nykb. skoles 2den klasse, men 1671 blev dimmitteret fra Vordingborg skole, har vistnok også været rigsdagsmandens søn<sup>5)</sup>.

### Svane (Oluf Hansen),

rigsdagsmand for Horsens, er oversprungen af *P. V.*, *U.* og *L. P.*, opføres af *R.* kun blandt underskriverne på gejstlighedens og borgerstandens fællesandragende af 8. okt., så han sagtens

<sup>1)</sup> Falst. landst.-prot. 1668 fol. 35. — <sup>2)</sup> *Wiberg* III. 312. — <sup>3)</sup> *Wiberg* III. 697. — <sup>4)</sup> *V. Holm*  $\frac{26}{9}$  1894. — <sup>5)</sup> *I. Barfod*, „Falst. Gejstl. I. 266. — \*) Af deres to sønner blev *Peder O. L.*, f.  $\frac{1}{6}$  1685, præst i Grevinge  $\frac{21}{5}$  1712, †  $\frac{26}{12}$  1738; af deres fem døtre blev *Marie Elisabeth O. L.* \*  $\frac{4}{7}$  1701 mag. Joh. Kristoffer Suhr, præst i Nørrevedby og Alslev; *Anna Sofie O. L.* (†  $\frac{8}{11}$  1749) \*  $\frac{26}{6}$  1706 mag. Lorens Bildsøe, præst i Kettinge og Bregninge; *Margrete O. L.* (f.  $\frac{15}{10}$  1688, †  $\frac{22}{11}$  1744) \* 1722 mag. Sören Eilertz, præst i Rødby og Ringsebølle (*Wiberg* I. 477, II. 87, III. 476 og 488, jfr. *J. J. F. Friis* I. 459-60, II. 19-20 og 59-61; *I. Barfod*. „Falst. Gejstl.“ I. 40, 266-70 og II. 185, 235).

sent har indfundet sig på rigsdagen; men han underskrev *H. T.* og tilsagdes til arvehyldingen; underskrev derimod ikke *E.*, som dog blev ombåren i hjemmene (han har måske dengang været indkaldt til det store lovnævn). —

*Oluf Staby* var en velhavende købmand i Ribe, gift med *Else* . . . . De havde to døtre: *Else Olufsd.*, \* borgmester Peder Lambertsen i Ribe, og *Anna Olufsd.*, \* Anders Madsen (Pors?), der allerede inden 1575 var borgmester i Horsens og døde som sådan  $\frac{1}{3}$  1601 (1606?)<sup>1)</sup>. Men desuden havde de en søn: *Hans Olufsen Riber*<sup>2)</sup>, som, rimeligvis på grund af sit svågerskab med Anders Madsen, allerede inden 1580 slog bo i Horsens, hvor han, senest 1582, var både rådmand og kirkeværge. Måske blev han borgmester 1586, men i hvert fald var han det  $\frac{4}{1}$  1590, da han trolovede *Anne Hansd.*, som han  $\frac{3}{8}$  ægtede. Hun var en datter af den navnkundige kgl. historiegraf Hans Svaning, efter hvem hendes børn toge navnet Svane. — Hans Olufsen døde  $\frac{2}{8}$  1615, en uge før sølvbryllupet, men hans enke døde først  $\frac{3}{10}$  1634. De vare særdeles velhavende folk, og enken stiftede  $\frac{29}{8}$  31 et sygehjem for tre fattige enker, af „taknæmlighed mod Guds gode forsyn, som havde bevaret hende og hendes børn, da hun var flygtet for fjenden og opholdt sig på fremmed sted, indtil fjenden [Wallenstein] var borte, og de så kom med fred og sundhed hjem til land og hus.“ Sygehjemmet blev af folk kaldt „Svaneboligen“, eller „Himmeriges boder“, og hun vedligeholdte det selv til sin død, udsatte også hundrede speciesdaler til dets vedligeholdelse<sup>3)</sup>.

I sit tyvefemårige ægteskab havde Hans Olufsen og Anne Hansdatter syv børn, af hvilke dog to sønner døde som små. De øvrige vare: 1) *Else Hansd. Svane* († inden 1653), \* <sup>1)</sup> Lavrits Klemensen (f. i Vejle 1595, præst ssteds  $\frac{25}{2}$  1620, †  $\frac{25}{11}$  1623), \* <sup>2)</sup> 1624 dr. Kristen Jensen Vejle (f. i Kbhvn.  $\frac{24}{1}$  1596, konrektor i Odense  $\frac{10}{7}$  1621, rektor ssteds  $\frac{11}{12}$  22, professor v. gymnasiet  $\frac{*}{1}$  23, præst i Vejle og Hornstrup  $\frac{25}{1}$  24, hofpræst  $\frac{24}{1}$  27, teol. prof. v. universitetet 29, påny hofpræst 30,

<sup>1)</sup> *Kinch*, „Ribe By“ II. 194, 238, 309, 572; *Fabricius*, „Horsens By“ s. 194. — <sup>2)</sup> *Fabricius*, s. 193-96 o. m. fl. st. — <sup>3)</sup> *samme*, s. 253.



† <sup>10</sup>/<sub>1</sub> 35), \* <sup>3</sup>) mag. Hans Madsen Huusvig (f. 1619, præst i Hillerød <sup>21</sup>/<sub>12</sub> 45, provst i Lyng-Frederiksborg herred 48, † 1670)<sup>1)</sup>; — 2) *Anne Hansd. Svane*, † 1660, \* (1614?) Ernst Ernstsen v. Baden (skriver på Åkær senest 1613, borgmester i Horsens 1616-46, tillige kgl. renteskriver i Nørrejylland <sup>14</sup>/<sub>10</sub> 29 samt (senest 1637) kgl. tolder i Horsens, † <sup>21</sup>/<sub>11</sub> 56\*); — 3) *Oluf Hansen Svane*, om hvem de følgende sider skulle handle; — 4) *Hans Hansen Svane*, f. <sup>27</sup>/<sub>3</sub> 1606, professor v. universitetet 1633, prof. og dr. theol. 1646, biskop i Sællands stift 1655, rigsdagsmand 1660, etatsråd, højesteretsassessor, præses i konsistoriet og titulær ærkebiskop 1660, † <sup>26</sup>/<sub>7</sub> 68; — 5) *Anders Hansen Svane*, hvis skæbne er ukendt\*\*).

Om **Oluf Hansen Svane** (også kaldet **Riber**) holde vi os helt igennem, som man vil se, nærmest til Fabricius, og det er kun lidet, som vi fra anden kant kunne tilføje. — Hans fødselsår kendes ikke, og vi have heller ingen efterretninger om hans barndom eller ungdom; men han må udentvivl have hørt til de ældste af börnene, siden han strags blev borgmester efter Jörgen Nilsen († 1629), og det, så vidt det kan ses, uden forud at have været rådmand eller have haft noget andet borgerligt hværv<sup>2)</sup>. Han må sagtens ved sin dygtighed, sin formue eller sin fræmsagthed have vidst at gøre sig gældende. Han var handelsmand og skibsejer; af en kgl. skrivelse fra <sup>5</sup>/<sub>5</sub> 33 fræmgår det, at han „også drev almindelig vinhandel“<sup>3)</sup>; men 1643 blev et skib borte for ham, „der kunde lade 1600 tdr. korn“, har altså ikke været så helt lille, og „havde sin ganske ladning inde med rug“<sup>4)</sup>.

<sup>1)</sup> *Wiberg* III. 505, II. 101 og I. 391; *Bricka* „Biogr. Lex.“ VIII. 399-400. (Det er altså en fejltagelse, når *Lampe (Thrap)* „Bergens Stift“ I. 9. lader „Elisabet Svane, syster til ærkebiskop S.“ være gift med „borgm. Sten Friis i Kbhvn“). — <sup>2)</sup> *Fabricius* s. 204, jfr. s. 200. — <sup>3)</sup> ssteds s. 208. — <sup>4)</sup> ssteds s. 208 og 437. — \*) De havde fire sønner, alle præster: Lavrits v. Baden i Stovby og Hornum, Johannes v. B. ved Lunds domkirke, Ernst v. B. i Helsingborg, Jakob v. B. i Holbæk og Merløse, samt datteren Maren v. B., der var gift med den selvbjærgende, fædrelandsløse biskop Peder Winstrup i Lund. — \*\*) *Pontoppidan* gör ham på stamtavlen i sine „Fundationer“ til borgmester i Ribe, men borgmester Anders Hansen Svane (Riber) i Ribe (f. 1601, † <sup>12</sup>/<sub>3</sub> 1657) var en søn af hans morbroder, købmand Hans Hansen Svane (s. *Kinch* II. 193 og 431-32).

Vistnok var det i den anledning, at „borgmester, råd og byens 24 mænd <sup>30/5</sup> 43 bevilgede ham til hans skibsfornødenhed tre træer i Lindskov,“ der vel altså må have været temmelig store. Skoven synes dog allerede dengang hårdt medtagen, og fjorten år senere hedder det, at „den ganske ophugges: en del forhugne træer findes, dog utjænlige til andet end at brændes.“ Den er nu „omtrent aldeles forsvunden,“ men den lå i den nord-vestlige del af bymarken<sup>1)</sup>.

Oluf Hansen „var upåtvivlelig en dygtig mand i sin stilling, men stridbar, myndig, egenrådlig og noget vindesyg synes han også at have været“, siger Fabricius; og han godtgør denne sin dom ved en mængde uddrag af tingbøgerne, af hvilke det synes os at fræmgå, at han hværken agtede lov eller ret, for ikke at tale om billighed, så snart det gjaldt hans egen fordel, hvilken han som byens øverste borgmester havde rigelig lejlighed til at varetage. Snart havde han strid med en smed om et hestebeslag; snart klagede han over en oldermand, der „dog ikke vidste, hvori han havde forset sig imod ham;“ snart førte han sag om part i en skude; snart om noget malt, som han med en anden havde del i<sup>2)</sup>. Man finder da heller ingensinde, at han har givet en eneste hvid enten til kirke, skole, sygehus, de fattige eller hvilket som helst andet velgørende formål. Nu, dersom vi ikke havde görlige vidnesbyrd i modsat retning, var det jo dog ikke aldeles utænkeligt, at han gav med sin højre hånd, uden at lade sin venstre vide det. Om hans fuldbroder, ærkebispem, der så temmelig synes at have slægtet ham på, og som ligeledes havde et meget klart begreb om penges værd, vide vi jo dog, at han stiftede nogle legater.

<sup>27/3</sup> 1632 æskede Oluf Hansen af byens borgmestre, råd og „24 mænd“ tilladelse til „at indhegne og lukke til sin jord den gyde i Borregade, som kaldes Badstugyde“, og det indrømmedes ham, dog kun „til nogen klagede derover“<sup>3)</sup>. — 1640 havde

---

<sup>1)</sup> Fabricius s. 7, 207 og 287. — <sup>2)</sup> ssteds s. 204, jfr. s. 447. — <sup>3)</sup> ssteds s. 204 (s. 232 står der imidlertid, at de 24 mænd „nægtede“ ham tilladelsen, „og han fik så ikke bemældte gyde.“ Hvad er det rette? Måske har 24-mændenes nægtelse gjort fyldest for en „klage“?)

han tilforhandlet sig et stykke jord i Fiskergade, og  $\frac{5}{5}$  s. å. tilbød han at overlade byen det imod at få et andet stykke i bytte; men „der må nok have været en hage derved,“ ti 24mændene vare ham atter imod og gave ham på tinge det svar: „Borgmester må gøre sig sit eget så nyttigt, som han bedst kan, men de vilde nok selv gøre byens forter færdige“ <sup>1)</sup>; og dermed måtte han lade sig nøje. Derimod bevilgede man ham  $\frac{19}{4}$  41 et stykke jord ved Gåsedam, „næst nord for hans have og toftejord,“ som han ligeledes havde bedt om <sup>2)</sup>. Man var ham altså ikke stadig imod.

Man må dog have fattet tvivl om hans fuldkomne pålidelighed som byens regnskabsfører, ti  $\frac{8}{8}$  43 fik lensmanden Erik Krabbe brev om snarest at gennemse de endnu ikke til forhør komne regnskaber for hospitalet, hvilket O. H. er forstander for <sup>3)</sup>. Hvis gennemsynet overhovedet er foretaget — de gode lensmænd vare jo ikke altid så rede til at efterkomme regeringens bydende —, har det dog ikke medført noget fuldt tilfredsstillende udslag. Dette skulle vi strags nærmere se, men forinden skulle vi mærke os, at 1648 klagede borgerne til kongen over, at O. H. til stor skade for sine medborgere og hele omegnen vilde tiltage sig eneret til at handle med hollænderne og de andre fremmede, som kom til byen. Således havde han nys forbudt en hollandsk skipper, som lå der, at sælge noget som helst til borgerne, uagtet han ikke selv købte noget af ham, og skipperen selvfølgelig lige så gerne vilde sælge, som borgerne vilde købe. Han beråbte sig her på et privilegium, som Kristian IV. havde givet ham, men det gik dog for vidt, og, hvad enten privilegiet så indeholdt eller ikke indeholdt, hvad han påstod, fik han  $\frac{13}{6}$  gennem lensmanden Lavrits Ulfeld kgl. befaling til atter at afgive det <sup>4)</sup>.

Men en langt alvorligere klage rejstes et par år senere,  $\frac{24}{5}$  51, imod Oluf Hansen. I spidsen for klagerne stode byens 2den borgmester, Hans Markussen, og alle rådmændene. Den er så særtegnende både for den anklagede og for hele tiden, at

<sup>1)</sup> *Fabricius* s. 204, jfr. s. 233. — <sup>2)</sup> ligl. s. 204 og 233. — <sup>3)</sup> *Jyske Tegn.* 1643 fol. 64. — <sup>4)</sup> *Fabricius* s. 204-05.

vi skulle meddele et nogenlunde udførligt uddrag af de vigtigste klageposter:

Siden Oluf Hansen blev borgmester, vare, byen til mærkelig stor skade, byens regnskaber ikke årlig blevne forklarede, men ganske forbigåede; — imod resessen havde Lavrits Kristensen i nogle år været byens kærner; nys var han død i armod tillige med sin kone, men han var aldrig holdt til at gøre regnskab, hværken for hvidstolden eller for anden byens indtægt, og O. H. burde nu erstatte byen, hvad den havde lidt ved denne hans forsømmelse; — i sytten år var der ingen rente svaret af de tretti rdl., som vare givne til skolens fattige elever, og selve kapitalen syntes forsvunden; men også dette burde O. H. svare til, da han havde haft tilsynet; — O. H.s moder havde skænket hundrede spesiedaler til de tre boder, som hun havde givet byen, men i tretten år havde O. H. taget pengene til sig og hværken gjort regnskab for dem eller givet de fattige enker den hjælp, de efter fundatsen skulde have, hvilket var „en stor synd og høj dristighed;“ — efter et gammelt pergamentsskøde på rådhuset var der givet et hus og ejendom til en af kirkerne; på denne havde O. H. ladet bygge huse uden at have fræmvist lovligt skøde, og uden at de kunde finde, at han havde givet noget vederlag; — af byens rådstuhave havde han ligeledes egenmægtig ladet indelukke et stykke jord, som han havde sat hus på og lod bruge til kålhaver for sine boder, „ganske uden skøde og adkomst“; — kapellanen Peder Madsen og en anden mand vare for nogen tid siden døde [kapellanen for o. ni år siden], men der var ingen rigtighed gjort for deres formue enten ved registrering eller skifte, og dog var der efterladt umyndige børn; — i mange år havde O. H. været forstander for hospitalet og årlig på de fattiges vegne oppebåret femti tdr. rug og byg af byens avlsbrugere, men havde ikke efter ordinansens bydende gjort regnskab derfor i rådets nærværelse; — flere stykker af byens jorder havde han egenmægtig tilegnet sig til eget brug, således Sutfeld (Sortfeld), hvor byens hyrdehus i mange år havde stået; — på Lovby mark havde han ladet et stort stykke skov, der var byens fællesskov, med mange store og små egetræer, omhugge og rødde, bortført træerne, og gjort sædeland deraf til sin egen nytte, men til byens store skade osv. — Dette er mange af de omboende bønder bevidst, så vel som byens borgere; de kunde dog ikke let vidne sandhed derom imod borgmesteren, men „snarere som enfældige folk lade sig tilhidsse, først ved bænkebreve sådant at forvilde, og siden til tinge det nogenlunde at bekræfte.“ Borgerne havde allerede tidligere forelagt disse klagepunkter for slotsherren Lavrits Ulfeld, som vel havde tilholdt O. H. at er-

klære sig desangående, men hans erklæring havde kun været „svats og unøjagtig undskyldning.“ Nu kræve de sagerne undersøgte og borgm. O. H. tilholdt at erstatte skaden eller bevise sine adkomster og fræmlægge skøder, regnskaber osv. Kan denne deres bøn nu ikke opfyldes, bede de om at måtte afskediges fra sine bestillinger.

Men — borgm. Hans Markussen og rådmændene blev ikke afskedigede, og O. H. vedblev at være borgmester! Måske, gætter Fabricius, har klagen ikke nået ind til kongen, og, så utroligt det end må forekomme os og vor tid, synes sagen at være jævnet i mindelighed ved et forlig<sup>1)</sup>.

Nogenlunde samtidig havde han en anden sag: borgmester og råd kaldte <sup>15</sup>/<sub>9</sub> 1650 kapellanen i Horsens, Povl Klemensen Bruun, til byens sognepræst, og borgmestrene kaldte tillige høreren Nils Jensen Bryde til kapellan i Bruuns sted. Rådmændene vilde dog ikke have Bryde, men valgte på egen hånd høreren i Århus Sven Kristensen, og gave ham kaldsbrev. Da (<sup>5</sup>/<sub>12</sub>) bade borgmestrene kansleren, at han ikke måtte lade rådmændene få deres villie. Kongen kasserede nu bægge kaldsbrevene, både Brydes og Sven Kr.s, og udnævnte isteden (<sup>24</sup>/<sub>6</sub> 51) Kristen Eriksen, hidtil præst ved Olufskirken i Skåne, til det ledige kapellani\*); men rådmændene dømtes i femti rdl.s bøde, deres fører, rådmand og byskriver Tomas Knudsen, blev afsat, og præsten Bruun, som havde „styrket denne dristighed,“ fik en irettesættelse. — Næste år skulde Bruun i og udenfor Tamdrup kirke have sagt „i påhør af vågnsvende og drenge“, at „borgm. O. H. haver gjort mig mere ondt end godt.“ O. H. anklagede ham da, men der kom næppe andet ud af sagen end gensidige beskyldninger. Bruun skrev således <sup>9</sup>/<sub>9</sub> 51 til biskop Jakob Madsen, at O. H. ofte havde bragt ham til at gøre hans arbejde sukkende, da han „haver ikke aleniste forsømt onsdags- og torsdagsprædikenerne (endog når lidelseshistorien forhandlede), men og tit og ofte (imod resessen) bededagsprædikenerne, at jeg intet skal tale om søn- og helligdage.“ I de ni år, jeg har

---

<sup>1)</sup> *Fabricius* s. 205-07, jfr. s. 19, 183, 286-87 og 293. — \*) N. J. Bryde blev <sup>30</sup>/<sub>11</sub> 51 præst i Koldby på Samsø, Sven Kristensen <sup>30</sup>/<sub>5</sub> 52 præst i Nim og Underup (*Wiberg* II. 231 og 446).

været præst i byen, har han ikke en eneste gang været tilstede ved morgenbönnen, „hvoraf er flydt og fulgt en stor nedbrydelse, ti han er den øverste borgmester i Horsens.“ Når O. H. taler om det gode, han har gjort mig, så, „enten han mener det stykke klæde, som han forærede mig over hans sal. hustrus lig, som jeg tilforn nat og dag i hendes svagheit, som billigt var, betjænte, eller andet, da takker jeg ham for det; kan han fordre, så er jeg, Gud ske lov! god for at betale ham det“<sup>1)</sup>. — Søn-derlig kirkelig har O. H. altså ikke været, skönt han var ærke-bispens helbroder.

Skönt det kun middelbart vedkommer O. H., skulle vi som noget særtegnende for tiden meddele følgende uddrag af kæm-nerens regnskab: „<sup>28</sup>/<sub>3</sub> 1656 efter borgm. O. H.s befaling leveret en fordreven herremand Joh. Fried. v. Egsberg udaf Schlesien 3 sld.“ — „<sup>8</sup>/<sub>6</sub> efter borgmesters befaling givet en fordreven herremand 5  $\text{ŷ}$ “; — „<sup>2</sup>/<sub>11</sub> efter borgm. O. H.s seddel givet en brandlidt mand fra Låland, som havde kgl. majs brev og be-villing, 5 $\frac{1}{2}$  sld.“ — „<sup>26</sup>/<sub>11</sub> givet en fordreven herremand fra Kurland efter borgm. O. H.s befaling 6  $\text{ŷ}$ “<sup>2)</sup>. Det var almisser, som selvfølgelig kom på byens regning.

Elsket og agtet af byen var Oluf Hansen næppe, men lige-fuldt blev han 1660 valgt til dens rigsdagsmand. Hans virk-somhed på rigsdagen har dog ikke efterladt sig noget som helst kendetligt spor. Han synes mest at have været fraværende, og al-slags handelsvirksomhed har vistnok optaget ham langt mere end den lovgivende. Ligefuldt var han en af de mange, som <sup>26</sup>/<sub>1</sub> 61 sattes til at udarbejde en ny lovbog, men han har næppe udrettet mere i dette brogede nævn end alle de andre, tyveto i tallet. Som bekendt, måtte der da også indsættes nævn efter nævn, inden vi 1683 fik vor „Danske Lov“, hvis forfatter endda nærmest blev en enkelt mand, den fortræffelige professor Rasmus Vinding.

Oluf Hansen var visselig en velhavende mand: allerede 1627 ejede han to gårde og en have i Horsens, og 1632 opførtes han for „fem gårdes eje“<sup>3)</sup>. Om tallet på hans gårde således ved-

<sup>1)</sup> *Fabricius* s. 97-98, 104-05; *Wiberg* I. 681-82. — <sup>2)</sup> *Fabricius* s. 325-27. — <sup>3)</sup> *ssteds* s. 208.

blev at våkse, kunne vi ikke afgøre, men han har nok sørget for, at hans formue ikke siden mindskedes. Ved den ene af gårdene var der en toft „med behørlige fire fiskedamme og vand-spring, som løb gennem Grønnegade“, og „fra det sydøstre hjørne i den sønderste [dam] lå der render i jorden, som gik ned i borgm. O. H.s gård, hvor vandet sprang af en post“<sup>1)</sup>. —  $\frac{25}{6}$  52 fik Korfits Ulfeld ordre til at hjælpe ham til rette i anledning af hans „klagelige andragende“<sup>2)</sup>, hvis indhold dog ikke kendes (mulig har det drejet sig om de ovennævnte sager, enten den med hans fæller i byens øvrighed eller den med præsten Bruun); men Ulfeld kan næppe have gjort stort ved sagen, da han jo tre uger senere løb af landet. —  $\frac{6}{9}$  1660 udgik der missive til Henning Pogvisch i anledning af en bevilling for borgm. O. H. til i hans og „hans hustrus“ levetid at være fri for fæste og afgift af kronens part i Hatting sogns kirketiende, når den bliver ledig efter borgm. Ernst Ernstsens enke<sup>3)</sup>. (Det skulde da næsten synes, at han har giftet sig 2den gang, efter sin 1ste kones død; hvad vi dog ellers ikke have set antydet. Vistnok er „bevillingen“ en gammel ramse, som i tankeløshed er gengiven uafkortet.) —  $\frac{14}{3}$  61 pålagde rentekammeret lensherren at erklære sig over et andragende fra O. H. om noget af Stjærholm ladegårds forpagtning<sup>4)</sup>; men erklæringen kendes ikke.

Oluf Hansen Svane var gift med *Elisabet v. Baden*, der sikkert var en syster til borgmester Ernst v. Baden, med hvem han altså var dobbelt svågret. Med denne hæderlige og fredelige mand synes han altid at være kommen godt ud af det; men dette var selvfølgelig Badens fortjæneste. Hun døde længe før han (*inden*  $\frac{9}{9}$  51, som vi af Bruuns klage til bispen have set), måske i barselsæng (?), og, om han påny indgik noget ægteskab, er i det mindste tvivlsomt. Selv døde han *inden*  $\frac{23}{7}$  1664, da et kgl. missive til magistraten i Horsens siger: „Eftersom os elskelig, hæderlig og höjlærd dr. Hans Svane sig hans afgangne broders, Oluf Hansens, efterladte börns værge-

<sup>1)</sup> *Fabricius* s. 267. — <sup>2)</sup> Sæll. Miss. 1652 fol. 57. — <sup>3)</sup> Jyske Miss. 1660 nr. 153. — <sup>4)</sup> Delib.-prot. 1661 I<sup>a</sup> nr. 339.

mål som rette værge, en del for sit æmbede, en del for sin fraværelse skyld dér på steden, ej kan påtage, da haver I bem. börn vederhæftige formyndere dér i byen at forordne, som samme værgemål sig kunne påtage og de umyndiges gavn og bedste i alle måder søge, som forsvarligt kan være.“<sup>1)</sup>

Börnene vare: 1) mag. *Elias Olufsen Svane*, der  $\frac{3}{12}$  1687 blev kaldet til præst ved Horsens hospital og Torsted, i hvilket æmbede han døde (jd.  $\frac{31}{1}$  1724)<sup>2)</sup>. Var gift med Karen Frederiksdatter. Han var ikke alene efter kødet sin faders søn: Fabricius siger, at „tingbogen synes at vidne om hans stridslyst“, og fræmfører herpå flere slående prøver<sup>3)</sup>, som blandt andet lade os skønne, at han hværken agtede sin provst eller byens øvrighed eller lov og ret; — 2) *Frederik Olufsen Svane*, ejer af Bisgård, afkøbte sine tre brødre den toft med fiskedammen og vandspring, som de havde arvet efter faderen; — 3) *Oluf Olufsen Svane*, vistnok ejer af Vårsø, hvor han i det mindste boede 1695; — 4) *Ernst Olufsen Svane*, († 1719) var allerede  $\frac{28}{1}$  1710 (og vel forinden) toldkontrollør i Horsens og gift med Mette Knudsdatter af Mårslet (deres datter Ane Margrete Svane, f. 1704, blev 1728 gift med en baron Reitzenstein i Voigtland); — 5) . . . . *Olufsen Svane*, † som student\*); — 6) *Maren Olufsd. Svane*, † ugift, jd.  $\frac{13}{7}$  1686<sup>4)</sup>.

---

## Lidt om Bagge Vandals Ophold i Norge.

Meddelt af Archivfuldmægtig **E. A. Thomle**.

---

Archivar, Dr. phil. O. Nielsen har i dette Tidsskrifts 3die Række IV. S. 194—202 meddelt nogle supplerende Oplysninger

---

<sup>1)</sup> Jyske Miss. 1664 nr. 89. (Man kunde mulig heraf slutte, at også broderen Anders dengang har været død; jfr. s. 38.) — <sup>2)</sup> *Wiberg* I. 684. — <sup>3)</sup> *Fabricius* s. 179-80. — <sup>4)</sup> ssteds s. 208, jfr. 179-80, 267 og 357. — <sup>20/7</sup> 1674 blev en „*Johannes Olai Svaningius*“ student „e schola Hottersnensi“ (*S. Birket Smith* „Kbhvns univ.-matr.“ II, 50); måske er det ham? men han må da rigtig nok mindst have været 23 år gammel (jfr. foregående side).



til de Efterretninger om Navigationslæreren *Bagge Vandal*, der allerede tidligere fandtes samlede i H. D. Linds fortjenstfulde Arbejde „Kong Kristian den Fjerde og hans Mænd paa Bremerholm“ S. 436—38. Som et yderligere Supplement hertil, skal jeg nedenfor meddele, hvad jeg har fundet om Bagge Vandals Ophold i Norge.

Allerede under 25 Juli 1656 fik Jørgen Bjelke, Befalingsmand over Agdesidens Len, Befaling til at betale „vores Skibs-lieutenant“ Bagge Vandal „hvis hannem udi nærværende og paafølgende Aar til Løn og Kostpenge med Rette kan tilkomme“<sup>1)</sup>. Man skulde heraf næsten være tilbøielig til at antage, at han fra Udgangen af Aaret 1657 var bleven afskediget fra sin Stilling som Skibslieutenant. Dette vilde ogsaa forsaa-vidt kunne passe med, at han samtidigt maa have forsøgt at komme over i et andet Embede. Han beretter nemlig selv i sin Ansøgning om at blive Stiftsskriver i Agdesiden<sup>2)</sup>, at han „i forleden Feide“ (?: under Krigen med Sverrige 1657—60) havde tjent som Skibslieutenant med en Galliot og Folk paa egen Regning og til Belønning herfor af den daværende Statholder i Norge Niels Trolle til Trolholm<sup>3)</sup> var bleven beskikket til Tolder paa Nordmøre, hvilket Embede han imidlertid kort efter maatte „kvittere“, da Hs. kgl. Høiheds Kammertjener Nicolaus Mathiesen var bleven udnævnt til Tolder sammesteds. Denne Nicolaus Mathiesen maa nemlig være den Niels Mathiesen eller Mathiasen, der 7 Marts 1659<sup>4)</sup> udnævntes til Tolder paa Nordmøre, hvor han dog først kan have tiltraadt i Februar 1660. Toldregnskaberne for Nordmøre findes vistnok ikke længer

<sup>1)</sup> Norske Rigs-Reg. XI. 597 f.

<sup>2)</sup> Cancelli-Indlæg for 15 Sept. 1661.

<sup>3)</sup> Niels Trolle var Statholder i Norge fra 1656—1661, da han 28 Marts blev entlediget fra 1 Mai s. A. at regne.

<sup>4)</sup> Norske Rigs-Reg. XII. S. 241. — Han blev dog allerede 30 Decbr. 1660 forflyttet til Drammen, vistnok fordi Hans Berentsen havde faaet Bestalling som Tolder paa Nordmøre, da man havde opgivet, at Niels Mathiesen var død (Norske Rigs-Reg. XII. S. 384). Da dette imidlertid viste sig at være urigtigt, fik saavel Hans Berentsen som Niels Mathiesen 30 Decbr. s. A. nye Bestallinger, hin som Tolder paa Nordmøre og denne som Tolder i Drammen.

bevarede, men ifølge nogle Antegnelser til samme<sup>1)</sup> maa det antages, at Bagge Vandal har bestyret Nordmøre Toldembede fra 21 Aug. 1659 til 25 Februar 1660. Det heder nemlig her, at Tolderen har ført til Udgift i sit Regnskab 100 Rdl., som han har erlagt „til sin Efterkommere Niels Mathiesen“, uden at denne havde ført Summen til Afkortning i næste Regnskabsaar, for hvilket Lønningen i Virkeligheden var oppebaaren, og at han desuden havde beregnet sig Lieutenants Gage og Kosthold for 8 Maaneder, da han dog ikkun tilkom Tolders Aflønning, og hvis han havde nogen Lieutenants Gage tilgode, maatte han søge denne paa sit rette Sted. Det tør derfor vistnok antages, at Toldregnskabet for Nordmøre mellem 21 August 1659 og 26 Febr. 1660 har været aflagt af Bagge Vandal, der altsaa i denne Tid har opholdt sig paa Nordmøre. Ogsaa i det følgende Aar maa han have opholdt sig i det vestlige Norge, da han i Januar og Februar Maaned 1661 i Ureviken<sup>2)</sup> paa Søndmøre tog astronomiske Observationer af en Comét, som han senere samme Aar udgav i Trykken først i Christiania og senere paa Tysk i Kjøbenhavn<sup>3)</sup>. Den 4 Mai 1661 opholdt han sig i Bergen, var den 21 s. M. i Christianssand og 18 August næstefter i Christiania<sup>4)</sup>, hvorfra han begav sig til Kjøbenhavn, hvor han 12 Sept. s. A. indgav en Ansøgning om at blive Stiftsskriver i Agdesiden, da den Person, som havde Embedet, desuden var aflagt med et godt Tolderi. Til Embedet udnævntes han ogsaa allerede den 15 Sept. s. A.<sup>5)</sup> Sandsynligvis har han paa denne Tid enten været gift eller forlovet med Maren Isaksdatter (Falch), en Datter af den rige Kjøbmand i Brevig Isak Lauritsen og Dorthe Enevoldsdatter (der senere ægtede Assessor og kgl. Historiographus Iver Nielsen Hirtzholm<sup>6)</sup>), hvilket muligens tør have været en medvirkende Grund til at han søgte Ansættelse i Norge. Baade fra Bergen, Christianssand og Christiania havde han ind-

<sup>1)</sup> Nordmørs og Sundhørs Toldregnskabers Antegnelser og Extracter 1631—99.

<sup>2)</sup> ∴ Urviken i Borgunds Præstegjeld ved Aalesund.

<sup>3)</sup> P. M. Stolpe, Dagpressen i Danmark, I. No XIV og XV.

<sup>4)</sup> Cancelli-Indlæg for 26 September 1661.

<sup>5)</sup> Cancelli-Indlæg og Aabne Breve 15 Sept. 1661.

<sup>6)</sup> Personalh. Tidsskrift, 3 Række I. S. 290.

sendt Ansøgninger om at erholde Ene-Privilegium paa i Norge at trykke eller sælge Almanakker, Prognostika og Skrivkalendere „norske, danske og tydske“, eftersom han „nogenledes i den astronomiske Konst“ var „befaren“ og der var stor Mangel derpaa i Norge, i Synderlighed for den gemene Almue, der maatte give fremmede Bogførere og Kræmmere 8, 10 eller 12  $\beta$  for en Almanak, som de tidligere havde kunnet kjøbe for 3 a 4  $\beta$ , og desuden meget faa af disse Almanaker vare i det danske Sprog, men største Delen hamborgske eller tydske Almanaker, som ikke vare beregnede „til nogen Paralleler eller Meridian her i Riget Norge, hvoraf bedst kunde judiceres om Veirlighens Beskaffenheds Tilstand paa disse Rigers Steder og Ortor samt og om Planeternes Virkning til medicinske Dont Almuen til Bedste.“ Han vilde derimod „calculere“ dem „over den norske Horizont“, hvad der vel kunde være fornødent, „anseende dette Kongeriges Art og Natur befindes noget anderledes end de fremmedes og Tydskes“ og sælge dem for en billig Penge. Ansøgningerne vare anbefalede af Statholderen Hans Juel og Ove Bjelke, Befalingsmænd i Bergen. Den 26 Sept. s. A. erholdt han ogsaa det ansøgte Eneprivilegium paa at trykke og sælge Almanaker og Skrivkalendere saavel i Norge som i Danmark, da han under 21 Sept. s. A. havde indgaaet følgende Contract med Thomas Valgestein: „I den hellige Trefoldigheds Navn haver vi underskrevne efterfølgende Contract [med hverandre sluttet og oprettet, som følger: nemlig: at jeg Jørgen Eylerson, Professor publicus paa Kjøbenhavns Academi og Rector scholæ sammesteds paa Thomas Wolvestenio privilegerede Calendariographi over Danmark og Norges Riges hans Vegne hermed afstaar til velerfarne, mandhaftige og aktbare Mand Bagge Vandel, kgl May. Skibslieutenant og Stigtschriver over Agdesiden i Norge forn<sup>e</sup> Walvestenius calculerede Exemplar af den aarlige Almanake, han herefter forfærdigendes vorder, saa at forn<sup>e</sup> Exemplar paa det tilkommende Aar rigtig og ret calculered skal her i Kjøbenhavn inden den 1 April tilstede være og der til Bagge Wandels Fuldmægtige over-

<sup>1)</sup> Cancelli-Indl. og Sjællandske Aabne Breve 26 Sept. 1661. (Afskrift i Rigsarchivet.)

leveres, det han maa lade trykke i hvad Format hannem lyster, saa og distrahere, sælge og sig saa nyttig gjøre, som hannem selv godt synes, hvorimod jeg Bagge Wandel forpligter mig, saa længe jeg ved Livet forbliver, samt og min Hustru og Arvinger det første Aar efter min dødelige Afgang, om Thomas Walgestein mig overleve skulle, at lade her i Kjøbenhavn erlægge og betale imod samme Calendarii Exemplars Overlevering et Hundrede slette Daler, Dlr. til 64 beregnet, den første Daler med den sidste, udi en samlet Summa til Thomas Walgestein selv eller den, hans Fuldmagt haver, førend Exemplaret overleveret bliver og det under denne Contracts Cassering saa og mit Privilegies, som jeg paa mine Almanakker haver, Fortabeise, saa at hvis jeg Bagge Wandel ikke inden den 1 April aarligen Pengene her leverer og betaler, skal denne Contract Thomas Walgestein intet forpligte, at han jo maa selge og afhænde eller trække lade uden al min Prætension, hvor hannem lyster, sit Exemplar, og jeg dog derimod have forbrudt til Thomas Walgestein mit Calendarii Privilegie, og mig aldrig mere dermed, saalænge fornø Walgestein lever, enten directe eller indirecte befatte, og desforuden for samme Aar, som Betalingen over den 1 April udebliver, stande fornø W. til Rette og hannem erstatte alt hvis Skade han billigen kan prætere sig over denne Contract at lide eller lide kunne, saa at fornø W. af mig og mine Arvinger skal i alle Maader for fornø 100 Dlr. og sit Exemplars Betaling blive fri og uden Skade holdt etc.“<sup>1)</sup>

Paa det nye Aar maa Vandal have forladt Kjøbenhavn for at tiltræde sit Stiftsskriverembede. Den 24 Februar 1662 var han i Christiania og ansøgte her Statholderen om at erholde en Befaling til den forrige Stiftsskriver om til førstkommende Philippi Jacobi Dag (3: 1 Mai) at aflægge fuldt Regnskab over samtlige Indtægter og Udgifter ved Kirkerne paa Agdesiden, saa at han kunde overtage Embedet. Han fik herpaa allerede den følgende Dag den Besked, at man ei tvivlede paa at jo Befalingsmanden vilde være ham hertil behjælpelig, da det i sig selv

---

<sup>1)</sup> Cancelli-Indlæg for 26 Sept. 1661.

var billigt<sup>1)</sup>. Bagge Vandal bosatte sig derefter i Christianssand, hvortil han formodentlig er ankommet kort efter. Den 7 October s. A. var han der og søgte da om Confirmation paa sin Bestalling, eftersom Peder Lauritsen fra Bergen under 24 Juli næstfør var bleven udnævnt til Stiftsskriver „over Stavanger Stift“ og Bagge Vandal derfor frygtede for, at han skulde gjøre Indgreb i hans Embede, der omfattede Lister, Mandal, Nedenæs og Robyggelagets Fogderier, der ogsaa udgjorde en Del af „Stavanger Stift“. Samtidig søgte han ogsaa at blive Postmester i Christianssand<sup>2)</sup>. Hvorvidt han opnaaede det sidste Embede vides ikke, men det er ikke rimeligt. Den 17 Novbr. s. A. fik han derimod den ansøgte Confirmation paa sin Bestalling som Stiftsskriver paa Agdesiden<sup>3)</sup> og den 16 Marts 1663<sup>4)</sup> klagede han fra Arendal over det Indgreb, som hans Privilegier paa at sælge Almanaker i Norge led, ved at fremmede Bogførere og Kræmmere i Danmark opkjøbte hans Almanaker og Skrivkalendere, som de derpaa førte til Norge og udsolgte til Almuen, hvorved det store Oplag, Vandal havde gjort, var forbleven usolgt og ikke dueligt til andet end Maculatur. Aarsagen hertil forklarede han at være den, at han i Danmark ikke havde turdet tage mere end 2 a 3 β for en Almanak eller simpel Skrivkalender, 20 a 24 β for en Prognostika og 12 β for en Skrivkalender in octavo, medens han i Norge havde Ret til at tage 4 a 6 β for en Almanak eller simpel Skrivkalender, 2 Sletmark for en Prognostika og 8 a 16 β for en Skrivkalender in octavo. Han søgte derfor om Ret til at tage den samme Betaling i Danmark som i Norge „paa det hans Arbeide med de danske og norske Søkorters Fuldfærdiggjørelse, hvilke han haver under Hænder, kunde styrkes“. Under 27 April s. A. fik han ogsaa den ansøgte Tilladelse til at tage samme Betaling i Danmark som i Norge, dog paa den Betingelse, at han forsynede begge Riger med saa mange Exemplarer, at ingen Mangel eller Klage

<sup>1)</sup> Statholderens Supplikationsprotokol for 1662 fol. 8.

<sup>2)</sup> Cancelli-Indl. for 17 Novbr. 1662.

<sup>3)</sup> Aabne Breve for 17 Novbr. 1662.

<sup>4)</sup> Cancelli-Indlæg for 27 April 1663.

derpaa fremkom, og at han desuden skulde være tiltænkt paa egen Bekostning at forfærdige de danske og norske Søkorter, som han holdt paa med<sup>1)</sup>. Det har vel ogsaa af denne Grund vist sig mindre hensigtsmæssigt at være saa langt fjernet fra Kjøbenhavn og han søgte derfor i 1664 om Tilladelse til „at maatte udi sit anbetroede Stiftskriveri til en Fuldmægtig bruge Jens Pedersen Schjelderup, forrige Foged over Nedenæs Amt“. Den 23 April s. A. fik han ogsaa Tilladelse hertil „naar han udi de hannem anbefalede danske og norske Søkorter at forferdige er forhindret, at han ikke selv Regnskaberne kan forhøre eller andre Kirkerne vedkommende Sager forrette, saa at Kirkernes Tilsyn desimidlertid ei skulle forhindres.“<sup>2)</sup> Jens Schjelderup sees ogsaa at have forrettet som Stiftsskriver paa Agdesiden i Aarene 1664, 1665 og 1666<sup>3)</sup>. Den 9 Febr. 1667 fik han endelig Bestalling som virkelig Stiftsskriver paa Agdesiden, efter at Vandal allerede før 6 Mai 1666 havde afstaaet ham Embedet. Under sidstnævnte Datum var nemlig allerede Schjelderups Bestalling conciperet i Cancelliet, men der maa formodentlig være kommet Vanskeligheder i Veien, eftersom Bestallingen først udfærdigedes c. 9 Maaneder senere<sup>4)</sup>. Lønnen var ifølge Schjelderups Bestalling 100 Rdl. aarlig af Kirkerne i Distriktet samt Brugen af en Embedsgaard med den samme Frihed for Tynge og Besværing, som Fogderne havde af sine Embedsgaarde. Da den Gaard, som tidligere havde været udlagt til Embedsbolig for Stiftsskriveren i Agdesiden, var forundt Formandens Enke Kirsten Andersdatter (∴ Enken efter Bagge Vandals Formand Severin eller Søren Pedersen) fik Schjelderup til Embedsbolig udlagt Gaarden Østre Ugland i Fjære Sogn ved Grimstad, der skyldte 2 Huder med Bygsel.

<sup>1)</sup> Aabne Breve for 27 April 1663.

<sup>2)</sup> Aabne Breve for 23 April 1664.

<sup>3)</sup> Kirkeregnskaber for Agdesiden i det norske Rigsarchiv.

<sup>4)</sup> Aabne Breve og Cancelli-Indlæg for 9 Februar 1667. Naar Johan Povelsen Riis under 22 Februar 1665 fik Bestalling som „Stiftsskriver“ i Agdesiden, er det blot en Feilskrift i det Aabne Brev. Han blev nemlig ifølge Norske Registre „Skifteskriver“ eller Skifteforvalter i Agdesiden, en Art Embeder, der dog blev ophævede allerede det følgende Aar ved Missive til Statholder U. F. Gyldenløve af 14 Marts s. A.

Under 21 Mai 1664 fik Bagge Vandal indskjærpet Forbudet mod at andre indførte og solgte Almanaker og Skrivkalendere, idet det bestemtes, at 1ste Gang Forbudet blev overtraadt, skulde vedkommende bøde 1 Rdl., anden Gang dobbelt og 3die Gang straffes som de kgl. Mandaters uvillige Overtrædere<sup>1)</sup>.

Paa denne Tid har vistnok Vandal igjen forladt Norge, hvor Konen maaske allerede da var afgaaet ved Døden. Hun var i enhver Fald død før Februar Maaned 1669, da Skiftet efter hendes Fader foretoges i Brevik<sup>2)</sup>. Med hende havde Vandal flere Børn, der dog ikke nævnes paa Skiftet, men en Søn Jens Baggesen Vandal forblev i Norge, hvor han i Aaret 1700 var bosat som Kjøbmand i Christianssand. Han var da gift, og hans Søn var maaske den Bagge Vandal, hvis Datter Inger Mathea begravedes i Risør 29 Juni 1734, 4 A. gl., og hvis Datter Laurette Marie blev døbt sammesteds 17 August 1734. Et Par af Bagge Vandals Kartarbeider findes endnu bevarede i Søkaart-Archivets antike Kaartsamling i Kjøbenhavn, nemlig: Rigtig Afritz af Færøe og „Situation af den stercke oc underlig Saltens-Strøm, som strecker sig Sydoust indlegindis paa 67 Grad 36 minut in latitud“, trykt 1680.

---

### Sprede Optegnelser af Komponisten Poul Rasmussen.

Meddelte i Uddrag ved Professor **Nic. Bøgh**.

(Fortsat fra 3 R., B. IV).

---

Aar 1797.

N . . . . . fortalte om en Pasquil i Fr. 5tes Tid, medens *Adam Gotlob Moltke* sad ved Roeret og den gamle *Schimmelmann*, nemlig en Vogn med 6 Heste for; *Moltke* sad inden i den, *Schimmelmann* kiørte, og F: 5 stod bag paa. Denne Pasquil var opslaaet paa Slotsporten. —

I Mands Minde vare adskillige, som entreprenerede et offentligt Bal for Liebhaveere, som blev holdt hos en eller anden Trac-

<sup>1)</sup> Sjællandske Reg. XXV. S. 505. Afskrift i det norske Rigsarchiv.

<sup>2)</sup> Skiens Skifteprotokol 1666—86. (Retspr. No 2888).

<sup>3)</sup> Søkaart-Archivets antike Kaartsamling, S. 14 og 18.

teur; men da vare Fruentimrene nøisomme i Dans, og klagede over Mandfolkene; nu klage vort Kiøn over Damernes Umættelighed, at de aldrig kan faae danset nok. Dengang kaldte Venner og Bekiendtere hverandre *Han* eller *Monsieur*, voxne Folk hinanden *I*; nu *De*; nu siger man enten *Du* ell: *Hr.*. Dengang heed Kielderkoner: *Mo'er* — Borgerkoner: *Mama* — Embedsmænds: *Madam* og Adeliges: *Frue*; — nu er *Mo'er* for lidt for de første og *Frue* for lidt for de sidste, som begge ville hede *Madame*. —

Conferentsraadinde *de Bang*<sup>1)</sup> og Raadmand *Lundings* Kone og Etatsraad *Schiøtt* ved Lottoet ere Sødskende, endnu 2 Brødre her i Byen, den ene Casserer ved Enkekassen, og Børn af en meget riig Urtekræmmer *Schiøtt*, som boede paa Kiøbmagergade i *Lacoppidans* Kielder. —

Conferentsraad *Schow*<sup>2)</sup> har havt to Brødre; den ene er Oberst i Fæstningen Rendsborg<sup>3)</sup>, den anden døde som en gammel Litteratus, en pflugmatisk, ligegyldig Mand, semper idem, heed *Johannes*<sup>4)</sup> og blev kaldt *Johannes in eodem*. Deres Fader<sup>5)</sup> var kun fattig, men deres Morbroder *Stampe* (ikke Geheime-raaden) var Casserer i Cancelliet<sup>6)</sup>, og ved at lægge lidt til lidt, f. Ex. tage 3  $\beta$  meere — han skulde have 12 Rbd.  $\div$  3  $\beta$  — af hver Bevilling som blev løst, samlede han sig i mange Aar en meget stor Formue. Han underholdt sin Søsters Sønner og lod dem lære, hver i sit Fag; een blev Jurist, den anden militær, den tredie Theolog. Han lod ogsaa Conferentsraaden reise udenlands, da han havde taget Examen. Efter denne Cancellieasserer *Stampe* arvede *Schow* meget, ogsaa hans Gaard. —

Kammerjunker *Cederfeld Simonsen*, som eier Erholm og Søndergaarde i Fyhn, er en Søn af en gammel . . . *Cederfeld*, som var Deputeret i Cancelliet. Denne sidste *Cederfelds* Fa-

<sup>1)</sup> *Balthasar Bangs* Moder.

<sup>2)</sup> *Christen Schow*, † 1806.

<sup>3)</sup> *Jørgen v. Schow*, f. 1737, † 1802.

<sup>4)</sup> f. 1741, †?

<sup>5)</sup> Kontrollør *Søren Schow*, Vejer og Maaler i Holbæk, † 1749.

<sup>6)</sup> Justitsraad *Henrik Stampe Christensen* (skrev sig *Stampe*) f. 1708, † efter 1791 (ugift.)



milienavn var *Berthelsen*, og hans Broder var Fader til Bogholder *Berthelsen* i Commercecollegiet; men han lod sig nobilitere og kalde *Cederfeld*. Hans Søn fik det Tilnavn *Simonsen* saaledes: Eierne af disse *Cederfelds* Herregaarde, som og hed *Simonsen*, testamenterede dem til ham paa Vilkaar, at han vilde ægte en Degn *Simonsens* Datter og tage hendes Navn til sit. (*Simonsen* var Amtmand i Fyhn, *Simonsen* Degn i Møgeltønder). Paa denne Maade kunde de bægge blive hjulpne; men forresten kunde de ikke lide hinanden. —

Geheimeraad *Bülows*<sup>1)</sup> Kone er en Frøken *Hoppe*, Søster til Kammerjunker *Hoppe*<sup>2)</sup>; hun er halvfiantet . . . men hun havde 20,000 Rdl., og han var fattig, derfor tog han hende. Hun vilde ikke have ham; men da han lovede hende 2 Lakeier paa sin Vogn, sagde hun: Ja saa vil jeg ha' ham. —

Etatsraad *Bartholin*<sup>3)</sup> eier Stamhuset Aastrup paa hiin Side af Roskilde. Han er en Søn af Confer: Rd *Bartholin*, som var Justitiarius i Høiesteret, hvid Ridder og af de gamle *Bartholiners* Slægt. Han var flittig i sin Ungdom, men forliebte sig, iblant andre i Frøken *Kall*<sup>4)</sup>, nu Etatsraadinde *Aaskow*<sup>5)</sup>, men især i en Jomfru *With*, hvis Fader var Præst paa Amager<sup>6)</sup>, og de vare afgjorte Kiærester; men uformodentlig sender han hende et Brev med hendes Cousin Secretær *Clavert*, og slaer op med hende; og frier til en deilig og lærd Frøken *Graae*<sup>7)</sup>, en Søster til Justits: *Graae*; hun tog i Betænkning at ægte ham, da hans forrige Historie var bekendt; men to af hendes Slægt Biskop *Harboe* og Conferr: *Aagaard* overveiede Sagen, og fandt hun gierne kunde være tient med en Stamherre, og hun blev hans Kone; men hendes Scrupler forlod hende ikke, de levede ukjærligt sammen, og da hun tillige fik Smaakopper og blev yderst

<sup>1)</sup> *Johan Bülow* til Sanderumgaard.

<sup>2)</sup> Datter af Konferensraad *P. Hoppe*.

<sup>3)</sup> *Johan Bartholin Eichel*, f. 12 Nov. 1748.

<sup>4)</sup> *Anna Marie Kall*, f. 1742, † 1801, Datter af Prof., Konferensraad *Joh. Chr K.*

<sup>5)</sup> Livmedikus, Etatsraad *Urban Bruun Aaskov*, f. 1721 † 1791.

<sup>6)</sup> Vistnok *N. F. R. With* i Taarnby.

<sup>7)</sup> *Bolette Marie Graae*, gift 17. Juni 1774, † 28. Dec. 1778; (2 Børn.)

grim, saa forfaldt hun i stærk Hypochondrie og døde. Siden forliebede han sig i en Frøken *Lasson*<sup>1)</sup>; men hendes Moder, en sand . . . . , protesterede imod Ægteskabet, med mindre han vilde tage hende selv med i Huset. Dette skete, og Frøken *Lasson* blev hans nuværende Kone<sup>2)</sup>. Hun var mindre lærd, men mere ferm og har vidst at holde ham i Ørene og tugte ham for sine begangne Synder. Han har længe seet bleg, mager og gusten ud, men nu allermest, saa at han lever nok ikke længe. Tre af hans Børn kiender jeg, en skøn Datter, en Søn, som er Student og skal nu studere jura<sup>3)</sup>, og en Søn *Caspar* som er Lieutenant ∴ Fændrik ved Rytteriet. —

Etatsraad *Bartholin* har ogsaa været Assessor i Høiesteret, men blev eengang lidt stødt, tog da sin Afsked og viisde, han kunde undvære den Kongelige Gage. —

Afdøde *Holmskiold* har været Chirurg hos *Rottbøll Friis*<sup>4)</sup> og heed *Holm*. Ved *Rottbølls* Anbefaling blev han Huusdoctor hos *Danneskjold* . . . . . Herfra blev han Professor i Naturhistorie paa Sorøe. Siden steeg han, blev Secretair eller Caserer hos Dronningen *Juliane Maria*, siden Directør over Postamtet og Porcellainsfabrikken, og endelig ægtede han en Comtesse *Schrødersee*; fik med hende en Datter *Julia*, som nu lever. I *Guldbergs* og Dronningens glimrende Periode blev han nobiliteret og kaldt *Holmskiold*, blev Geheimeraad og fik det hvide Baand . . . . . Hans Kone saae hemmelig efter en Major St . . . . , som havde Forretninger i *Holmskiolds* Huus. *Holmsk*: blev gammel og vranten; døde af hæmorrhoidalske Tilfælde; efterlod stor Giæld. Konen . . . . . rømmer med Major St . . . . til Sverrig for Creditorernes Skyld. Anholder om Moratorium, men faaer intet; tør altsaa ikke komme tilbage. Familien havde nedsat en Capital af 20,000 Rdl., hvoraf hun faaer den halve Rente, og de andre 400 Rbd. faaer hendes Datter *Juliane Holmskiold*; og

<sup>1)</sup> *Maria Elisabeth de Lasson*, Datter af Major de L. i Fyen.

<sup>2)</sup> gift 1779.

<sup>3)</sup> Senere tilføjet: „Døde circa 1821 (paa Reisen fra Tøplitzer Bad) som Eier af Svanholms Gods.“

<sup>4)</sup> Prof. med., Konferensraad.

naar Moderen dør faaer Datteren hele Capitalen. Hun er taget i Huset hos sin Faders Søster, som er gift med Justitsraad *Müller*, Laboranten; han som opfandt det danske Porcellain; som siden var Apotheker paa Christianshavn; men solgte Apotheket og lever nu af sine Midler paa sin Gaard paa Vesterbroe, ved Siden af *Christiani* Institut<sup>1)</sup>. Han har . . . . Sønner. —

Nu afdøde Actrice Mad: *Preisler* var Datter af *Devegge*, Bud og Portner ved Hof- og Stads-Retten; en lumpen Fader, som brugte hende til at drage Gæster til Huset. Hun var kun 13 à 14 Aar, da hun kom til Theatret, paa Syngeskolen; allerede da var hun udsvævende og blev nogle Gange prostitueret. I hendes skiønneste Aar var hun Maitresse hos Kammerjunker Sch . . . v: Kr . . . .<sup>2)</sup>, som eiede denne Gaard, og hun boede lige over for i Al . . . . Huus. *Preisler* forelskede sig dødeligen i hende, til Forældres og hele Families Fortrydelse; men de kunde hverken med det Gode eller det Onde holde ham fra at ægte hende . . . . . Faderen, den gamle *Preisler*, tog dem engang i Huset til sig; det samme gjorde Agent *Zinn*, som har Actørens Søster, og vilde føre dem i honette Familie kredse; men dette var dem for tvungent; de retirerede. Men siden bleve de kiede af hinanden og levede et misfornøiet og ulyksaligt Liv sammen. Endelig rømte han bort for Geld og kom ei hidtil tilbage<sup>3)</sup>. Hun var engang siden Gouvernante hos Grev *Wedel Jarlsbergs* Børn og tildrog sig Berømmelse. Hendes sidste Tilbeder var Lieutenant *Egede*<sup>4)</sup>. Hun døde af Drik, 35 Aar gammel. —

*Johannes Ewald* . . . . levede sine sidste Aar i usle Omstændigheder. En Ungdoms Bekiendter *Baden*<sup>5)</sup>, som havde været Forvalter over *Bernstorffs* Gods, nu Landsdommer her i

<sup>1)</sup> *F. H. Müller* † 1820. Senere Tilføjelse: „Hans Enke døde i Frederiksborg cirka 1821.“

<sup>2)</sup> Der existerede dengang en Hofjunker *Schreiber v. Kronstern*.

<sup>3)</sup> Se bl. A. *F. Nygaard*: „Efterslægtsselskabet og Edv. Storm“ S. 162.

<sup>4)</sup> „En vakker midaldrende Søofficer“. (*Overskous Teaterhistorie* III, S. 685.)

<sup>5)</sup> *Torkild Baden*, f. 1734, d. 1805.

Siælland, fandt ham engang nøgen og forladt boende paa et Loft i St: Gertruds-Stræde. Han købte ham Klæder, og overtalede ham til at følge med ud paa hans Gaard Rygaard udenfor Lundehuset (hvor nu *Eggers* boer). Der levede han et heelt Aar uden Sviir og Brændeviin og var et skikkeligt Menneske. Men da han engang kom herind og hævede nogen Penge, 60 Rbd., overgav han sig ganske til Sviir og Liderlighed, og man fandt ham efter nogle Dage paa . . . . . i Smaagaderne. Han vilde ei meer til *Baden*. En Procurator *Toftgaard* skaffede ham . . . . . efter at have solgt de 400 sidste Exemplarer af *Adam og Eva* til *Pelt* for henimod 100 Rbd. Siden laae han nogle Aar i Rongsted ved Stranden, hos en skikkelig Kromand *Jacobsen*. Den sidste Tid laae han herinde som en Lazarus, næsten cirkelrund af Contraction; men Siælen var kraftfuld til det sidste. Han døde i Skindergaden; det gjorde stor Bevægelse i Byen: *Ewald* er død! — Rygraden maatte knækkes, for at han kunde komme i Kisten. Liget blev ført ud til Kanike Stræde, og derfra gik Liigbegiængelsen forbi Regentsen til runde Kirkes Gaard ved Kirkens øst-Ende. —

Juristen *Ballauf's* Fader var Kongelig Hof-Courier, en lystig og munter Mand, og hans Fader var Parykmager og Oldermann. —

Assessor *Stemann*<sup>1)</sup> har været fortroelig med *Colbiørnsen*, og daglig kommet i hans Huus; men i *Colbiørnsens* Strid med *Lüttichau*<sup>2)</sup> skrev en vis *Reiersen* en Piece mod *Colbiørnsen*. Om denne Piece sagde *Stemann* i et Selskab: Den var det bedste, som var skrevet i denne Sag. Herover blev *Colbiørnsen* Uven med *Stemann*. Da *Lüttichaus* Sag kom for Høiesteret, exciperede *Colbiørnsen* mod *Stemann* som *sin Arindsmand*; *Stemann* lod Retten

<sup>1)</sup> *Poul Chr. Stemann*, f. 14. Apr. 1764, Assessor i Høiesteret, 1798 Amtmand i Sorø, 1827 Gehejmestatsminister, † 92 Aar gl.

<sup>2)</sup> *Fr. Chr. Tønne v. Lüttichau* til Aakiær og Dybvad, Kapt. ved Dragonerne, Dr. jur. i Oxford, Kammerherre, havde beskyldt *Colbjørnsen* for *crimen læsæ Majestatis* og for at være Forbryder. (Se Kbhvns. lærde Efterretninger for 1791, Nr. 50—51). Han mistede sin Kammerherrenøgle. Han døde 1808 i Mecklenburg og var da tysk Rigs greve og preussisk Minister i den nedersachsiske Kres.

paakiende Exceptionen; men den blev kiendt ugyldig. Da *Stemann* havde faaet denne Satisfaction, veeg han frivillig sit Sæde — og siden have de været Uvenner. — Mellem dette Dicasterium og Collegium er altid animosité. —

*J. C. Bie*<sup>1)</sup> levede under *Guldbergs* Regiering; var Procurator og Poet, vittig, udsvævende, onskabsfuld. Han besøgte *Beck*, Degnen i Hvidovre og fik Lov engang at præke Maanedspræken for ham. Mage dertil er aldrig hørt; han bad deri for alle Byens bekiendte Skiøger og Ruffersker. En anden Gang skrev han Kongens Navn og satte det Kgl: Segl paa *et Privilegium at trykke Almanaker*, som han lod en Bogtrykker faae for 100 Rbd. Hans Straf blev formildet til Fængsel. Han skrev nogle *Fabler*, hvoriblant var een: *om Beveren, som brod en Rose i Lovens District* (Grev *Laurwig*<sup>2)</sup>) som bortførte Actricen Jfrue *Rose*) og heri var tillige nogle Udladelser og Anmærkninger om Hoffet. Derfor blev Bogen confisqueret, og han maatte flygte af Landet for ei at komme paa Munkholm. Han kom til Ostindien og døde. — Hans intime Ven og Fortrolige var en vis Regiments Qvartermester *Fugl* [?]. Han, som logerede hos en i Regnegaden, hvor han solgte Vertens Steen-Ovn i sit Værelse til en Muurmester for 80 Rbd.; gav Beviis derfor; men gik siden fra sin Haand, tilligemed *Bie*, som havde opsat Contracten og underskrevet til Vitterlighed for 2 Rbd. —

I samme Tider skrev en vis *Platou* et Ugeblad, kaldt *Sandsigeren*, hvorfore han kom paa Munkholmen, sans façon. —

Grev *Laurwig*<sup>2)</sup> i de samme Dage, som eiede Dronningens Palais, var en yderlig vellystig Mand. Han havde havt fat paa mangan kiøn Pige; han kørte om Aftenen omkring og opførte Serenader for dem. Hans Haandlangere var en lang *Hans Ri . . . .*, den omtalte *Fugl* [?], Bedemand *Bakke*, o. s. v., og naar han, som ofte skede, gav de skønne Damer, filles de joie, et Traktement, saa brugte han disse Herrer til at føre kraftige Discourser med dem. Han havde 70,000 Rbd. aarlig Indkomst,

<sup>1)</sup> Se forrige Bind, S. 286.

<sup>2)</sup> Se smstds., S. 283.

var Chef for hele Marinen, General-Admiral-Lieutenant, førend han tog sin Afsked. —

Etatsraad *Reverdil*, som havde været Professor ved Charlottenborg, var i Frankerig, men blev kaldt tilbage og blev Lecteur hos C. 7. i hans første Regierings-Aar. Han var en klog Mand og begyndte at faae en nyttig Indflydelse paa Kongens Character; thi *Christian* holdt meget af ham og var halve Dage og Nætter hos ham. En Nat taledede de sammen indtil Kl: 3; men om Morgenen fik Etats Raad *Reverdil* en Ordre med Kongens Navn, at forlade Riget saasnart mueligt, og hæve 1000 Rbd. i Particulair Cassen til Reisepenge. (*Ngrd.* var hos ham den Morgen.) *Reverdil* maatte reise, og lever nu i Schweiz.

En af de følgende lecteurs var Confer: Raad *Jacobi*<sup>1)</sup>. Han kom engang ind til Kongen og spurgte: om Hs. Mst. befalede at noget skulde læses. — Kongen sad paa en Stoel: Hør nu *Jacobi*, han er jo Poet, og gjør Vers, ikke sandt? — Ja lidt Deres Majst.! — Giør mig da et Riim paa Blodpølse. — Det er bekiendt, at intet Ord rimer sig derpaa. — Hvad! er han Poet, og kan ikke giøre Riim! — Derpaa begyndte han at ville prygle lecteuren med en Tamp, som han skiulte ved sin Side; men *Jacobi* tog Tampen fra ham. —

Madam *Winge*<sup>2)</sup>, Søster til Kammerraad *Nernst's* Kone, hos hvem hun boer, har i nogen Tid været Maitresse hos Kong Friderich 5<sup>te</sup> i hans sidste Tid. Hun er en Degnedatter fra Greve, og hun boede hos sine Forældre som en ung Enke efter en Præst *Winge*. Frid: 5 fulgte gierne om Sommeren med *A. G. Moltke* til Bregentved paa en 8 Dags Tid. Da han saaledes eengang laae derude, skeete det, at hun enten efter egen eller høiere Foranstaltning, i al Yndighed, klædt som en Amazone, mødte ham paa en Spadseretour i Skoven. Han blev fortryllet, og da han erfoer hvem hun var, sørgede han for at faae hende til Kiøbenhavn med sig. Der blev leiet en Gaard paa Vandkunsten og indrømmet hende skønne møblerede Værelser deri.

<sup>1)</sup> *C. F. Jacobi*, senere Medlem af Teaterdirektionen og Sekretær i Videnskabernes Selskab.

<sup>2)</sup> Se Ch. D. Biehls Breve, Hist. Tidsskrift III, 4, S. 265.

Da F. 5. døde, fik hun efter nogle Bryderier og Omstændigheder 4—600 rd aarlig Pension, paa Vilkaar aldrig mere at gifte sig. —

*Aarsagen til Geheimeraad Bülow's Afsked 3. Junii 1793.*

Cancellie-Raad *Holm*<sup>1)</sup>, som formedelst sin Complot med *Braband* blev arresteret kort efter ham d. 14. Apr: 1793, havde staaet til Confirmation tilligemed *Bülow* og siden vedligeholdt Bekiendtskab og kommet til ham paa Slottet. *Holm* havde en Søn, som blev Artillerie-Cadet, og Kronprindsen betalte for ham; men der kom jevnlige Klager over, at han var doven og ingen Fremgang gjorde og General *Huth* foreslog Kronprindsen at sætte ham ud af Choret. Men Kronprindsen vilde, at han skulde være paa Prøve endnu i 3 Maaneder, og hvis han i den Tid ei distingerede sig meere, kunde han sættes ud. Da *Holm* kom op til Kronprindsen, fik han at vide, at man var misfornøiet med hans Søn paa Academiet. *Holm* blev vred, forsikkrede at hans Søn havde et got Hoved, og vilde med Tingsvidne beviise at han stod op hver Morgen Kl: 6. — Kronprindsen svarede: Det behøves ikke; Vi har sat ham paa Prøve endnu i 3 Maaneder, og hvis

<sup>1)</sup> *Hans Holm*, Borgmesterson fra Odense; Prokurator paa Langeland, hvorefter han siden kom til Kjøbenhavn. Saavel under sit Navn som anonymt anklagede han paa Tryk det danske Kancelli for *crimina læsæ majestatis* og kaldte en kongelig Resolution af 24. Marts 1798 for stridende mod Lovene og mod naturlig Billighed; at han blev arresteret, afstedkom tre betydelige Opløb, af hvilke de to sidste nærmede sig til Oprør. Anledningen dertil var, at en Porcellænshandler *Michael Braband*, som bl. A. var tiltalt for at have kjøbt falske Vidner og søgt at bringe Byens Arrestanter til at bryde ud af Fængslerne, lod sit Hus illuminere og der uddele et strafværdigt Skrift, forfattet i hans Navn. Da *Braband* blev arresteret, anfaldt Pøbelen flere Huse, af hvilket det ene beboedes af den mod *Braband* beordrede Justits-Aktor, det andet af en Borger, der ved Højesteret havde vundet en Proces mod ham. Saa blev *Braband* ført til Kastellet. Faa Dage efter udkom Oprørsskriftet: „Til Publikum fra *Lovise Braband*“, hans Hustrue. Omringet af hans Børn skulde nu *Braband*'s Tjenestepige i Spidsen for en Procession bringe dette Skrift til Slottet; Madammen selv vilde ikke være med. Atter herved foranledigedes der et stort Opløb, og Pøbelen kastede Sten paa den kongel. Livvagt, som vilde holde den tilbage. *Holm* boede i *Braband*'s Hus og blev anklaget for at have forfattet det omtalte Skrift, af hvilken Grund han fængsledes. Saa var det, at han skrev mod Kancelliet. I 1799 blev han dømt til Landsforvisning og opholdt sig siden i Tyskland. I 1798 dømte Højesteret *Braband* til at have forbrudt Ære og Gods og miste sin Fred. (Se bl. A. Kollegialtidende 1798, Pag. 181—82.)

han ikke udmærker sig imidlertid, da er det bæst, at De tager ham derfra og sætter ham til noget andet; jeg skal alligevel see til at hielpe ham frem. — *Holm*: Da maae jeg reentud sige Deres Kgl: Høihed, at det er den gyseligste Despotisme! — Kronprindsen træder tilbage: Hvad? impertinente Karl, tør De sige mig *det* lige i Øjnene at jeg er Despot? — *Holm* blev bange, kastede sig ned for Kronprindsens Fødder og bad om Naade og tilstod sin Overilelse. — Nedrige Skurk. sagde Kronprindsen, er Du Hykler i samme Øieblik som Du er uforskammet; strax paa Døren, og kom aldrig for mine Øine meere; — og dersom han ikke i det samme havde reist sig og var løbet ud, havde Kronprindsen vist lagt Haand paa ham. — Siden kom *Holm* aldrig til Kronprindsen, men jevnligere til *Bülow*, og *Bülow* havde ikke Mod til at nægte ham det, af Frygt for at *Holm* da vilde hævne sig paa ham, og aabenbare en og anden Hemmelighed, som *Bülow* i alt for stor Fortroelighed har maaskee betroet ham. — Denne uafbrudte Omgang, ja, at endog *Holm* skrev til *Bülow* fra Citadellet, opbragte Kronprindsen paa *Bülow*, og bevægede ham til at give *Bülow* Afskeed i Unaade d. 3. Junii 1793. — Dette har Hs Kgl: Høihed selv fortalt til EtatsRd N . . . . . førend Christiansborgs Ildebrand. —

Cancellieraad *Sander* i Stemplet Papiirs Contoirtet, som døde for faa Dage siden (Sept. 1797), var i Guldbergs Tid Løber hos en af de Kongelige Herskaber, og for at han kunde faae en vis Jomfrue ved Hoffet, blev han Cancellieraad og fik dette Embede paa 12—1300 Rbd. aarlig. I den første Maaned lærte han at skrive, da han ikke kunde skrive sit Navn, som var det eneste han havde at giøre. —

*Kofod Ancher*, Professor juris, var paa sin Tid den lærdeste Jurist i Europa, en Mand af overmaade megen Erudition; men sund Philosophie havde *Stampe* i langt større Grad, som kan kiendes af deres Responsa. *Ancher* var over i 20 Aar Candidatus mortis, og holdt ingen Collegia. I den Tid udarbejdede han sin Lovhistorie. Han gjorde adskillige Smaae-Reiser for sin Helbred, og de havde en mærkelig Velvirkning. Et Beviis paa hans Svaghed er, at naar han blev opbragt over noget,



blev han maalløs; han behøvede da Bevægelse og kiørte eller gik strax en Tour ud. Saaledes kunde man om Vinteren undertiden see ham indsvøbt i en stor Pels at spadsere stærkt op og ned ad Gaderne.

Hans eneste Søn er Provst i Odense<sup>1)</sup>, men aldeles . . . . . ; Faderen ønskede, at han vilde studere jura; men han elskede Philologie; af Kjærlighed til Studeringer læste han om Nætterne og drak Kaffe for at være vaagen. Om Vinteren kogte han den i Kakkelovnen. Den svækkede ham, blev ham betagen; siden efter fik han lidt rød Viin at styrke sig paa; han fandt Behag i stærke . . . . . —

Assessor *Feddersen*<sup>2)</sup> i Høiesteret og hans Broder Kongens Foged ere fødte i Norge. Deres Fader var Præsident i Christiania i Grevens Tider; men da en *Rantzau Ascheberg* skulde lægge en Inqvartering i Byen, og Borgerne modsatte sig denne Byrde, tog Præsident *Feddersen* Borgernes Partie; derover blev han forklaget og fik uformodentligen sin Afskeed. I den Anledning skrev hans Kone et rørende Brev til C. 7., hvilket endnu haves i Manuscript. Fruen *Feddersen*<sup>3)</sup> boer endnu her i Byen hos sin Søn Assessoren<sup>4)</sup> som derfor lever ugift. —

Paa Munkholmen sidder en Justits Raad *Knap*<sup>5)</sup> fra *Guldbergs* Tider. Han forliebede sig i en Urtekræmmer *Berthelsens*<sup>6)</sup> Datter og overtalode engang Faderen til at følge med til Apartement hos Kongen; men *Berthelsen* var nær bleven viist bort af Foureren, som kiendte ham. *Knap* henvendte sig da til *Guldberg* og skaffede sin Svigerfader Tittel af Agent. Men siden efter gjorde han baade Fader og Datter mange Bryderier, og skrev

<sup>1)</sup> Dr. og Prof. theol. *Lorents Pedersen Ancher* f. 1746, udenlands fra 1767 —72, gift 1774 med *Ursula Wodroff*, Datter af Justitsraad W. (1 Søn og 2 Døtre) † 1798.

<sup>2)</sup> *Peter Feddersen* f. 1750 † 1822, Søn af Præsident *Nikolai Feddersen* (jfr. Biogr. Lex.)

<sup>3)</sup> Konferensraadinde *Ditlevine Feddersen* f. *Collett*, f. 1727 † 1803, jfr. s. s.

<sup>4)</sup> Sammen med dem boede ogsaa Kongens Foged og Sekretær *Feddersen*.

<sup>5)</sup> *Ludvig Christian Knap*, en Bryggersøn, der først studerede, men siden gav sig til Handelen. Var i 1786 Viceraadmand i Kjøbenhavn, kom 1789 paa Munkholm.

<sup>6)</sup> Vimmelskafte 15.

endog Pasquiller om dem bægge, og om andre. Derfor udvirkede de tilsidst en Cabinets-Ordre, at han skulde sættes paa Munkholmen. Han paaskrev Seddeler i Banqven. —

Kongen laaner Fabrikantere Penge igiennem Oeconomie- og Commerce-Collegium. *Nelthrop*<sup>1)</sup> og *Harris*<sup>2)</sup> have 3 Entrepriser, Papiirmølle, Læderfabriqve, og nu en Oliemølle. Til den anden have de faaet 70,000, og til den sidste 20,000 til Laans. Uhrmager *Jürgensen*<sup>3)</sup> 8000 til sin Fabrik ude i Landet — og Juveleer *Fabritius*<sup>4)</sup> 10,000 til sin Plæt- og Laqveer-Fabrik i samme Egn. Boghandler *Steinmann*<sup>5)</sup> 3000 til at fortsætte *Dreslers*<sup>6)</sup> Kort-Fabrik . . . . —

En Fabrikant *Dalton* havde for endeel Aar siden en Proces angaaende sit Laan, og blev dømt til Slaveriet. —

Da *Struensee* inoculerede Prinsen, vaagede hos ham og bar Omsorg for ham, begyndte Dronningens og hans Bekjendtskab. —

Nærværende Particulair-Casserer Justitsraad *Linde*, hans Fader Conferentsraad *Gabriel Linde* og Farfader vare bægge Casserere baade ved Zahl- og Particulair-Cassen. *Gabriel Linde* satte følgende Gravskrift over sin Fader, som staaer i een af Kirkerne: *Her hviler . . . . Linde. Ham var betroet to af Statens betydeligste Casser, uden at stille nogen Caution. Han døde uden at efterlade sig enten Giæld eller Midler. — Gabriel Linde gjorde følgende Gravskrift over sig selv: Hvad var jeg? Hvad blev jeg? Hvad er jeg? Støv i Almagts Haand. —*

Aar 1798.

En Kiøbmand, Gener: Kr: Commiss: *Jacob Gregorius Graah* var fra 1753—1786 Directeur ved Søe-Qvæsthuset og Assistentens Huset. Gagen som var 300 Rbd. modtog han ikke; men udbad Pension for sin Kone efter hans Død, om hun forlangte og behøvede den. En Kongl: Resolution lovede, at hun kunde faae 200 rd. paa de Vilkaar, at Pensionskassen ved Søe-Qvæsthuset formaaede det, og at der var ingen mere

<sup>1)</sup> *Nelthrop*, Papir-Oplag, Bredgade 190.

<sup>2)</sup> *Harris*, engelsk Garver, Gothersgade 175.

<sup>3)</sup> *Jørgen Jürgensen*, Hofuhrmager, Østergade N<sup>o</sup> 59.

<sup>4)</sup> Hofjuveleer, Hjørnet af Silkegade og Store Kjøbmagergade.

<sup>5)</sup> Kongens Nytorv 167.

<sup>6)</sup> Superkargo og Kaartfabrikant, Løvstræde 68.

trængende Enker som forlangte Pension. Hermed var *Graah* fornøiet. Han døde. Konen havde Velstand; men især ved at laane sin Broder Hofjuvelerer *Fabritius*, og ved hans Banqverouter, er hun bleven fattig og nu efter 10 Aars Forløb søger Pension paa Grund af den Kongel: Resolution; men Søe-Qvæsthuset formaaer ikke at hiælpe hende; det har anbefalet hende til Finanzkassen. —

Der har været 2 Brødre *König* af fornem Familie af fortrinlig Siæls og Legems Egenskaber og Anlæg. Den ene<sup>1)</sup> som var Jurist kom til at reise udenlands med Borgemester *Suhrs* Søn, nuværende Grosserer *Suhr*<sup>2)</sup> men blev liderlig i Hamborg og svirede Pengene op; nu er han en aldrende Mand i usle Omstændigheder; han havde og eengang faaet Exspectance paa Notarii Publicii-Embede, men formedelst hans ryggesløse Levnet blev den betaget ham. Broderen<sup>3)</sup> var Premier Lieutenant i Søe-Etaten, men svirede, . . . blev casset infam, og døde. —

Jfrue *Petersen*<sup>4)</sup> som endnu er ved Theatret har engang været en kion og godlidende Actrice, og duelig til anstændige Pige-Roller. Hendes første Liebhaber var en Lieuten: H<sup>5)</sup> . . . . ., som siden blev Commandant i Kiøbenhavn og er død; men han blev gift med en *Schack* eller en *Rathlou*, og forlod Jfrue *Petersen*. En Tid passerede hun for Jfrue *Halles*<sup>6)</sup> Søster, men da denne blev meget udsvævende, vilde hun ikke kiendes ved hende, og da Jfrue *Halle* hævdede sig igien, da vilde *hun* ikke kiendes ved Jfrue *Petersen*. Jfrue *Halle* kaldte sig saaledes efter en Fændrik eller Underofficier *Halle*, som var hendes virkelige Fader; men hendes Moders Ægtemand var Archeli-Mester ved Holmen. —

Paa Munkholmen sidder en Land-Officeer *Kryger*<sup>7)</sup> (Broder til den afdøde Admiral *Johan Cornelius Kryger*) som har siddet der i 50 Aar.

<sup>1)</sup> *C. M. König*, f. 1751 † 1809.

<sup>2)</sup> *Ole Bernt Suhr*, f. 1762 † 1815.

<sup>3)</sup> *Ludv. König*, f. 1755, afsk. 1779.

<sup>4)</sup> Gjorde strax megen Lykke, men viste sig senere at være meget ubetydelig.

<sup>5)</sup> *Clem. Aug. Haxthausen* (jfr. Biogr. I. ex.)

<sup>6)</sup> Se forrige Bind, S. 284 og 291.

<sup>7)</sup> Fyrværkor *Christian Fr. Krieger*, en sindssyg Broder til den ældre Admiral *J. C. Krieger* (f. 1724 † 1797).

Nu kommer Lieutenant *Kryger*<sup>1)</sup> derop, som har skrevet falske Vexler etc. — ifølge Resolution af . . Febr. 1798. —

Jfrue *Biehl* i sine moralske Fortællinger hævner sig over adskillige. *Vanino* er *Warnstedt*, Theater-Directeuren. I hendes Komædie: *Den kiærlige Mand* kopierer hun en *Madam Vodrup* og i *den listige Optrækkerske* — en anden. I *Vennen af Huset*<sup>2)</sup> er hun slem mod de Militære: Een sagde: det var Uret, da hun saa ofte havde havt Prøve paa deres Dygtighed. —

Jfr. *Thielo* var en stor Actrise og . . . . meget yndet af *Holberg*. Denne Dame [var Maitresse hos] den herværende russiske Minister [Baron *Korf*], som boede i *v: Hemmerts Gaard* paa Store [Kjøbmagergade]. Jfrue *Thielo* accorderede med en [bekjendt Maler paa] de Tider *Thornborg*<sup>3)</sup> om 50 Rbd for at male [hende] i fuld Legems Størrelse; men da [han send]te hende Maleriet, var hun misfornøiet der[med og] vilde ei give ham meer end 30 rd derfor. [Han] blev vred; bragte Stykket hen til en Mar[skan]diser ligeover for Baron *Korfs* Vinduer og [bad] Manden sætte en Halmvisk derover, til Tegn [paa], at det skulde sælges; men ei ringere end 100 rd. Folk stimlede omkring dette Stykke; Baron *Korf* kom i Vinduet, saae Mængden, blev nysgierig, og kientde med sit Glas, at det var Jfrue *Thielo*; og da han hørte, at det var tilfals for 100 rd, købte han det strax for denne Sum. Jfrue *Thielo* døde tidlig og ugift.

Baron *Korf* havde samlet sig et meget stort Bibliothek. Paa adskillige Stæder i samme vare Borde med Blæk og Pen, og over hvert Bord hang Jfrue *Thielos* Portræt. *Korf* døde og efterlod sig stor Giæld. Denne betalte Keiserinde *Elisabeth* af Rusland og lod hans Bibliothek transportere over til sig. —

Af de Franske lærte vore Brolæggere at sætte sig; før laa de paa Knæ og havde et Slags Puder bundet paa Knæerne. —

De Penge, som komme ind for Rang og Characterer, falde

<sup>1)</sup> Søofficeren *Georg Jacob Kryger*, født <sup>18</sup>/<sub>9</sub> 1771, Sekondl. <sup>6</sup>/<sub>3</sub> 1789, Premierl. <sup>6</sup>/<sub>5</sub> 1796, forviist til Munkholm <sup>22</sup>/<sub>3</sub> 98.

<sup>2)</sup> Det hedder „Den forelskede Ven“. (Se Birchs „Billedgalleri“ I, S. 188).

<sup>3)</sup> *Andreas Thornborg*, *Høyers* første Læremester, malede mest Miniatur-portrætter.

ikke i Kongens Kasse, men bestemmes alle til et eller andet offentligt Brug. *Struensee* erfoer af Formanden for de franske Brolæggere *Marmillon*, at Friderichsbergs Allee-Vei kunde sættes i den Stand denne er for 10,000 rd. Disse Penge fik han for en Kammerherre-Nøgle til Hr Etatsraad *Gerrit Hornemann*<sup>1)</sup> 12 Junii 1770. Derfor sagde *Struensee*, da han kørte paa den istandsatte Vei, at han kørte paa en Kammerherre. —

Admiralitetet har i disse Dage solgt *Oberkrigs-Commissairs* Titel til en jydsk Herremand, Raadmand og Proprietær *Ingerslev* for 500 rd, som skulle anvendes til deres nye tilsigtede Pige-skole. —

Fru Conference Raadinde *Pauli* bad Fr. 5. om Understøttelse. Han forærede hende en Kammerherre-Nøgle, som hun kunde sælge, dog med Kongens nærmere Approbation. Det skede. —

Justitsraad *Bie*<sup>2)</sup> har været Contoir-Chef i Admiralitetet og under ham tiende nuværende Ober-Krigscommissær *Smith*<sup>3)</sup>. *Smith* fik engang sin Afsked; men nogle Aar efter kom han tilbage og blev Contoir-Chef i Stæden for *Bie* som fik Pension. *Bie* gjorde Lykke i Admiralitetet dengang *Rosenkrantz*<sup>4)</sup> var Præses; han er hans Slegfredsøn. — Han elskede Jfrue *Signe Seierøe* i 20 Aar; men torde hverken besøge hende eller nævne sin Kiærlighed, førend han havde faaet Commissariats Contoiret; hun flakked om med *Gorne*<sup>5)</sup>, *Schvanitz*, *Vium*, *Iselin*.

Der boede en stor Kiøbmand, Raadmand *Jørgensen* paa Hallandsaas ved Lille Kongens Gade. Hans eneste Datter Jfrue *Jørgensen* havde mange Friere. Hos hende var Jfrue *Signe* som Selskabsjomfrue. Efter Faderens Død blev Jfrue *Jørgensen* gift med en vis *Vaager* og efter hans Død med Justitsraad *Iselin*. Denne *Iselin* havde eengang siddet i Slutteriet for Gield og falske Vexler, som han havde trukket paa Baron *Iselins*, sin Morbroders

<sup>1)</sup> f. 1721 † 1788.

<sup>2)</sup> *Mads Bie*, Chef for Kommissariatskontoret indtil 1792.

<sup>3)</sup> *Friederich Chr. Smith*, f. 1761, † som Etatsraad 25. Aug. 1821.

<sup>4)</sup> *Fred. Chr. Rosenkrantz* (se forrige Bind, S. 286) Præses i Adm. Koll. fra 1784 til 1788.

<sup>5)</sup> *Johan Diederich Gorne*, f. 1738, Hovmester for et Par Adelsmænd, 1771 Kancellist og 1781 Deputeret i Admiralitetskollegiet; † 1809.

Kontoir, alene for at sprænge Tallotteriet. Nu er han en stor Kiøbmand i Kiel. —

Madam *Le Noir*<sup>1)</sup> havde en løierlig lille Mand som undertiden blev gjort til Hanrei. Hans Broder som havde været Cantor ved den fransk reformeerte Meenighed levede i hans Huus af en lille Pension. Han spadserede hver Aften ud paa Hallandsaas nogle Gange omkring Hesten. Engang blev han overkiørt og døde strax. En kiøn Olding over 80 Aar.

Lige over for *Le Noir* boede Uhrmager *Larpent*<sup>2)</sup> fra Schweitz, en elskværdig gammel Mand. Hans Søn, som er paa *Hemerts* Contoir og har faaet Frøken *Schneider*, ligner ham i Godhed. —

*Lavigne*<sup>3)</sup> var ogsaa en munter Olding, som undertiden besøgte *Steinmann*<sup>4)</sup>. —

Den *Koes*<sup>5)</sup>, som indrettede Tallotteriet her i *Struensees* Tid, har været Banc-Commissair i Berlin. I Tallotteriet mange Interessentere — hver Actie 400 rd — Kongen kiøbte og gav 1000 rd pr: Actie. I alle Selskaber beregnede man Tal, og vilde sprænge Lotteriet. Saamange satte paa eet Tal, at *det blev stoppet*, og ingen fleer maatte sætte derpaa. — Her har *Koes* eiet Antvorskov og flere Godser, som han nu sælger, da han vil ende sine Dage i Kiøbenhavn. Hans Kone er en Søster til afdøde Grosserer *Falck*. Das schönste Weib. —

*Fr. 5.* havde en Maitresse i Fyhn, avlede med hende tre kionne Døttre; den ene blev gift med en fransk Herre *Dorigny* som kaldte *C. 7. mon Cousin*; den anden med en *Domreicher*; den tredie med en Justitsraad *Femann*, og da han døde, ægtedes hun formedelst sin Pension af 400 rd. af en Aventurier Oberst Lieut: *Mülengrath* som er gaaet af paa Pension. —

Auctions Director *Kierulff* fik første Knæk paa sin Helbred da *Schuck Rathlou* kom ind i Cancelliet som President, og *Kierulff* som var Cancellist gik ud, da han ei vilde give Slip paa

<sup>1)</sup> „Handler“, Østergade 5.

<sup>2)</sup> Østergade 58 & 59.

<sup>3)</sup> Vistnok fransk Handskemager, Lille Strandstræde 125.

<sup>4)</sup> Boghandler, Kongens Nytorv 141. (Se S. 63; siden dengang er han flyttet.)

<sup>5)</sup> Se forrige Bind, S. 282.

sine mange Commissioner, og nuværende Secretær *Lange*, Justitsraadens Broder, kom i hans Stæd. —

*Hiorthøi* var en fattig norsk Student, blev Informator hos Kongens Pager i Religion, Geographie, Historie, (*Ulsøe* var det i Skrivning og Regning) derfra blev han Hofskriver og holdt Regnskab over Kongens Hofholdning, og i denne Post vidste han at vedligeholde sig i *Struensees* Tider. Efter den Tid kom en vis Hr *Wegner* herind fra Tydskland, som skulde rangere Hoffets Oeconomie; han gik *Hiorthøi* saa betydelig til Haande, at *Hiorthøi* blev udnævnt til Surintendent over den hele Hofholdning. I denne fede Post forblev han indtil 1784, da røg han af Pinden tilligemed *Guldberg* og alle de andre. Hans Underbetient, som han havde oplært, . . . sig imod ham og blev hans Eftermand, nuværende Hofskriver Justitsraad *Nielsen*. *Hiorthøi* kom ind i Raadstuen, er nu første Borgemester, tiener paa 1800 rd. —

*Otto Thott* er President i Cancelliet paa en Tid, da *Luxdorph* og Conferentsraad *Peter Aagaard*, begge skiæve, vare Deputerede. Da heed det: Cancelliet staaer paa svage Fødder. —

*Luxdorph* havde i sin Ungdom været meget udsvævende, blev dog over de 80 Aar. Han sad om Morgenen paa Skorstenen og røgte Tobak for at spare sin Kones Værelser. —

*Stærke Mænd*: *Ahrenfelt*<sup>2)</sup> hang Vægteren ved sit Belte op paa et Stakiværk ved Nicolai Kirkegaard. — *Grimlund* rullede Tintallerkener sammen som Krumkager. — *Ems*, endnulevende Fægtemester, forsvarede sig med sin Stok mod 5 Officerer, som anfaldt ham med deres Kaarder i et Værtshuus, gjorde dem vaabenløse, pryglede dem saa de to krøb under Bordet og tre sprang ud af Vinduet. —

En Capt: *With* paa Christianshavn (død i disse sidste Aar [inden 1800]) var i denne Casus paa een af sine Reiser — der

<sup>1)</sup> *Morten Hiorthøi*, Søn af Præsten *Hugo Fred. H.* i Christianssand Stift, f. 27. Sept. 1738, blev ved Bekjendtskab med Pagneres Hofmester og Bibliotekar ved det kgl Haandbibliotek Etatsraad *Frankenau* i 1763 Informator hos Pagerne; døde 26. Jan. 1815 som Konferensraad; han var en duelig og arbejdsom Embedsmand.

<sup>2)</sup> Vistnok Søkapitajnsløjtnant; boede i Nyboder.

kom Ild i Skibet, han og endeel andre kom i een og samme Baad, drev om i nogle Dage, Provianten formindskedes; de eenedes om at, efter saa og saa mange Dage, skulde de kaste Lod hvo der først skulde kastes over Bord, og saaledes fremdeles, at de øvrige kunde substistere deslænger — de naade Land allesammen.

Denne Capit: *With* commanderede sit Skibsfolk uden Eeder og Skielsord; — Han lovede: en Lussing, det havde bedste Virkning paa deres Gemytter. —

Professor *Bugge* og hans afdøde Broder (i Kastellet) have to Søstre; den tredie har Pastor *Rørb.*; men de lever ei sammen. —

I Begyndelsen af C. VII's Regiering omtrent, da bleve Paraplyer almindelige. —

Jan. 1802.

Den nubrugelige Skik at anmelde Dødsfald i Avisen for Slægt og Venner, begyndt A<sup>o</sup> 1786 (for en 16 Aar siden). Den (∴: een af de) første var *Holstein*, da hans Søn var død; forhen sendtes Sørgebrev (∴: trykt Formul., ∴: skreven) omkring, og — tilbage Condolations Breve. —

1805.

Maler *N. J. Bredal* her i Staden (født i Bergen) har opfundet en Maade at tilberede Farvelader saa at Farverne ei indeholde giftige Dele, hvorved de ofte ere skadelige for de Brugende. —

1806.

Kunsten at tegne (aftage) Silhouetter begyndte at blive bekendt imellem Aarene 1770 og 1780. Opfinderen hed *Silhouette*. Kunsten at udklippe Silhouetter er vel yngre. —

Den gaaende Post for Kbhavn, Chrhavn, Citadellet, Forstæderne og Frederiksberg, et Forsøg for 2 Aar — oprettet ved Resolution 20. Dec. 1805; tager Begyndelse  $\frac{1}{3}$  1806. <sup>1)</sup> Vedvarer 1808, som privat Entreprise under Secr: *Riegels* til dennes Død 1810, da Enken fortsætter Indretningen . . . —

$\frac{1}{5}$ . Blikkenslager *Irgens's*<sup>2)</sup> nyindrettede Lampe i sin Gade-

<sup>1)</sup> Senere Tilføjelse.

<sup>2)</sup> Store Kjøbmagergade 23.



lygte (hvorved Lysningen forøges betydelig); den er nemlig med paraboliske Overspeile. —

<sup>3</sup>/<sub>6</sub> 1806 gives Kjøbenhavnerne det første Vauxhal, nemlig paa Vesterbroe No 26; er indrettet af *Chiariny*<sup>1)</sup>; hver Billet 4  $\frac{1}{2}$ . —

<sup>1</sup>/<sub>7</sub> 1806 afgaaer den allerførste Postkaret — ifølge Placat Juni 1806. —

<sup>4</sup>/<sub>11</sub> 1806. Det academiske Selskab stiftes i Kiøbenhavn; skal allerede bestaa af over 50 Lemmer. *L. Kruse*<sup>2)</sup> og *Winding*<sup>3)</sup> er deriblandt. *L. Kruse* er Stifteren. —

*Hestekjød* begynder man atter at spise i Danmark; et Selskab i Slagelse har nylig spiiet en stegt Hest. *P. E. Rasmussen*<sup>4)</sup> spiste Hestesteg i Dreiers Klub d. 10. Decbr. 1806. Hestslagterie begynder i Khavn 1808 og paa Landet 1810 à 11. —

Pisé-Bygninger<sup>5)</sup> begynde i 1806 at opføres i Danmark. —

1807.

Først i 1807 anskaffedes til Dreiers Klub et ny opfundet *Krigsspil* — 17 à 1800 Felter — et eneste Spil derpaa kan vare flere Uger. —

Bakkegaarden ved Frederiksberg tilhører Kammer-Raad *Nellemand*<sup>6)</sup>, og har omtrent en 90 Tdr. Land. —

Stadens Jorder udenfor Voldene ere i høi Priis. Leietagerne give over 40 rd for 1 Td. Ld. —

Gouverneuren paa St. Croix faaer aarlig 500 rd, til derfor at celebrere Kongens Geburtsdag; men undertiden putter etc. —

Ao 1781 havde Husarerne ei samme Uniform som nu. Snogepanderne paa Hestene er en yngre opfunden Prydelse. Ao 1789 havde de dem. —

Det gamle murede Lysthuus (ottekantet) i Kongens Have, som C IV egenhændig skal have arbeidet paa, købte Brygger

<sup>1)</sup> Kunstberider *Louigi Chiariny*.

<sup>2)</sup> Forfatteren.

<sup>3)</sup> Sandsynligvis Kand. fil., Bogtrykker *H. L. S. Winding* (1750—1831), Udgiver af *Maanedsskriftet Samleren* (1794—98).

<sup>4)</sup> Disse Optegnelser Forfatter.

<sup>5)</sup> Bygninger af stampet Leer.

<sup>6)</sup> Landvæsenskommissær *Jens Nellemand*.

*Østergaard*<sup>1)</sup> og brugte Stenene ved Opførelsen af sin Gaard N<sup>o</sup> 160—61 i Vimmelskafte A<sup>o</sup> 1797—98<sup>2)</sup>. —

Biskop i Island *Poul Vidalin* var som Student vidtløftig — blev Soldat, stod Post udenfor Citadellet; Vagthefen som ogsaa var studeret kom til ham og lokkede for ham, ønskende at han vilde giøre ham et latinsk Vers. — Soldaten (*Vidalin*) svarede visende til Stranden:

tot facerem versus quot stant in littore saxa  
si mihi pro quovis numulus unus erit.

(Impromptu).

Biskop *Vidalins* Postil paa Island, indeholder et Ciceroniansk Sprog (høi Grad af Veltalenhed). —

En af Kbhavns nuværende Originaler er *Schat*, forhen Handlende, og nu (som han kalder sig) Bissekræmmer — nu 54 Aar gl.; fød i Kiøge, hvor hans Fader var Raadmand. Forældrene ere døde — Faderen 50 å 60 Aar gl.; Moderen 90 Aar gl. *Schat* mener at blive saa gl: som hans Moder. Han var i sin Ungdom vild og gal, vilde ei lyde Forældrene, men altid følge sit eget Hoved. Han er Elsker af Sang og Musik, synger og spiller paa Fløitrovers . . . Han gaaer med en stor sort Hund, som han har lært endeel Kunster. —

Studios: *Bredal*<sup>3)</sup> — som farer frem med en Fart og tager Hatten af hvert Øieblik — hans Fader var (Borgemester) *Bredahl* i Bergen, hans Søster givt med General Kr: Commissr og Deput: *Grove*<sup>4)</sup>; bemeldte *Bredahl* har Pension. —

I Aaret 1803, 4 ell: 5 begyndte Mandfolk at frie i Adresseavisen; sammesteds i de Nummere som udkom d: 31 Aug: og 1 Sept: 1808 findes de første Avertissementer fra Fruentimre som beile. —

24 Dec. 1808.

Mit Embede har ofte været mig en Modgangs Skole. Jeg

<sup>1)</sup> Fiskebensfabrikør og Brygger.

<sup>2)</sup> Se Fr. Thaarup „Kjøbenhavns Mærkværdigheder“ 1821, hvor der siges, at dette Lysthus blev nedrevet, fordi det var brøstfældigt.

<sup>3)</sup> Maa være *Nordahl*.

<sup>4)</sup> *Carl Frederik Grove*, f. 1758 † 1829 (jfr. Biogr. Lex.) g. m. *Gedske Cathr. Nordahl*, Datter af Præsident i Trondhjem *Peter Tønder Nordahl*.

takker Gud for denne Modgangs Skole; thi den har bidraget meget til at danne, skiærpe, *modne* min Forstand. Denne *Skole-Tid* har varet 6 Aar og 10 Maaneder.

---

## Udsigt over en Del af Brevstoffet i Jens Bircherods Dagbøger.

Ved Cand. mag. **Carl S. Christiansen.**

(Shuttet).

### II. Breve til og fra biskop Jens Bircherod.

1702, 4 jan. Professor Hans Steenbuch beder (J. B.) efter ordre af rector magnificus at være en enke behjælpelig med at få sine penge af Oluf Trans. Kiøbenhavn. [1702, jan.]

—, 18 jan. Knud Landdorff svarer (J. B.) på hans brev af 21 dec. om konsumtionen i Odense og gejstlighedens del i denne, fortæller, at bispen er kommen hjem fra Kiøbenhavn med håb om et godt udfald af sin sag [med stiftsprovst Jørgen Karstens], at landsdommer Luxdorff var død, og Rosvinge kommen i hans sted, at sagen mod Søbøtker<sup>1)</sup>, som sad i arrest, kom for om 8 dage, at renteskriver Matthiis Rasmussen var bleven landcommissarius ved landmilitzen i Sieland og Fyen, og at der kommer en ny forordning om landmilitzen, samt at der var kommen ordre til amtsforvalteren og tolderen om at udbetale til en del i byen de penge, de havde forstrakt regeringen med. Odense. [1702, jan.]

—, 12 apr. (J. B.s) erklæring til kongen i anledning af Jens Godsens ansøgning, hvori han bekræfter dennes præstekalds slette beskaffenhed, men fraråder at forene Siøring kald dermed, da det har Torsted som anneks, og én mand umuligt kunde betjene 4 sogne; derimod anbefaler han Jens Godsen til forflytning til Siøring, når det bliver vakant, eller et andet bedre kald. Aalborg. [1702, apr.]

---

<sup>1)</sup> Justits- og kammerråd Hans Jacob Søbøtker, told- og konsumtionsdirektør i Danmark, blev arresteret d. 30 nov. 1701 på grund af urigtighed ved hans administration.

—, 22 apr. (J. B.) beder i anledning af præstens i Sindal, Palle Hansen Morsbergs, død, friherreinde Juul, baron Jens Juuls datter, som havde jus patronatus, om, at hun vil kalde en ugift person, for at hans øjne enten kan falde paa enken eller den ugifte datter. Aalborg. [1702, apr.]

—, 7 juni. (J. B.s) svar på Møens navigationsskoles direktørs skrivelse af 21 marts, hvori han lover så hurtigt som muligt at lade den modtagne kollektbog gå rundt hos stiftets gejstlige. Aalborg. [1702, juni.]

—, 7 juni. (J. B.s) gensvar til assessor og professor Oluf Worm angående en herr Foss, som ønskede exspectansbrev på mag. Wares embede ved Aalborg skole og var anbefalet B. af Worm, hvori han råder ham til at holde denne tilbage, da Ware endnu ikke var ældre, end han godt kunde forestå sit embede. Aalborg. [1702, juni.]

—, 17 juli. Esdras Marcus Lichtensteins skrivelse til [J. B.] i anledning af, at kong Frederik IV havde givet tilladelse til, at der i hans riger måtte indsamles til en luthersk kirke i Irland. Haunia. Lat. [1702, juli.]

—, 18 juli. Mag. Joh. Dorschæus anbefaler Lichtensteins brev til [J. B.] og beder, at bispem, som det var sket i Siælands stift, på synoden vil foreslå provsterne at forestå indsamlingen gennem deres præster, for at omkostningerne kan spares på en person til at foretage kollekten. Hafnia. [1702, juli.]

—, 22 juli. (J. B.s) skrivelse til kammerkollegiet i anledning af, at amtsforvalteren i Thisted havde ladet degneboligen i Senels i Hillerslef herred, der var opført for kirkens midler, bortsælge ved auktion på grund af resterende skatter fra den forrige degns tid. Aalborg. [1702, juli.]

—, 9 aug. (J. B.s) ordre til sognepræst Gravers i Assels om sammen med herr Lauridz Bergendal i Frøslef og herr Jens Jegind i Thebring som assessorer at dømme i en sag mellem provsten Madz Schytte og sognepræsten i Wegersleb og Blidstrup, Jens Iversen Hoist. Aalborg. [1702, aug.]

—, 24 okt. Christopher Bartholin til Kaas, landsdommer i Nørrejylland, i stiftsbefalingsmandens fraværelse og (J. B.) gør

vitterligt, at de efter kongens vilje har skødet og bortfæstet en plads i s. Botulphi kirke til købmand i Aalborg, Anders Jensøn Høy, for dér at lade indrette et nyt pulpitur og stolestæde til ham selv, hustru og børn. Aalborg. [1702, okt.]

—, 28 okt. Professor Otto Sperling anbefaler candidatus theologiæ [Rasmus Teilgaard], fremtidig præst i Aalborg stift, som havde været huslærer hos Rantzov, til (J. B.) og beder om oplysning om mønter, om begravelser og om lærde kvinder i hans egn. Hafniæ. Lat. [1702, nov.]

—, 27 nov. (J. B.s) svar på Otto Sperlings brev af 28 okt., hvori han meddeler, at den præst, den af Sperling anbefalede Rasmus Theilgaard skulde afløse, var i bedste velgående og nylig havde giftet sig, og skriver om mønter, om „Liden Kirstin“s begravelse på Vestervig kirkegård og om lærde kvinder. Alburgi. Lat. [1702, dec.]

—, 2 dec. (J. B.) beder Otto Sperling, dersom hans brev kom i „Novi litterarii orbis Balthici“, passe på, at hans navn skrives, som det er, Joannes eller Janus, og ikke aspireret, og at vise Arna Magnæus et medfølgende brev med munkebogstaver og bede ham udfylde Indholdet, hvor der var huller, og rette, hvor han havde læst galt. Alburgi. Lat. [1702, dec.]

—, 9 dec. (J. B.s) gensvar på rentekammerets skrivelse af 28 nov. om indlevering af præsternes tiendebøger til amtstuerne, hvori han udtaler, at de næppe var i orden, men han skulde gøre sit bedste, især hvis han måtte vente til næste landemode. Aalborg. [1702, dec.]

—, 23 dec. Professor Otto Sperlings svar på (J. B.s) breve af 27 nov. og 2 dec., hvori han udtaler sin fra B.s afvigende anskuelse om en mønt, gør sine bemærkninger om de kvinder, Bircherod har regnet blandt de lærde, og sender ham munkebrevet tilbage med egne rettelser, da Arna Magnæus endnu var på Island, samt spørger, om han gennem ham af Peder Diurschytt kan få titlerne at vide på de bøger, Elizabeth Bryske har sammenskrevet. Hafn. Lat. [1702, dec.]

1703, 16 jan. Henrich Hierild takker (J. B.) for, at han har betroet ham rektoratet ved Tisted skole, udtaler sin tilfreds-

hed med at give sin formand halvdelen af første års indtægt og omtaler Mollerups sags vanskelighed<sup>1)</sup>. Kiøbenhavn. [1703, jan.]

—, 17 jan. Envold Nielssen Biergegaard meddeler (J. B.), at han har fået regning fra Thisted amtstue på den af ham ved auktion købte degnebolig i Sendels, og spørger, om kirken vil beholde den, og hos hvem han vil kunne erholde de derfor udlagte penge. Kiølbygaard. [1703, jan.]

—, 22 jan. (J. B.s) skrivelse til Aalborg stifts provster og præster med kollektbogen for den lutherske kirke i Dublin. Aalborg. [1703, jan.]

—, 27 jan. Professor Otto Sperling skriver til (J. B.), at han gennem studiosus Hierrild har modtaget hans breve af d. 10 og 17 jan., fortsætter om mønterne, beder om oplysninger angående Anna Marg. Bredal og fremsætter sin mening om nogle mønter, som B. havde sendt ham til undersøgelse. Hafniæ. Lat. [1703, febr.]

—, 1 febr. Envold Nielsens brev til (J. B.) angående Sendels degnebolig, for hvilken han istedetfor penge gerne vil modtage lige så meget hartkorn af Wigsøe kirkegods i Hunstrup by. Kiølbygaard. [1703, febr.]

—, 17 febr. (J. B.s) sendebrev til Aalborg stifts provster angående kollekten til navigationsskolen. Aalborg. [1703, febr.]

—, 22 febr. (J. B.) lykønsker mag. Søren Lintrup i anledning af hans forfremmelse fra Bergen til regensprovst og anbefaler overbringeren af brevet, Niels Søfrensen Lunge, til det kgl. bord i kommunitetet og Hans Nielsen Riber til det samme samt til bolig på regensen. Aalborg. [1703, febr.]

—, 24 febr. Frants Thestrup [sognepræst ved Helligånds-kirken i København] anbefaler mag. Hans Rostorp [præst i Agersborg i Hanherred] til sin svoger (J. B.) og beder ham intercedere til kammeret for sin svoger, assessor Peder Nielsøn Mollerup på Westervig, der havde en sag angående en kirkeblok. Hafniæ. [1703, marts.]

—, 24 febr. F. C. Rodriguez anbefaler forhenværende personal kapellan og collega 2 classis ved byens skole, mag. Hans

---

<sup>1)</sup> Se brev af 24 febr. samme år.

Rostorp, der på grund af sin tjeneste i flåden havde fået præstekald i Aalborg stift, til (J. B.) Naschov. [1703, marts.]

—, 26 febr. Arngrim Widalin anbefaler overbringeren af brevet, mag. Hans Rostrup, der havde fået kald i Aalborg stift, til (J. B.) og skriver, at han er træt af skoleslidet og ønsker et præstekald i B.s stift, hvorfor han beder denne, når noget tilbyder sig, anbefale ham til oversekretær Wibe. Naschou. [1703, marts.]

—, 3 marts. Thøger Reenbergs brev til (J. B.) i anledning af, at justitsråd Rostgaard tænkte på at udgive Anders Bordings danske vers, hvori han beder denne sende Rostgaard underretning, om der fandtes noget af Bordings skrifter, som ikke stod opført i medfølgende katalog; han vidste, at der fandtes noget af den sal. mands „tøj“ i sal. Niels Steenstrups<sup>1)</sup> gemme. Lynstrupgaard. [1703, marts.]

—, 7 marts. (J. B.s) kaldsbrev til Christopher Blymester på rektoratet i Thisted skole efter Henrich Hierild, som var kaldet til konrektor ved Københavns skole. Aalborg. [1703, marts.]

—, 20 marts. Søren Lintrup takker (J. B.) for lykønsningen i anledning af hans udnævnelse til regensprovst, som dog kun er foreløbig, udtaler sin utilfredshed med disciplina og *εὐραξία* på det kgl. convictorium, lover, at de anbefalede personer skal ligge ham på sinde, men han kan ikke straks skaffe dem plads på grund af baccalaurii store mængde, anmoder ham om at meddele sig litterære nyheder fra Aalborg by, da han korresponderede til Collectores novorum literariorum maris Balthici etc. Lubecenses, og udtaler den lærde verdens længsel efter Bircherods Dania literata. Kiøbenh. [1703, marts.]

—, 27 marts. Iver Brink, provst og sognepræst ved Holmens kirke, takker (J. B.) for de modtagne 200 rdl. til den danske kirke i London, håbende, at resten snart følger efter, beklager, at Sællands biskop og mag. Dorschæus fører proces med hinanden, omtaler, at dronningens overhofmester, gehejmeråd

---

<sup>1)</sup> Denne var præst i Øsløs.

Ahlefeld, sikkert bliver præses for kammeret, og at Otto Krabbe har taget sæde i gehejmekollegiet. Hafn. [1703, apr.]

—, 15 apr. Tøger Reenberg takker (J. B.) for hans lykønskning og den kærlighed, han altid havde haft til hans salig broder, samt for de lovede herr Anders Bordings efterladenskaber, fortæller, at han har talt med Peter Steenstrup, som ytrede, at papirerne var blevne adsplittede efter faderens død; dog vilde han endnu en gang skrive ham til. Lyndrupgaard. [1703, apr.]

—, 24 apr. Peder Terpager takker (J. B.) for tilsendte designatio Ripensium, som meget vil lette hans forehavende, beder om underretning om de 3 kronede løver i Ribes våben og beretter om, hvad han ejer af Bordingiana, som han ønsker forøget, og at det er bleven fortalt ham, at der skulde være sange af Bording over alle søndages og festers evangeliske tekster, hvilke, han mener, måske snarere er af broderen Lauridz Bording, af hvis vers han havde nogle. Ribe. [1703, apr.]

—, 25 apr. Christopher Bartholins og (J. B.s) skrivelse til forvalter Friis på Lindenberg i anledning af, at denne på sit herskabs vegne nægtede at betale for Sønder- og Nørre Tranders kirker de penge, som efter forordning af 14 aug. 1702 skulde betales af Aalborg stifts kirker til genopbyggelse af den afbrændte præstegård i Hjøring, idet han skød sig hen under, at kirkerne hørte til Viborg stift. Aalborg. [1703, apr.]

—, 1 maj. Peter Fogh giver (J. B.) oplysninger om Anne Marie Bredal, mener ikke, at der i hans egn bliver stort udbytte for Rostgaard [af Anders Bordings vers], og omtaler rådmand Hans Benditsens søn, Anders Harding, på det bedste. Aarhus. [1703, maj.]

—, 12 maj. Professor Otto Sperling undrer sig over, at han så længe ikke har hørt fra (J. B.), og anbefaler lægen dr. Chemnitz, som skulde til Aalborg, til ham. Hafniæ. Lat. [1703, maj.]

—, 22 maj. Jacob Gortfried Becker anbefaler lægen dr. Michael Friderich Chemnitz de Stromberg, en fætter af dr. Franchenau fra Straszburg, til (J. B.) og meddeler ham, at dr. Reen-



berg fra Wiborg for 3 dage siden har trolovet sig med Karen Luia, dr. Luias datter, enke efter Hane. Odense. [1703, maj.]

—, 22 maj. O. Tott takker på sin moders vegne (J. B.) for, at han anbefalede Henrich Thomessen Bech til medtjener ved Bodum og dets anneks, og anbefaler ham til bispens gunst, såfremt herr Jacob i Helligsøe formedelst hans ulovlige forhold imod hans hustru skulde blive dømt fra sit kald. Bodum Bispegaard. [1703, maj.]

—, 5 juli. Fru Elisabeth Sophia Rantzow beder (J. B.) om, at hendes børns skolemester må få deres gamle degns plads i Bidsted, når denne dør. Tanderup. [1703, juli.]

—, 31 aug. (J. B.s) skrivelse til enhver af provsterne i Aalborg stift om erlæggelse af udgifterne for gejstlighedens privilegiers bekræftelse og angående en kollekt til en trængende ifølge kongebrev. Aalborg. [1703, aug.]

—, 20 nov. Søren Lintrups brev til (J. B.), hvori han takker for den tilsendte catalogus præpositorum communitatis og omtaler en del af forskellige påtænkte litterære foretagender. Kiøbenhafn. [1703, nov.]

—, 25 dec. Knud Redtz beder (J. B.) om at benådigede hans bonde fra Haversslef by, Christen Ibsens, vanføre søn med en plads i hospitalet [i Ålborg.] Nørlund. [1703, dec.]

1704, 2 jan. Biskop Johan Braem beder (J. B.) i anledning af forordning af 24 dec. 1704 om cathedratici ligning imellem præsterne at underrette ham om, hvorledes det forholder sig med cathedraticum i hans stift. Aarhues. [1704, jan.]

—, 29 marts. Biskop Christian Rudolph Müller takker (J. B.) for hans lykønskingsbrev af 8 marts i anledning af hans udnævnelse til biskop i Fyen. Kiøbenhafn. [1704, apr.]

—, 31 aug. Knud Landdorps brev til (J. B.), hvori han omtaler provst Berndt i Hesselagers død, som skulde succederes i provsteembedet af mag. Jens i Gieslef, da herr Hans i Gudbiert ikke vilde, og i præsteembedet af Hans Ruman Frederichsen Monrad, som var bleven ordineret sammen med Søfren Thomesen, som skulde være kapellan pro persona i Nachskov; d. 15 aug. døde mag. Hans Lihme, sognepræst i Middelfart og provst i Vends

herred, og der menes, at herr Peder Føns, der var gift med dr. Lujas mellemste datter, skal succedere ham i provsteembedet; den ny biskop havde fået forbedret sin indtægt, men måtte muligt høre ilde derfor, især hos adelen; hvad det blev til med dommen i sagen mellem Kingo og Karstens, kunde han ikke sig; Rosenvinge derimod var bleven frikendt for Clerqvæs tiltale og præ-tensioner. Odense. [1704, sept.]

—, 8 okt. Christopher Bartholins og (J. B.s) erklæring i anledning af Christen Christensens ansøgning til kongen om at blive lem i Aalborg hospital. Kaas. [1704, okt.]

—, 6 dec. J. S. Lintrup ønsker af (J. B.) diptycha Alburgiana, som han erholder dem fra andre stifter for at sætte dem i „Novi literarii“, spørger, om han sammesteds må gøre offentligheden forhåbning om en Dania literata fra B. og beder ham anbefale ham til godtfolk i stiftet, da han har besluttet at blive ved akademiet og modtage folks børn i sit hus til inspection og manuduction, samt meddeler litterære efterretninger, han har modtaget fra Upsala gennem Erik Bentzelius. Kiøbenhavn. [1704, dec.]

1705, 10 jan. Knud Landdorff giver (J. B.) underretning angående dennes fordring i boet efter kaptejn Scheels broder, udtaler som sin formening, at præsterne ikke kan komme til at svare  $\frac{1}{5}$  af deres tiende i skat efter den ny forordning, men at de, som på grund af deres ringe kald med en kongetiende er beneficerede, kan komme til at betale af den, meddeler, at bispens er rejst til Kiøbenhavn for at ansøge om fritagelse for skat, beretter om nogle forfremmelser og om stiftamtmand Schultes begravelse samt fortæller, at herr Niels i Gielsted var død, og at hans brodersøn (∴ Landdorffs) Niels Seebblatt skulde være bleven udnævnt til oberst af kurfyrsten af Pfalz. Odense [1705, jan.] Brudstykke hos Molbech, Bircherods Dagbøger s. 466.

—, 24 jan. Laurids Jensøn Gievning anbefaler (J. B.) sine børn, særlig den ældste, Søfren, om han kunde få et brød på landsbyen i bispens stift, og fortæller, hvorledes en for 20 år siden fik brev på hans kald, men døde, siden fik en anden et lignende og har haft det på 12 år, og nu fået konfirmation på

det, så han måtte vige for ham, skønt han havde ment at kunne holde ud, til Søfren kunde få det. Balsløv præstegård. [1705, febr.] Brudstykke hos Molbech, Bircherods Dagbøger s. 467 f.

—, 3 febr. Rektor Matthias Ancherson takker (J. B.) for at have gennemset et lille skrift og sender ham en designation over de præster, som blev ordinerede af hans fader. Fridericiæ. [1705, febr.]

—, 11 febr. Amtmand Arnold Dyssel klager på bøndernes vegne til kancelliet over, at en del præster og andre, som har tiender i fæste, tvinger bonden til at levere vinterrug, skønt han kun avler vårrug, og til at levere bygget større, end han selv avler det, samt over, at nogle præster ikke vil tage imod gadehusmændenes og deres hustruers høstdage, men lader sig betale 1 mark til 24 sk. for hver høstdag. Segelstrup. [1705, febr.]

—, 23 marts. Christopher Bartholins og (J. B.s) erklæring i anledning af amtmand Arnold Dyssels klage til kancellikollegiet, hvori de med hensyn til punkterne om rugen og bygget erklærer aldrig at have hørt tiendeyderne klage over sligt, hvorimod Dyssel i de sogne, hvor han har jus patronatus, skal have spændt bøndernes afgift højt, og angående gadehusmændenes høstdage har de heller aldrig fornummet sligt, om end måske en eller anden husmand godvillig kan have betalt præsten 1 marks penge for en høstdag. Aalborg. [1705, marts.]

—, 16 juni. Søren J. Lintrup takker (J. B.) for, at han har anbefalet hans hus i sit stift, men beklager, at han ikke i øjeblikket har et kammer ledigt i sit hus til den person, bispen omtaler, hvorimod han er villig til foreløbig at logere ham ind på regensen under sin særlige inspektion, og underretter ham om, at han på regensen har stiftet et litterært samfund med møder hver søndag. Kiøbenhavn. [1705, juni.]

—, 18 juli. Søren J. Lintrup meddeler (J. B.), at herr Kyng er bleven indlogeret på regensen, og at han nok skal sørge for ham på alle måder, takker ham for meddelelsen af Langebæks vita, underretter ham om, at P. Syvs „Danske boglade“ kun er A. Bartholins skrift de scriptis Danorum med rene blade imellem, hvorpå enkelte optegnelser, hvilken bog nu er i Knud

Clausøns besiddelse, at han har haft besøg af Terpager fra Ribe, som tilbød at meddele B. sine samlinger til en dansk boglade, og at han mener at kunne skaffe B. oplysninger fra Johannes Møller i Flensburg. Kiøbenhavn. [1705, juli.]

—, 30 juli. (J. B.s) skrivelse til provsten mag. Jens i Wang i anledning af, at en gammel kvinde i Jelstrup sogn ved én og samme altergang havde fået sakramentet to gange, hvilket formodentlig skyldtes, at præsten havde været *bene potus*. Alburgi. [1706, juli.]

—, 16 nov. Søren J. Lintrup takker (J. B.) for den sendte catalogus episcoporum, pastorum et rectorum Alburgensium og ønsker en lignende for Odense, beklager, at B.s hensigt at beskrive Ol. Rosenkrantzii vita er opgivet, ønsker oplysninger om B. Th. Bangii manuskripter, hvori skulde findes noget om Rosenkrantz; brevet er fuldt af litterære efterretninger og ender med et par bemærkninger om Kyng. Kiøbenhavn. [1705, nov.]

1706, 16 jan. (J. B.s) erklæring til kongen angående sognepræst Hans Jørgensøn til Haverslev og Bustrup, hvis hustru havde født 21 uger efter bryllupet, og som derfor efter loven skulde afsættes. Aalborg. [1706, jan.]

—, 23 jan. Christen Lawridsen Wellejus ønsker (J. B.) glædeligt nytår, fortæller om en samtale, som han har haft med enkedronningen i Haderslev, som gav ham et bæger ved afskeden, at deres bisps søn, herr Muus, er bleven kancellisekretær efter Rasmussens slette bortgang, at han frygter en ruptur formedelst Eutin, og omtaler præsten Jørgen Rafn i Fadrups sag, som havde slået sin tjenestekvinde. Lintrup. [1706, jan.]

—, 18 febr. Hans Allerup meddeler (J. B.), at han er kaldet til sognepræst ved Nicolai kirke i Varde i sal. Peder Toxens sted og saaledes bleven befriet for 12 års skoletjeneste og har ægtet toldereren Jens Berthelsen Taulous datter dér på stedet, og beder ham om at tænke på sig, om noget skulde forefalde til hans fordel i hans stift. Viborg. [1706, febr.]

—, 2 marts. Peter Fogh meddeler (J. B.), at Ludvig Pontopidan ikke kan sende noget eksemplar af broderens program over farbroderen dr. Eric, da han kun har ét, fortæller, at amt-

mand Glud ved en ulykkelig hændelse er kommen til at skyde sin hustru, Ingeborg Marie, Lawrids Bordings datter, fremsætter tvivl om året for Lawrids Pedersen Bordings død, som vist var bedstefader til Anders Bording, spørger, om det er skik i Aalborg stift at suspendere en degn, hvis hustru kommer for tidlig, til han får kgl. oprejsning, fortæller, at Sophie Amalie Gerstorff er død d. 2 febr., admiral Jens Rodsteens ægtefælle, og omtaler en biografi af Griffenfeld. Deres kapitelskøb er i år som det på Mors. Aarhus. [1706, marts.] Brudstykke hos Molbech, Bircherods Dagbøger s. 485.

—, 12 marts. Christen Matthisen Wittrups brev til (J. B.) i anledning af, at der gik rygte om krig. Ingstrup. Lat. [1706, marts.]

—, 25 marts. Lavrids Thura beder (J. B.) sende indlagte brev til hans broder<sup>1)</sup>, som var degn i Haverslev, meddeler, at han for 3 år siden blev kaldet fra den hollandske lutherske menighed til sognepræst ved vor Frue i Aarhus og provst i Ning herred samt assessor i konsistorialretten — hans fader levede vel — og omtaler et bryllup mellem mag. Lemvig og hans kones søster, som skal finde sted, før mag. Bircherod rejser til sin bispestol i Norge. Aarhus. [1706, marts.]

[—, 17 maj.] [1706, maj.] Molbech, Bircherods Dagbøger s. 489.

—, 27 maj. Søren Lintrup beklager sig for (J. B.) over Collectores Lubecenses sendrægtighed, ønsker en series episcoporum Othenianorum, meddeler, at Arna Magnæus har købt Rosenkrantz' manuscripta, men at de ikke er til at få fat i, da han stadig er på Island, taler om sine litterære ønsker, agter at udgive Orationes academias professorum Hauniensium et Soranorum paucas i 3 bind, hvormed han beder B. være sig behjælpelig, sender ham nogle akad. disputatser og giver ham efterretning om Jørgen Kyng, som ikke vil gå op til examen theologicum, før han er sikker på billige eksaminatorer. København. [1706, juli.]

---

<sup>1)</sup> Hans Michael Widsted.

—, 21 juli. Peter Fogh fortæller (J. B.), at han har været i Kiøbenhavn til sin søsters bryllup med en kommandørkaptejn i flåden, Daniel Wilster, og sender ham programmet over dr. Erik Pontoppidan; friherreinde Marselius skal begraves i domkirken. Aarhus. [1706, juli.]

—, 15 aug. Simon Jensen Samsing erindrer (J. B.) om hans løfte om at give ham et degnekald og fortæller, hvorledes han ved uærlighed fra provstens og præstens side i Kiøng havde mistet en forventet plads som vikar hos den derværende degn, og at han som følge deraf nu var uden eksistensmidler. Kiøbenhavn. [1706, aug.]

—, 18 aug. (J. B.s) brev til præsterne i Sønderherred på Mors i anledning af valget af en vikar for provst Matthias Schytte, som på grund af sin alderdom ønskede en sådan. Alburgi. Lat. [1706, aug.]

—, 20 aug. (J. B.s) erklæring til kongen efter ordre af 31 juli i anledning af, at sognemændene af Helligsøe og Giettrup menigheder i Thye d. 22 juni havde indgivet klage over deres præst, Jacob Søfrensen Skive, hvori han udtaler, at det ikke kan nægtes, at herr J. Skive jo er af et „malicieuse og arrigt gemyt“, hvorfor han ogsaa havde irettesat ham, men at han har så mange hårde halse at drages med, som næppe i nogen anden menighed i landet findes, omtaler enkelte af deres beskyldninger og anbefaler at forflytte præsten til et andet kald, eller hvis det ikke kan ske, at lade beboernes klagemål komme for retten. Aalborg. [1706, aug.]

—, 23 aug. Søren J. Lintrup anbefaler Peter Holm til (J. B.s) bevågenhed, forespørger, om han skulde besidde noget usædvanligt vedrørende Samsøprovsten Hans Svannings levned, såsom han vilde udgive hans Theologia Senecæ med en fortale, og omtaler herr Kyngs fremskridt. Kiøbenhavn. [1706, sept.]

—, 27 aug. M. Schytte, provst i Sønderherred på Mors, betegner efter (J. B.s) opfordring mag. Meldal som sin afløser som provst. Karby. Lat. [1706, sept.]

—, 31 aug. Sognepræst Graver Christensen Assels til-

træder Matthias Schyttes forslag. Asselsi, prid. calend. sept. Lat. [1706, sept.]

—, 31 aug. Sognepræst Niels Eriksen Gerner foreslår ligeledes Christian Meldal til provsteembedet. Lørslovix. Lat. [1706, sept.]

—, 1 sept. C. Meldal stemmer på Graver Assels. Neocop. Mors. Lat. [1706, sept.]

—, 2 sept. Knud Spormann stemmer på C. Meldal. Frøslef. Lat. [1706, sept.]

—, 3. sept. Jens Jegind stemmer på C. Meldal med uvilje. Tebringæ. Lat. [1706, sept.]

—, 20 sept. (J. B.s) skrivelse til Jerslev herreds præster om valget af en ny provst i stedet for afdøde Anders Hals. Alburgi. Lat. [1706, sept.]

—, 23 sept. Sognepræst Frans Laurids Hiort, der på grund af alderdom og svagt syn ikke selv vilde være provst, stemmer for Hans Butz til provst i Jerslev herred. Wrenstedensi. Lat. [1706, sept.]

—, 24 sept. Mogens Wingaard sender første del af sin fordanskede Curtius, decideret til bisperne, til (J. B.) og beder ham anbefale den på det bedste, at det parti eksemplarer, han sender herr Dalgaard, kan finde afsætning, og anden del, som er færdig til trykken, snart følge efter. Hafniæ. [1706, sept.]

—, 24 sept. N. Iversen stemmer på Hans Butz. Tolstrup. Lat. [1706, sept.]

—, 25 sept. J. P. Kildelund stemmer som de foregående. Brøndisl. orient. Lat. [1706, sept.]

—, 25 sept. H. Klein bifalder den samme. Jerslevix. Lat. [1706, sept.]

—, 25 sept. Peder Brøndlund giver Hans Budtz sin stemme. E curia mea pastoralis Latipaludana. Lat. [1706, sept.]

—, 26 sept. Hans Budtz undskylder sig med alderdom og svaghed og beder (J. B.) vælge en anden til provst. Lunderager. Lat. [1706, sept.]

—, 27 okt. Henrich Gültzaws skrivelse til (J. B.) i anledning af, at han havde hørt, at denne vilde anlægge et bog-

trykkeri, hvorfor han tilbyder sin tjeneste med hensyn til anlæggelse og driften af en papirmølle og anbefaler en bogbinder. Flensburg. Tysk. [1706, nov.]

—, 2 nov. Ludvig Winslow takker (J. B.) for hans brev af 2 marts, beklager, at han ikke kan meddele ham noget om sin broders studier i Paris, men fortæller, at han har en Stenonii vita under hænder, hvoraf han sender Bircherod udskrifter, omtaler sin faders skrivekalendere, sine egne litterære foretagender og andres om samme æmne (De monasteriis Daniaë) samt Hvitfelds og andres kronologiske fejltagelser, i hvilken anledning han beklager de mange fejl, der findes i folioudgaven af Hvitfeld fremfor i kvartudgaven. Kiøbenhafn. [1706, nov.]

—, 28 dec. Uddrag af Søren J. Lintrups brev til (J. B.), forsåvidt det omhandler litterære forhold, og med en efterskrift om nogle „pietisters“ fængsling i Christiania. Kiøbenhavn. [1707, jan.]

—, 29 dec. (J. B.) ønsker storkansler grev Reventlov glædeligt nytår og anmoder om, at Aalborg reformertes ansøgning om at holde egen præst og gudstjeneste må blive afslået, idet han fortæller, at en vinhandler Geraud allerede havde forskrevet en calvinsk præst til byen og modtaget ham i sit hus, og at der anden juledag var bleven holdt gudstjeneste på en gård 2 mil fra byen, men i et andet stift, fordi han havde fået borgmestrene til at forbyde sligt i selve byen i julen. Aalborg. [1706, dec.]

1707, 4 jan. Storkansler grev Reventlow takker (J. B.) for hans gode ønsker i anledning af det nye år, ønsker ham det samme til gengæld og lover at foredrage hans majestæt de reformertes forhold. Kiøbenhafn. [1707, jan.]

—, 18 jan. (J. B.s) erklæring til kongen i anledning af sogneprest til Wegersleb og Blistrup på Mors, Balthasar Nissens, ansøgning om at få Karbye kongetiende i fæste, som for tiden var bortfæstet til herr Jens Iversen Holst, tidligere præst i Wegersleb, hvori han tilråder at lade herr Holst beholde tienden, der tilhørte Nykiøbing hospital og af direktørerne var bortfæstet til ham på livstid. Aalborg. [1707, jan.]

—, 18 jan. J. S. Lindtman og S. Weber, forstandere for



den evangeliske kirke i Maastricht, takker (J. B.) for hans virksomhed i hans stift for kollekten til deres skole. Maastricht. Tysk. [1707, jan.]

—, 29 jan. Frederik IV befaler justitsråd Bartholin i stiftamtmandens sted og (J. B.) i anledning af dennes skrivelse om de reformerte i Aalborg at erkjendige sig om stedet, hvor de havde holdt gudstjeneste, og give indberetning derom samt se til, at de ikke foretog sig noget imod loven og andre kgl. forordninger om de reformerte. Kiøbenhavn slot. [1707, febr.]

—, 12 febr. C. Bartholin og (J. B.s) rapport til kongen, hvori de meddeler, at de reformerte holdt deres sammenkomst og kommunion på Lundbeck efter tilladelse af friherreinde Rüsensstein, idet hendes mand, oberst Gregers Daa, ikke var hjemme, at Elie Geraud endnu husede præsten, og der om søndagen hemmeligt holdtes prædiken i hans hus, hvorfor de ønsker, at kongen vil befale, at der forkyndes præsten, og dem, der huser ham, at han ufortøvet skal drage bort fra byen under straf for ham og dem, som længer huser ham. Aalborg. [1707, febr.]

—, 14 febr. Kommercekollegiet beder i anledning af Elie Gerauds ansøgning af 29 jan., om de franske flygtninge måtte holde en reformert præst og have fri religionsøvelse, da de så vilde anlægge en uldfabrik, Aalborg magistrat om at give sin mening tilkende og skaffe nærmere oplysninger om deres antal, profession, midler og opholdssted. Commerce-Colleg. [1707, febr.]

—, 2 marts. (J. B.s) skrivelse til gehejmeråd Niels Bentzon i anledning af kommercekollegiets forespørgsel til Aalborg magistrat om de reformertes forhold, hvori han hævder, at den kgl. anordning „om manufakturer“ kun indrømmer tilladelse til at beholde sin religion, ikke til at øve den offentligt og holde præst, og beder indstændigt gehejmeråden arbejde for, at de ikke erholder deres forlangende opfyldt; ti tillodes sådant, vilde den reformerte religion med tiden få overhånd i byerne. Aalborg. [1707, marts.]

—, 5 marts. Jens Rosenvinges brev til hans morbroder (J. B.), hvori han underretter denne om, at salig herr Anders i

Søby var efterfulgt af Jacob Tage, sender ham en kopi af et afladsbrev på pergament, der havde været brugt som omslag om Lumbye bylov, hvorfor det var skident og utydeligt; det var reddet, idet der 1706 d. 22 okt. var udgået ordre fra stiftamtmanden og bispen til præsterne om at indsamle antiquiteter, og bispens famulus Povel Schytte havde lovet ham at måtte udskrive, hvad der indkom, hvilket han vilde sende sin morbroder; han forespørger denne om, hvad der var blevet af de antiquiteter, som var indsendte i følge forordning af 1667, om de fandtes i Peder Resens Atlas Danicus; han havde hørt, at morbroderen vilde fortsætte Molleri Bibliotheca. Han havde 2 latinske taler af 17 og 21 nov. 1706, hvori kongen af Sverig lykønskede Stanislaus af Polen; han beder morbroderen om oplysning angående nogle mønter fra 1543 og 1550, prægede af Hamburg, Lübeck, Wismar og Lüneburg, fortæller om en kammerjunker Ahlefelds død, søn af gehejmeråd Ahlefeld i Holsten, at man ventede generalløjtnant Rantzov til byen, der vilde til Braband, og andre nyheder. Odense. [1707, marts.]

—, 9 marts. (J. B.) erklærer efter opfordring af mag. Sixtus Aspach, sognepræst til vor Frue i Aalborg, at ansøgeren Friderich Langebek var af sin fader, den forrige Sognepræst. Jacob Langebek, antaget til personal kapellan, hvilket han var vedblevet at være under Aspach, uden at denne trængte til hans hjælp; men da han foruden sig selv havde to vanvitige brødre at forsørge, var det at ønske, om han kunde beforders til et andet sted til lettelse for Aspach og til bedste for ham selv, at han lettere kunde forsørge sig og sine. Aalborg. [1707, marts.]

—, 5 apr. (J. B.s) skrivelse til præsterne i Børglum herred om at vælge en vikar for herredets provst Albert Christensen, som kunde følge ham i embedet efter hans død. Alburgi. Lat. [1707, apr.]

—, 6 apr. (J. B.) takker storkansler grev Konrad Reventlov for hans understøttelse i sagen med de reformerte, hvis præst i følge kgl. befaling af 19 marts havde maattet forlade Aalborg d. 1 apr. efter et ophold af 15 uger. Aalborg. [1707, apr.]

—, 10 apr. Albert Christensen ønsker til vikar og efterfølger i provsteembedet i Børglum herred provst Christen Splid i Olsdorph. [Volstrup.] Lat. [1707, apr.]

—, 11 apr. Jens Johan Stenfeldt vælger ligeledes Christen Splid. Albecæ. Lat. [1707, apr.]

—, 11 apr. Jacob Peder Brun stemmer på Christen Splid. Ex Scheve. Lat. [1707, apr.]

—, 12 apr. Gunde Torup bifalder den samme. Burglum. Lat. [1707, apr.]

—, 12 apr. Præsident, borgmester og råd i Bergen sender (J. B.) en kopi af en kgl. bevilling, ifølge hvilken bækken må udsættes overalt i Danmark og Norge foran kirkedørene til indsamling af penge til nogle fattige matrosers rançon, som med et af Bergens skøtskibe var blevne opbragte og førte til Algier i slaveri, og beder ham sende de indkomne penge til Severin Seehusen i deres by. Bergen. [1707, maj.]

—, 13 apr. Christen Peder Splid mener, at der findes dem, der er mere værdige end han, og nævner Peder Holst og Melchior Hiardemaal med håb om, at biskoppen vil give en af dem sin stemme. Lund. Lat. [1707, apr.]

—, 13 apr. Ejler Stampe stemmer på Melchior Hiardemaal. Torslef. Lat. [1707, apr.]

—, 14 apr. Jens Anders Snebang stemmer på Melchior Hiardemaal. Understed, nocte inter 13 et 14 apr. hora 2da. Lat. [1707, apr.]

—, 14 apr. Melchior Hiardemaal stemmer på Peder Holst. Sebnæ. Lat. [1707, apr.]

—, 14 maj. (J. B.) bevidner, at sognepræsten til Hvidberg, Ørum og Lodberg i Thy, Anders Christensen Skive, er død, og anbefaler ansøgeren Hans Ramløse, hvis fader, mag. Hans Ramløse, var kong Christian V.s feltpræst og blev fanget ved Lund, men siden præst ved vor Frue i Aalborg. Aalborg. [1707, maj.]

—, 14 maj. Kaptejn Gottfried Sommers klage til oberst Rosenaver over sognepræst mag. Knud Spormann, som havde nægtet at tage ham til Alters. Mollerup. Tysk. [1707, maj.]

—, 24 maj. Biskop Christian Rudolph Müller sender (J. B.)

den kgl. bevilling på bækkeners udsættelse foran kirkedørene til indsamling af penge til Nykiøbing latinske skoles ombyggelse og beder ham fremskynde indsamlingen og sende ham pengene. Odense bispegård. [1707, juni.]

—, 8 juni. Mag. Christian Meldal meddeler kaptejn Gottfried Sommer, at hans klagemål til oberst Rosenawer over mag. Spormann var kommen over bispen til ham for at indhente Spormanns erklæring, men da bispen ønsker, at de forliges, og Spormann er villig til at give tilfredsstillende svar, da det hele beror paa en misforståelse, opfordrer han ham indstændigt til at forlige sig med denne. Nykiøbing. [1707, juni.]

—, 9 juni. Kaptejn Sommer svarer provst Meldal, at han vil afvente sin ret, men beder ham om bistand til uden ærgrelse at kunne forrette sin andagt og skrifte på et andet sted i kompanidistriktet. Møllerup. Tysk. [1707, juni.]

—, 12 juni. Mag. Knud Spormanns erklæring til oberst Rosenawer, hvori han forsikrer ikke at have vidst, at kaptejn Sommer vilde til alters den dag, og ivrigt at have søgt at forsones sig med ham. Frøslef præstegård. [1707, juni.]

—, 25 juni. (J. B.s) erklæring til kongen angående et almissekolehus' indretning i Aalborg, hvori han udtaler, at et sådant skulde vel eragtes gavnligt og nødvendigt „til at forhindre den udyd og grove vankundighed, i hvilken gemene pøbel her på stæden lader deris børn og ungdom opvoxe“; men han anser det ikke for rigtigt at anvende alle byens fattiglegater derpå, hvorfor han tilråder at undersøge, hvilke der billigt kan benyttes, og mener, at disse i forbindelse med de omtalte accidensintrader vil være tilstrækkelige. Aalborg. [1707, juni.]

—, 26 juni. Major P. E. Motzfeldt anbefaler sin huslærer Friderich Vilsbech til sin svoger (J. B.) til kapellaniet i Sæby og beder ham som en god morbroder for børnene at skaffe en lærer til dem i stedet for Vilsbech. Nipstrop. [1707, juni.]

—, 8 nov. Kgl. konfessionarius Peder Jespersen beder (J. B.) om en attest om herr Frantz Arctanders forhold, hvem han vilde anbefale til kongen til forfremmelse, og henstiller ham forøvrigt til bispens bevågenhed. Kiøbenhavn. [1707, nov.]

—, 16 nov. (J. B.s) svar til kgl. konfessionarius angående Frantz Arctander. Aalborg. [1707, nov.] Brudstykke hos Molbech, Bircherods Dagbøger s. 525 f.

—, 23 nov. (J. B.s) svar til justitsråd Bilde til Bangsbo på hans anbefalingsbrev af 5 nov. for student Christen Basballe til stipendium Schelianum efter Jørgen Povelsen Kyng, hvori han beder sig undskyldt, da han har lovet det til en anden, og hævder, at Otthe Skeels arvinger ikke længere havde ret til at råde over, hvem der skulde nyde det. Aalborg. [1707, nov.]

—, 23 nov. Biskop Jens Bircherod skriver til sin fætter (J. B.), at han har været paa visitats i Raabygdelaget, Øfre Tellemarcken og Nedernæs, tilbagelagt 96 mil i 10 Uger; han har stadig redet; vinteren har været mild; sæden staar godt — kornpriser —; for otte dage siden sejlede en hollandsk flåde på over 200 skibe fra Flecherøe, som samles dér for konvoyernes Skyld; en Spaniefarer fra Christiansand forgik med en Ladning til over 20000 rdl.; han havde været i Arendal, en lille by, men med over 40 skibe; de har fået en ny kommandør over galejerne, schoutbynacht Neubour, som ønskede at få fregatter dertil; familieefterretninger; han sender et anker multebær med en skipper, som sejler til Thisted; klager over byens skoles slette tilstand under rektor mag. Tobias. Christiansand. [1708, febr.] Brudstykke hos Molbech, Bircherods Dagbøger s. 530.

—, 29 nov. Peder Jespersøn takker (J. B.) for hans meddelelse om Frantz Arctander, meddeler, hvorledes han tænker at kunne bringe ham på fode igen, og beder — i en efterskrift — om en kopi af herr Anders Matthisøns legat til hospitalspræsten [i Ålborg], da der er pålagt ham en kommission angående de fattige. Kiøbenhafn. [1707, dec.]

—, 28 dec. (J. B.) skriver til dr. Peder Jespersøn om herr Frantz Arctanders forhold, sender ham en kopi af det omtalte legat og ønsker ham og hans hustru glædeligt nytår. Aalborg. [1707, dec.]

1708, 7 jan. Peder Jespersøn takker (J. B.) for efterretningen om salig Anders Matthisens legat til hospitalspræsten og lover at betale 260 slettedaler med et års rente for herr Frantz,

hvilke penge han vil sende med deres stiftamtmand; han takker Bircherod for det, denne har gjort for Frantz, og priser ham for hans optræden overfor kalvinisterne. Kiøbenhavn. [1708 jan.]

—, 21 jan. Oluf W. Worm takker (J. B.) for brev af d. 11 og meddeler at have afsendt de ønskede acta consistorialia med student Hans Riber, omtaler nogle kobberstykker og takker for 19 programmata til sin samling, idet han beklager sig over, at statsraad Vinding ikke vil låne sin ud, hvorefter B.s fader sammenskrev sin Academia Hafniensis; da han har fået lov til at aftrykke kobberpladerne i Atlas Resenii, men Riberpladen og kong Hans' epitaphium i Odense fattes, beder han, om det sidste måtte sendes ham, hvis B. havde det fra sin afdøde broder; han takker for oplysning om programmerne hos den ny nobiliterede herr Fogh; Arna Magnæus er endnu på Island, hvor der har været stor sygdom (ordinære småkopper?); han skal se, om han kan skaffe B. Annales Esromenses, af hvilket værk han besidder aftrykket af en kobberplade, nemlig Ogerii Dani et Rolandi sepulchrum, ut reperitur in fano s. Fari apud Gallos. Kiøbenhavn. [1708, jan.]

—, 6 febr. Lavrids Jensøn Gefning takker (J. B.) for det brød, denne har stillet hans søn i udsigt, forsikrer, at han er et skikkeligt menneske, og spørger, naar i foråret han må komme. Balsløv. [1708, febr.]

—, 14 febr. Konfessionarius Peder Jespersøn takker (J. B.) for hans velvillighed overfor Frantz Arctander med hensyn til en obligation, som denne havde udstedt til ham, forespørger ham angående 25 sdlr., som han havde hørt af Borneman, at hospitalspræsten ifølge kgl. befaling skulde have af collegis scholae, og meddeler, at deres stiftamtmand snart kommer. Hafn. [1708, febr.]

—, 10 marts. Frederik Rostgaard skriver til (J. B.) i anledning af, at han på afdøde Lodvig Pontoppidans auktion har fået genealogier over næsten alle vore adelige familier, samlede af Dyrskøtte, og da han var ifærd med at udarbejde storkansler Reventlows genealogi, hvilken familie han hos Dyrskøtte fandt

at være af to slags, beder han biskoppen skaffe ham oplysninger hos denne eller anbefale ham til dem, som havde fået hans mss. genealogica, at han kunde erholde oplysning. Han sender B. 2 exemplarer af sin *Deliciis poetarum Danorum*. Kiøbenhavn. [1708, marts.]

-, 25 apr. (J. B.) meddeler justitsråd Rostgaard, at Peder Dyrskøtte i Wensyssel var død næst forgangen år 13 okt. i sin alders 78 år, og skildrer hans kærlighed til og kyndighed i historie, genealogi og antiquiteter, fortæller, at Dyrskøtte ikke har meget optegnet om holstenske og tyske adelsfamilier, giver genealogiske oplysninger og omtaler en fejltagelse af Arild Hvitfeld i hans *historia regis Christiani II ad an. 1575*, idet han af to Reventlower har gjort én. Aalborg. [1708, apr.]

## Bidrag til Oplysning om Oprindelsen til Familien Richelieu i Norge og Danmark.

Af Direktør Ch. Delgobe.

Matriklen for Universitetet i Heidelberg nævner 1580 en *Balthasar Rihel* fra *Gelnhausen*, som nævnte Aar blev immatrikuleret der. — I Aaret 1663 blev *Johannes Daniel Rihelius* fra *Hanau* (altsaa samme Egn) immatrikuleret ved samme Universitet, hvor han ses at have studeret Theologi. Denne Notits i Forening med de Lente'ske Oplysninger, der ere lagte til Grund for Arkivfuldmægtig Thomles Anførelser i dette Tidsskrifts 2. Række, 5. Bind, S. 173 med tilhørende Stamtavle (jfr. ogsaa 3. R., III, S. 307), gjør det højst sandsynligt, at her netop er Tale om vor norske Richelieu.

Noget senere, 1668—1669, træffer man sammesteds *Johannes Henricus Rihelius* af Alzey som theologisk Student og Alumnus Collegii Sapientiae. Endelig nævner *Allgemeine Deutsche Biographie* en Række Bogtrykkere med Navn *Rihel* (*Richel*), der skal skrive sig fra Ehwiler i Rheinpfalz, hvorfra de 1468

udvandrede til Basel. De har senere floreret i Strassburg, Wittenberg, Rostock og Kiel.

Alt dette tyder paa Tilværelsen af en Familie *Rihel* eller *Richel*, lat. *Rihelius* eller *Richelius*, hvoraf en Gren fra Rhinbredderne er flyttet til Egnen *Hanau-Gelnhausen*.

Den til Danmark indvandrede *Johann Daniel Rihel-Richel-Richelius* blev formodentlig kjed af Theologien og byttede Kjolen med Munduren. Laa det da ikke nær for ham, der forøvrigt var reformeret, at pynte lidt paa Navnet og optræde i det fjerne Norden som *Jean Daniel de Richelieu*?

Hans Familie hed altsaa i Virkeligheden *Rihel* (eller *Richel*) og hans Fødested var *Hanau*, men Familien har oprindeligt været fra *Rhinpfalz* („Omegnen om Coblenz“).

Der er ingen Grund til at betvivle, at det er nok ham, som 1663 lod sig immatrikulere ved det reformerte Universitet i Heidelberg.

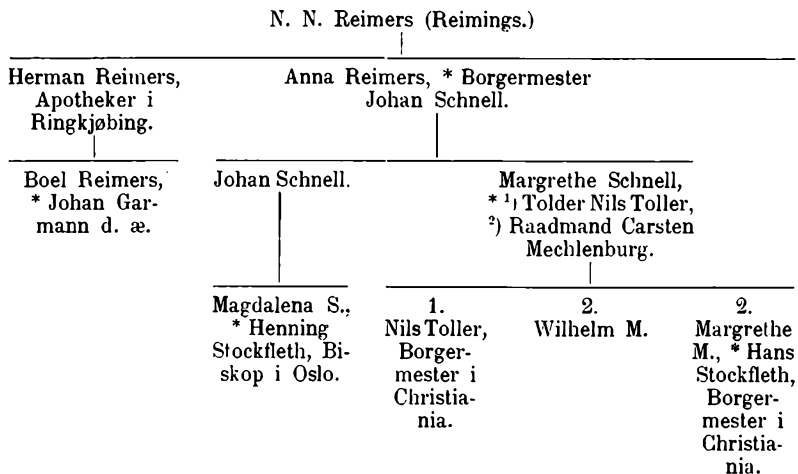
## Spørgsmaal og Svar.

### Spørgsmaal.

#### 1.

At der har bestaaet et nært Slægtskab mellem Familiene *Garmann*, *Mechlenburg*, *Stockfleth* og *Toller* synes at fremgaa af mange Ting, men jeg har hidtil ikke kunnet forklare mig, hvilken Forbindelse, der var mellem Familien *Garmann* og de øvrige her nævnte Familier. Jeg tillader mig derfor at forhøre, om der fra Danmark kan skaffes Oplysninger herom. Jeg har tænkt mig, at Boel „Reimings“, der var gift med Johan *Garmann* den ældre, og Anna „Reimers“, der var gift med Borgermester i Haderslev Johan *Schnell*, kunde være af samme Slægt og Navnet det ene Sted feilagtigt. Man kunde da maaske opstille følgende Stamtavle:





E. A. Thomle.

Svar.

I.

(3 Række IV. S. 80, Spørgsmaal 1.)

I Forbindelse med de Oplysninger, jeg allerede forhen i dette Tidsskrifts 3. Række Bind IV, S. 166 f. har meddelt om en Familie *Mejer* (ikke *Meyer*) i Throndhjem, kan oplyses, at den der nævnte Foged i Strinde og Selbu Hans Evertsen (Mejer), der maa være afgaaet som Foged 1685, da hans Eftermand Mads Tybring blev udnævnt 18 December s. A., foruden de tidligere anførte 10 Børn i 1680 endnu havde 3 Børn til ilive, deriblandt en Datter *Inger Hansdatter Mejer* — formodentlig født c. 1661 —, der 14 Mai 1680 fra Throndhjem søgte om Confirmation paa et af hendes Kjæreste (∴ Forlovede) *Erik Henriksen Pontoppidan* den 13 Februar s. A. oprettet Testamente eller Forskrivelse, hvorved hun var bleven indsat til eneste Arving af hans i Throndhjem og hos hans „gode broderlige Ven Hr. Effert Mejer“ efterladte og nedsatte Mobilier og af hans udestaaende Tilgodehavende. Pontoppidan var 13 Febr. 1680, samme Dag som han oprettede Testamentet, reist fra Throndhjem til Kjøbenhavn, hvor han bl. A. ogsaa skulde søge Confirmation paa sin Forskrivelse, men druknede ynkkeligen „med flere Guds Børn“ ved at Skibet „ulykkeligen ved Helsingør paa Lappen anstøtte“. Han havde i 2 Aar, siden han var bleven

forlovet med Inger Mejer, havt Ophold „hos hendes fattige Forældre“ og „tilligemed deres egne 13 fattige fleste uforsørgede Børn som en Søn været accomoderit.“ Formodentlig har han vel været Fuldmægtig eller i Tjeneste hos Fogden. Den ansøgte Confirmation meddeltes 11 Aug. s. A.

Erik Henriksen Pontoppidan var en Søn af M. Henrik Eriksen Pontoppidan, Provst og Sognepræst til Veile, og en Brodersøn af Biskop, Dr. theol. Erik Eriksen Pontoppidan i Throndhjem, paa hvis Tilskyndelse han maaske er kommet til Norge. Han blev Student fra Viborg Skole 6 Decbr. 1663. C. Gjessing (Ny Samling af Jubellærere, II. 2, S. 216 f.) nævner ei denne Søn af M. Henrik Pontoppidan i det af ham meddelte Slægtregister, uagtet han selv siger, at M. Henrik havde 6 Børn, hvoraf dog kun 5 nævnes. Han er af Gjessing aabenbart blandet sammen med Broderen, Mag. Ezechiel Pontoppidan<sup>1)</sup>, der ikke, som Gjessing beretter, druknede i 1680, men døde som Rector i Horsens 1707 (jfr. O. Fabricius, Horsens Kjøbstads Beskrivelse og Historie, S. 150).

Foged Hans Evertsen (Mejer) blev ved kgl. Resol. af 10 Marts 1688 eftergivet 192 Rdl. 18 β, som han stod til Rest med for en Del Tiendekorn af Strinden for 1679, der var opbrændt med hans Hus og øvrige Mobilier i Throndhjem 1681, medens han med sin Familie opholdt sig paa sin Gaard paa Sandet (∴ Øie) og kun en Tjenestepige opholdt sig hjemme. Han havde i 45 Aar været i kgl. Tjeneste.

Sønnen Niels Mejer blev Foged i Stjordalen 4 Decbr. 1694.

E. A. Thomle.

---

### Meddelelser om Samfundets Anliggender.

---

Den 5 Januar d. A. har Samfundet lidt et føleligt Tab ved Arkivar ved Kjøbenhavns Raadstue, Dr. phil. Oluf Nielsens Død.

---

<sup>1)</sup> Han blev Student, privat dimitteret, 19 Juli 1673 og tog 6 Juni 1677 Baccalaugraden. Naar han blev Magister vides ikke. Saavidt jeg har kunnet se, findes han ikke i Universitetsmatriculen, og det er derfor sandsynligvis alene en Feil af Gjessing, da han heller ikke af Fabricius l. c. findes kaldet **Magister**.

Denne havde ikke blot siden Selskabets Stiftelse havt Sæde i dettes Bestyrelse, men ogsaa fra samme Tidspunkt fungeret som Medlem af Skriftudvalget, ligesom han ved egne Bidrag fra Tidsskriftets første Begyndelse til dets sidste Hæfte har været Samfundet en dygtig og virksom Støtte.

Ved et Bestyrelsesmøde d. 14 Januar d. A. meddelte Formanden, Gehejmekonferensraad M. Rosenørn, at han paa Bestyrelsens Vegne havde bevidnet hans Enke Samfundets Medfølelse af hendes Tab og udtalt, hvilket Savn ogsaa Samfundet havde lidt ved at miste denne fortjenstfulde Medarbejder for dets Formaal.

I Stedet for afdøde Dr. phil. O. Nielsen valgtes Kaptajn af Generalstaben H. W. Harbou til Medlem af Skriftudvalget.

I Stedet for Sognepræst, Dr. phil. Holger F. Rørdam, der havde meddelt, at han efter i en lang Aarrække havde været Medlem af Skriftudvalget ønskede at fratræde fra Nytaar 1896, valgtes Arkivar ved Provinsarkivet i Odense G. L. Wad til Medlem af samme.

Begge de Nyvalgte have erklæret sig villige til at overtage Hvervet.

Paa samme Møde blev fremlagt en Overenskomst mellem Samfundet og Forretningsleder ved genealogisk Institut *S. Elvius*, hvorved denne paatog sig aarlig at levere en trykt Fortegnelse over afdøde Danske i det forløbne Aar, som er mere omfattende end den hidtidige, tillige med en Liste over Viede i samme Tidsrum.

---

### **Gaver til Samfundets Bibliothek.**

Samfundet har modtaget fra

Frøken *A. Paludan-Müller*: Stamtavle over Slægten Paludan-Müller med Brudstykker af flere i den indgiftede Slægter. Kjøbenhavn 1895. Trykt som Manuscript. (Aug. Bangs Boghandel).

Kaptajn *H. Grandjean*: Stamtavle over Familien Grandjean.

---

Udkomne ere:

**Aarhus Løveapothek** 1596—1896, Festskrift af *E. Dam*, udgivet paa Foranstaltning af Apotheker *D. M. C. Reimers*. Aarhus MDCCCXCVI.

**Stamtavle over Familien *Clausen*** med Oplysning om Slægterne Bastrup, Eckermann, Frimodt, Gad, Jørgensen, Kragerup, Meyer, Neumann, Svane m. m., samlet af Vexelmægler *Henrik Nicolai Clausen Gad*, 2den forbedrede og forøgede Udgave. Kbh. I Kommission hos J. Frimodt.

**Stamtavle over Familien *Grandjean***, af Kaptajn *H. Grandjean*. Kjøbenhavn. Eget Forlag. (Pris 2 Kroner).

**J. F. Lampe: Bergens Stifts Biskopper og Præster**, ved *D. Thrap*. 13. Hefte. Christiania. Cammermeyers Forlag.

---

## Indhold.

---

	Side
Johannes Lassenius, 1636—92, ved <i>Louis Bobé</i> . . . . .	1
Fortegnelse over de i Slaget ved Helsingborg faldne, saarede og fangne danske Officerer, af Oberstløjtnant <i>J. C. W. Hirsch</i> . . . . .	17
Borgerlige Rigsdagsmænd fra 1660, ved <i>Frederik Barfod</i> (fortsat) . . . . .	32
Lidt om Bagge Vandals Ophold i Norge, af Arkivfuldmægtig <i>E. A. Thomle</i> . . . . .	45
Spredte Optegnelser af Komponisten Poul Rasmussen, meddelte i Uddrag ved Professor <i>Nic. Bøgh</i> (sluttet) . . . . .	52
Udsigt over en Del af Brevstoffet i Jens Bircherods Dagbøger, ved cand. mag. <i>Carl S. Christiansen</i> (sluttet) . . . . .	72
Bidrag til Oplysning om Oprindelsen til Familien Richelieu i Norge og Danmark, af Direktør <i>Ch. Delgobe</i> . . . . .	92
Spørgsmaal:	
1. Om et indbyrdes Slægtskab mellem Familierne Garmann, Mechlenburg, Stockfleth og Toller, af Arkivfuldmægtig <i>E. A. Thomle</i> . . . . .	93
Svar:	
I. Om en norsk Familie Mejer, af <i>Samme</i> . . . . .	94
Meddelelser om Samfundets Anliggender . . . . .	95
Gaver til Samfundets Bibliothek . . . . .	96

---

Skriftlige Henvendelser bedes sendte til Samfundets Sekretærer: for Norge Bureauchef Alf Collett, Christiania — for Danmark Arkivsekretær G. L. Grove, Tidsskriftets Redaktør, Nøjsomhedsvej 14, Kjøbenhavn Ø.

Samfundets Samling af Bøger og Manuskripter opbevares hos den danske Kommissionær, Forlagsboghandler Otto B. Wroblewski, hvorfra de udlaanes til Medlemmerne.

---